

TEL AVIV

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET

09 JAN 1988

K. V. ...

Beträffande åtgärd se delgivningslista

UTRIKESDEPARTEMENTET

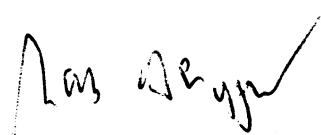
(Pal)

INK UTRIKESDEP		
Dnr. /		
1988 JAN 4		
Avd	Gr	Mul
P	2	Eu

Wallenberg-professur i mänskliga rättigheter

Härmed får jag meddela att det vid Bar-Ilan-universitetet här i Tel Aviv, ett ursprungligen religiöst betonat lärosäte med gott anseende, inrättats en professur i mänskliga rättigheter som bär Raoul Wallenbergs namn. Till den förste innehavaren av denna lärostol har som gästprofessor utsetts den kanadensiske juristen Alvin Cotler, till vardags professor vid det ansedda MacGill-universitetet i Montreal. Cotler är en känd förespråkare för särskilt de sovjetiska judarnas sak.

Den nya professuren invigdes den 24 december i närvaro av bl a premiärministern. Av uppenbara skäl kunde jag själv då inte vara där, men var i stället inbjuden igår då professor Cotler höll sin inaugurationsföreläsning med titeln "Defending political prisoners - Natan Sharansky as a Case Study". Jag framhöll i ett kortare anförande att jag var hedrad närvara vid detta tillfälle och omnämnde mycket översiktligt något om Raoul Wallenbergs gärning och den svenska regeringens verksamhet för att skapa klarhet i saken.

Mats Bergquist

bm

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☒ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

Pol 1 88-01-07 V. Thomsen

Godkännes

Ort/Datum/Nr eller namn

101 Nov 173477-R-28

Angående

Wollenburg-proffessur i matematik

HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

utan bil

samt
samt bilsamt
bil nrsamt bil
der så angrävsbil kan läsas
på UD tel

☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ IMPOD	☐ Östekonomiska byrån
☐ Regeringen 21 ex	☐ IM-enh A	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr
☐ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Svt kyrkans mission	☐ Industriförb
☐ Chef Fo	☐ I-enh Fö	☐ IVA	☐ Grossistförb
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ STU	☐ Sthms Handelsk 2 ex
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO
☐ Riksdagens talmän	☐ I-sekr	☐ Televerket	☐ SACO/SR
☐ Utränämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens rymddeleg	☐ SAF
☐ Utrikesnämnden 23 ex	☐ ÖB	☐ Invandrarverket 2 ex	
☐ Utrutsk 33 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Forskningsberedningen	
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Miljöförberedningen	
☐ Utrutsk kanslichef	☐ FOA 2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk	
☐ Förutsk kanslichef	☐ SIPRI	☐ Sekr i framtidsstud	
☐ Riksdagsman	☐ EKN	☐ Nordiska Rådets sv del	
☐ Riksdagsman	☐ KK 5 ex	☐ Svenska institutet	
☐ Riksdagsman	☐ Riksbanken	☐ Nordiska Afrikainst	
☐ Riksdagsman	☐ RPS	☐ Latinamerikainst	
☐ Statssekr Fö	☐ SIDA	☐ Utrikespol institutet	
☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet	
☐ Statssekr	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet	

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☐ Washington 2 ex
	☐ Bonn	☒ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik
	☐ Belgrad	☐ Budapest	☐ Prag	☐ Warszawa
☐ Övriga Östeuropa 7 ex	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia	
	☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom
☐ Övriga Vasteuropa och Canada 17 ex	☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien
	☐ Bern	☐ Haag	☒ Ottawa	☐ Bryssel-del
				☐ Paris-del
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis
	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait
☐ Mellanöstern 8 ex	☐ Amman	☐ Beirut	☐ Muscat	☐ Tel Aviv
	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom
	☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Bogotá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima
	☐ Brasília	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua
	☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles
☐ Vissa lönade konsulat 17 ex	☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☒ Montreal
	☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis
				☐ New York Gk
				☐ Szczecin

☐ Utrikesministern	☐ Folkrättssakkunnige	☐ Chef Rättssavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr i utr hand	☒ Chef R 4	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp.chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☐ ESK-gruppen
☐ Kabinetssekr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	
☐ Näsland	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☐ Chef inf byrån	
☐ Petersson	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	
☐ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr i int u-samarb	☐ Rapportöversikten	
☐ Chef Pol 1-6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	
☒ Chef Pol 1, 2	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Avg postexp
9	1	88-01-08	88-01-15	1
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Avg postexp
9	1	88-01-08	88-01-15	1

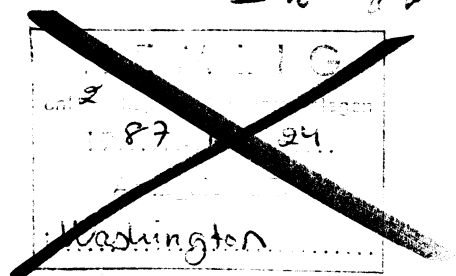
*Terelya utbevis
sig att hans
beaktelse av utv.
i sin egen utv.*

Washington, DC
1987-12-24

*P.H. Tham, 63, M.L.
88-05-17*

7. Sbc. 75088-05-18

L. Amb. i Moskva

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol 1
Utrikesdepartementet

358/001

INKOM UD		
1988-01-14		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	En I

Samtal med Josyp Terelya om Raoul Wallenberg
(2 bilagor)

1. Den 22 december besökte Johan Lilliehöök och undertecknad på instruktion från departementet den ukrainske katoliken och nationalisten Josyp Michailovitj Terelya (född 1943-10-27) i hans nya hem i St. Catherine's i Ontario, Canada. Terelya lämnade Sovietunionen lagligt tillsammans med sin hustru och tre små barn den 18 september 1987. Vårt samtal varade i 4½ timmar, varunder Terelya insisterade på att bjuda på lunch. Samtalet fördes på ryska och jag ställde frågorna och tolkade åt Johan Lilliehöök, som förde noggrannare anteckningar. Detta är en preliminär rapport, som jag samtidigt sänder till Johan för eventuella justeringar. Denna nedteckning är strukturerad kronologiskt efter händelser i Wallenbergs liv, vilka Terelya vittnade om. Avsikten är att vaska fram vad som kan vara av vikt och jämföra med vad Terelya tidigare uppgivit. En del vilda eller oklara idéer är bortsorterade. Johan avser skriva en redogörelse som närmare följer samtalets gång.

Terelya var vänlig och verkade angelägen att berätta. Inledningsvis lät vi honom tala rätt fritt, varefter vi successivt ifrågasatte olika uppgifter, vilket Terelya accepterade. Han framstod som en from odalman och autodidakt. Hans ryska var uppblandad med religiösa vändningar och fängelseslang, men alls inga svordomar. Han har suttit fängslad huvuddelen av sitt vuxna liv, 1962-76, 1977-81, 1982-83 och 8 februari 1985 - 5 februari 1987, i läger, fängelser och mentalsjukhus. Oaktat att han dömts till sluten mental vård såsom schizofren, förefaller han normal, och domen motiverades väl av politiska och inte av medicinska skäl. Terelya uppgav sig ha rymt 9 gånger. Han framstår som en bona fide dissident och en stark personlighet. Han har förvånansvärt många upplysningar att erbjuda, men

långtifrån allt är sant och en del är uppenbara fantasier. Det verkar som om han någon gång hört någonting, sedan tänkt på det och omtolkat det till oigenkännlighet. Ett flertal uppgifter som han tidigare givit motsade han nu. Somliga uppgifter förändrades under förhöret - särskilt datum. Han synes omtolka, lägga till och fylla igen hål utan att han själv förstår det. Han ursäktade sig flera gånger. Somt hade han hört för så länge sedan, att han inte längre kom ihåg exakt, och han hade inte haft någon möjlighet att anteckna. Han behövde anlita en anteckningsbok, som han uppenbarligen skrivit nyligen, för att kontrollera flera uppgifter, främst hur namn stavades, så hans minnesbild kan inte ha varit vidare god. Annat hade han hört men inte fäst något avseende vid förr än senare. Han försvarade sig med att Wallenberg-frågan engagerat honom först 1976. Vid ett tillfälle konstaterade han att när man sitter länge i isoleringscell, tänker man och plötsligt får man klart för sig hur det måste vara. Därtill har han förklarligt nog ett väl utvecklat konspiratoriskt tänkande. Terelya påminner snarast om gamla tiders sagoberättare som inte tycks förstå vad som är verklighet eller myt i hans skräna. Ingenting han säger kan tas ad notam, men han kan mycket väl ge ledtrådar och anvisa andra vittnen. Hans yviga berättelse är svår att utvärdera. Terelya verkar inte ha någon känsla alls för siffor, vilka han ständigt överdriver, och han uppger datum med större säkerhet än han är mäktig. Hans namnminne synes dock gott. Terelya hoppade fram och tillbaks i sin berättelse. Vi behövde ständigt be om specificeringar i tid och rum. Många trådar hann vi inte utveckla. Mot slutet sade Terelya att han var uttröttad, vilket är lätt att förstå, och förklarade att han led av hjärtfel och ett antal andra åkommor och egentligen skulle ha besökt sjukhus samma dag, men uppskjutit det för att han ville tala med oss. En kanadensisk-ukrainsk advokat, Ben W. Doliszny, satt med vid matsalsbordet på Terelyas önskan under samtalets första hälft men interfererade inte på något sätt. Terelya har blivit en stor hjälte bland de katolska (unitaristiska) exilukrainarna, och advokaten var nog där för att skydda honom, men våra frågor intresserade honom föga. Vi behövde upprepa flera gånger, att ingenting av vad Terelya berättade för oss skulle komma ut. Terelya är dessvärre ett lätt offer för vem som helst som vill misskreditera honom.

0135!

2. Terelya upprepade uppgifterna från sitt brev till svenska Wallenberg-kommittéen av 9 juli 1984 om sin moster i Budapest och utvecklade berättelsen om Wallenbergs arrest på grundval av den sovjetiska officer som omnämns i samma brev som bevittnat Wallenbergs arrest. Terelya berättade att officeren hette Michail, var katolik och tjeckisk officer i general Swobodas armé. Terelya vägrade att uppge hans efternamn, då han ville skydda Michail, men successivt lyckades vi dra ut fler uppgifter. Michail var nu pensionerad och 72 år gammal. Han levde i sovjetiska Transkarpaterna.

Upprinnelsen till bråket mellan Wallenberg och de sovjetiska trupperna hade varit att 30:e sovjetiska armén beslagtagit Wallenbergs bil och Wallenberg krävde att få exakt samma bil åter. Terelya nämnde inte Brezjnev alls denna gång, och vi frågade inte om honom. Wallenberg hade besökt den 30:e arméns stab i Budapest 12, 13 och 14 januari 1945. Först sade Terelya att det var för förhör, sedan rättade han sig till samtal med hänvisning till bilaffären. Wallenberg skulle ha krävt att få tala med marskalk Malinovskij för att få sin bil åter. Han skulle ha arresterats antingen om kvällen 14 januari eller om morgonen 15 januari tillsammans med sin chaufför och ungerske tolk Wilmos (Langfelder; Terelya kom inte ihåg hans efternamn). De första två personer som förhört Wallenberg var major Ottenberg och överlöjtnant Senitjev. Ottenberg var svensk till nationaliteten, men hade emigrerat till Ryssland för att ansluta sig till Röda armén under inbördeskriget. Han var 54 år 1945 och chef för kontraspionageavdelningen inom 30:e armén. Terelya presenterade det som ett stort avslöjande att Wallenberg först intervjuats av en svensk officer. Senitjev var 23-24 år då och kom från Kiev. Han hade dött 1979 i en bilolycka vilken Terelya betecknade som mystisk. Dessa sovjetiska officerare hade varit alltför grova få ur mycket ur Wallenberg. Därför hade de bett om hjälp från Swobodas armé, varvid Michail, som var kultiverad och talade utmärkt tyska kom in i bilden. (Av allt att döma skedde detta 14 januari.) Strax innan hade Michail av en händelse fått syn på ett brev från Molotov i staben med order om att arresteras Wallenberg, så i ett obehagligt ögonblick hade han sagt åt Wallenberg att han inte skulle komma till staben för att bråka om sin bil längre utan ge sig iväg, då ett långt värre öde väntade honom, men det var redan för sent. Efter Michails samtal hade Ottenberg sagt honom, att

Wallenberg inte var den han gav sig ut för att vara (sovjetiska för att antyda att någon är spion).

Någon gång under 1987 hade Terelya lyckats övertala Michail att åka till Moskva så att de kunde hålla en presskonferens om Wallenberg. Terelya hade först talat med en judinna som hade kontakt med amerikanska ambassaden som inte velat bistå, sedan med en judisk professor i genetik Seufer, som satt honom i kontakt med Gary Lee vid Washington Post. Terelya (och Michail?) hade träffat Gary Lee och Pilar Bonet vid El Pais, men det verkade som om ingenting kommit ut av mötet. (Ambassaden i Moskva känner ju bägge journalisterna väl och borde kunna följa upp denna tråd och möjligen identifiera och kontakta Michail). Någon presskonferens hade inte ordnats, och Terelya var ledsen för det, då de tagit sådana personliga risker. Han misstänkte en KGB-komplott.

3. Den person som först inpräntat Wallenberg i Terelyas minne var Jonas Bogdanas. Terelya hade träffat Bogdanas i Sytjevkas speciella mentalsjukhus under ungefär ett år. Terelya hade suttit där från 8 december 1972 till 11 september 1975. Bogdanas var född i Tyskland av litauiska föräldrar som emigrerat från Litauen till Tyskland. Han hade tjänstgjort i Wehrmacht och arresterats kring krigslutet. Terelya gissade att han var född omkring 1915 - två-tre år yngre än Wallenberg. Bogdanas hade givit Terelya en mycket detaljerad berättelse om Wallenberg, men Terelya beklagade att han inte riktigt kom ihåg allt ihop. Bogdanas hade kommit till koncentrationslägret i Norilsk i december 1947. Detta läger var uteslutande för utlänningar, främst vetenskapsmän och andra framstående personer som ryssarna hoppades kunna göra spioner av. De som vägrade att samarbeta sköts. Terelya gav en tidsmässigt helt förvirrade bild av Norilsk-upproret, som vi inte lyckades reda ut. Han förlade det slutligen till augusti 1951 och hävdade, på vårt påstående, att det var Vorkuta-upproret som ägde rum 1953. Samtidigt påstod han att lägret utrymdes från november 1950 till februari 1951 och att alla utlänningar fördes till slutna fängelser, vilket innebar att de skulle evakuerats före upproret. Bogdanas skulle ha uppgivit att Wallenberg kommit till Norilsk redan kring månadsskiftet maj/juni 1947. De hade varit tillsammans till någon gång augusti-november 1949 (Terelya mindes inte exaktare), då Wallenberg förflyttats (Bogdanas hade inte vetat vart).

Enligt Terelya, var detta den enda gång Wallenberg suttit i läger. Därmed bortfaller uppgiften från Terelyas brev av 9 juli 1984, att Wallenberg och Bogdanas skulle ha förflyttats samtidigt 1953 till ett särskilt mentalsjukhus i Kazan. Vad Terelya kunde erinra sig av Bogdanas berättelse om Wallenberg var ungefär följande.

Den 17 januari hade Wallenberg, Wilmos och tre andra utlänningar flugits från Budapest till Uzjgorod, där de suttit i stadens fängelse i cirka tre veckor. Därefter hade Wallenberg och Wilmos tagits till Ljubljanka (möjligen byggde detta även på Michails uppgifter; vi påpekade ej att detta strider mot Richters version). Under 1945 och 1946 företogs rättsundersökning mot Wallenberg och Wilmos, varvid de befann sig i Moskva. I juli eller augusti 1946 dömdes de tillsammans av Moskvas militärdomstol till 25 år var (Terelya vågade inte säga om det var fängelse eller läger som domen sade, när vi återvände till ämnet sade han att domen föll i augusti-november 1946). Efter domen hade de förflyttats upprepade gånger. Terelyas minnesbild var vag. De hade varit i Lefortovo-fängelset och i Butyrka-fängelset i Moskva korta tider, kanske en månad i vardera. Wallenberg skulle ha varit i Lefortovo i början av 1947. Sedan hade de förts österut, varefter Terelyas minnesbild baseras på nästa vittnen, Vasilij Vorobej. På vårt påpekande att vi aldrig tidigare hört någon uppgift om att Wallenberg skulle ha dömts, reagerade Terelya med ett förvånat jäså och betygade att så var fallet.

Bogdanas och Wallenberg skulle ha blivit goda vänner. Bogdanas skulle ha hävdatt att Wallenberg skulle ha talat god ryska men ha vägrat att tala ryska med sovjetisk fångvårdsersonal. Ja

4. Terelya mötte polacken Vasilij Vorobej 1969 i Mordvinien i 3:e zonen, i sjukhuset vid lägret 385/3. I sitt brev av 9 juli 1984 nämner Terelya att Vorobej mött Wilmos någonstans 1947. Nu hade historien utvecklats till att Wilmos dött i Vorobejs armar i Irkutsks transfereringsfängelse sommaren 1947. Wallenberg hade varit där också, ty Wallenberg och Wilmos hade hållits tillsammans efter domen, men Terelya sade inte att Vorobej träffat Wallenberg. Efter att ha lämnat Moskva i början av 1947 hade de först österut via två transfereringsfängelser, Terelya mindes inte vilka Bogdanas

sagt honom. Terelya hade nu kommit på att Gromykos besked om Wallenbergs död 1954 (vi påpekade att det var 1957) säkert hänförde sig till Wilmos död. Då vi tillade att Gromyko uppgett att Wallenberg dött i Ljubljanka, insisterade Terelya att bägge varit i Irkutsk vid denna tidpunkt. Vorobej hade varit gammal redan när Terelya mötte honom, och han fanns nog fortfarande i Sovjetunionen om han var i livet. Terelya hade inte stött på honom senare. Terelya hävdade, att detta var första gången han hört talas om Wallenberg, men att han inte tänkt mycket på det då, eftersom han inte visste vem Wallenberg var, utan först efteråt successivt dragit sig till minnes vad Vorobej sagt. Att notera är att Terelya i sitt brev 9 juli 1984 förmodar att Wilmos lever och Wallenberg är död. Han kallade Vorobej "zek" där. "Zek" är fängelseslang för fånge (förkortning av zakljutjonnyj).

5. År 1969 mötte Terelya även ryssen Ledintsov i Mordvinien. (Terelya sade först 1968 eller 1969, men gjorde sedan klart att han hört från Ledintsov om Wallenberg efter att ha lyssnat till Vorobejs berättelse. Ledintsov sade sig ha mött Wallenberg 1951 i Lilla Sverdlovskfängelset (Malaja Sverdlovskaja tiurma), som var ett undersökningsfängelse. Ledintsov var en simpel tjuv som fått 12 år för stöld men satts bland politiska fångar för att fungera som tjallare (stukatj). Han var dock omöjlig i den funktionen, då han utan vidare berättade att han utsetts till tjallare. Han hade bara två års skolutbildning och var knappast läskunnig. Därför fann Terelya honom desto mer trovärdig, då han visste att Raoul Wallenberg var svensk diplomat och förste legationssekreterare i Budapest samt kunde ge en god beskrivning av hur Wallenberg såg ut. Terelya kunde inte ge några fler uppgifter om Ledintsov. Terelya hade inte fäst något avseende vid Ledintsovs information förr än långt senare.

6. Den stora nyhet som Terelya hade att berätta var att han själv sett Wallenberg i Vladimirfängelset omkring 10 april 1970. Terelya satt då på andra våningen i spetskorpus nr. 2 i Vladimirfängelset. Från 1969 till mars 1970 satt Terelya i isoleringscell nr 21, men från april 1970 flyttades han över till cell nr 30, som han delade med dissidenten Igor Ogurtsov. Terelyas ritning över andra våningen bifogas. Cellerna 18-21, 25, 28 och 29 var normalt isoleringsceller. I cell nr 25 satt en ensam man som förmodades vara utlänning. Han besvarade inte knackningssignaler på brukligt vis som

om han inte förstod hur han skulle göra. En kväll när fångarna i tur och ordning gick till toaletten i ändan av korridoren för att tömma sina nattkärl begick vakten på våningen ett fel. Han släppte ut Terelya och Ogurtsov, innan utlännningen återvänt till sitt rum pga att han låg efter i tidsschemat. Terelya mötte utlännningen utanför cell nr 35. Den fångvaktare som ensam vaktade våningen var en västukrainare som mutats av de ukrainska katolikerna, så Terelya vågade vara rätt djärv. Han frågade utlännningen vem han var först på ukrainska, sedan på ryska, utan att utlännningen reagerade. Slutligen frågade Terelya utlännningen på ungerska om han talade ungerska, varvid utlännningen vände sig om med ett igenkännande leende och svarat på ryska: "Ja ponimaju po-russki" (Jag förstår ryska). Strax därefter i april 1970 flyttades utlännningen från cell nr 25 till cell nr 33, samtidigt cell nr 32 tömdes på sina två fångar. Genom att det fanns en trappa på andra sidan om cell nr 33 och cell nr 32 var tom, kunde ingen ha knackningskontakt med mannen i cell nr 33. Efter att utlännningen flyttat från cell nr 25, bad Terelya den av dem mutade vakten att ge honom och Ogurtsov det nattduksbord som fanns i utlännningens cell, då nattduksbord saknades i deras cell. På bordet fanns två inskrifter, bägge skrivna med anilinpenna och samma handskrift. Först stod det någonting i stil med Schweden på något västligt språk (med latinska bokstäver; Terelya var svävande), Raoul Wallenberg och en adress, sedan stod det Miranda Martina och en adress. Terelya och Ogurtsov hade skrivit av inskriften, men sedermera förlorat den. Ogurtsov hade kunnat litet tyska, så han hade förstått mer av inskriften än Terelya, men de hade dragit slutsatsen av namnen att det rörde sig om en spanjor. På vår fråga förnekade Terelya att Ogurtsov skulle ha haft några mer kontakter med Wallenberg eller att de skulle ha haft någon knackningskontakt. Han trodde att Ogurtsov fått tillstånd att lämna Sovjet, men ännu inte gjort det. Terelya var svävande om Ogurtsov och ansåg inte att han satt inne med några intressanta informationer om Wallenberg. Terelya beskrev Wallenberg då som en man med hög panna och sådan huvudform som Wallenberg hade, litet hår på huvudet allttjämt men grånad. Terelya innehade en teckning av en konstnär och antropolog i Washington på hur Wallenberg borde ha åldrats, vilken Terelya hävdade överensstämde ytterligt väl med den man han sett. Utlännningen hade inte varit klädd i vanliga fängelsekläder utan hade haft en skjorta som såg ut att vara av utländskt ursprung. Han fick hela tiden sjukmat, vilket

innebar att han fick mer och bättre mat än övriga fångar, men det behövde inte betyda att han var sjuk. Sjukmaten inkluderade vitt bröd, medan andra fick svart bröd. Vid utspisning genom dörrens matlucka skrek vakten "svart bröd" eller "vitt bröd", så var och en kunde notera vem som fick sjukmat. Fångvaktarna visste inte vem utlänningen var, utan trodde att han var en krigsförbrytare. Bara det högre fängelsebefälet var insatta.

7. Den gamle litauiske nationalisten Viktoras Piatkus hade mött Wallenberg 1973/74, när de möttes på en transport mellan Ljubljanka och Vladimirfängelset. Piatkus hade tillbringat mer än 30 år i fängelse och läger. Han hade enligt Terelya givit en perfekt beskrivning av Wallenberg. Terelya visste inte var han fanns nu men förmodade att han satt inne. Piatkus hade singelat en protest mot Molotov/Rippentrop-pakten för några år sedan. Vi hann inte med att fråga var och när Terelya fått informationen från Piatkus.

8. Terelya återkom flera gånger till KGB:are som förhört honom om Wallenberg. Terelya hade grundat Wallenbergskommittén 1976. Åren 1977 och 1978 (då han satt inne) hade KGB-folk frågat Terelya vad han visste om Wallenberg. Den mutade ukrainske fångvaktaren i Vladimirfängelset hade sommaren 1970 (sic! skulle det vara 1979?) stulit foton och fingeravtryck från Wallenbergs akt i Vladimirfängelset. Genom litauiska nationalister hade de ukrainska katolikerna fått höra att president (sic, vanligt sovjetiskt misstag) Palme ägde ett trevåningshus i Riga, vilket han besökte emellanåt och där han stadigvarande hade en tjänare (sic). Ukrainarna hade överlämnat sin akt till denne tjänare, men Terelya misstänkte nu att de blivit lurade av KGB, en misstanke som stärktes då vi berättade att Palme inte kunde äga något hus i Riga eller ha en tjänare där och förvisso inte besökte det. Terelya beklagade att de blivit lurade och därtill inte tagit någon kopia. Det var svårt för dem, ty utländska ambassader var nästan omöjliga att nå (pga KGB). År 1981 påstod sig Terelya ha blivit tagen till general Vitalij Fedortjuk, dåvarande ordföranden i ukrainska KGB, på hans datja för 7-8 minuters förhör. (Fedortjuk efterträdde Andropov som ordförande i KGB och degraderades sedan till inrikesminister.) Fedortjuk skulle ha sagt åt Terelya att inte syssla med saken (Wallenberg) och frågade om de hade kopia utan att göra klart av vad. Terelya förstod att

det gällde den Wallenbergsakt som de lämnat till Palmes förmodade tjänare. Fedortjuk undrade varför Terelya sysslade med Wallenberg. Terelyas poäng var att såväl Fedortjuk som alla andra KGB-officerare talade om Wallenberg som om han fortfarande levde. De sade åt Terelya att inte ägna sig åt ärendet, men sade inte att Wallenberg var död, vilket stärkte Terelya i hans tro att Wallenberg levde.

Senaste gången Terelya arresterats hade varit 8 februari 1985. Den 12 februari hade förhören om Wallenberg börjat. Förhören hade inledningsvis främst utförts av åklagaren (prokuror) Osmak från Lvov och överstelöjtnant Korsun, en biträdanden avdelningschef inom KGB i Transkarpatterna. Senare hade förhören tagits över av överste Michail Michailovitj Dziamko, chef för operativa avdelningen, och kapten Ivan Tsonines, chef för undersökningsavdelningen (vi hann ej notera inom vilka KGB-distrikt). Både Transkarpatternas och Lvovs KGB-distrikt var inblandade i förhören av Terelya. Den 15 juli 1985 hade de långa förhören om Wallenberg plötsligt förklarats avslutade, och KGB-arna hade sagt Terelya att han inte skulle bli dömd för vad han gjort i Wallenbergsärendet. Han dömdes senare 19-20 augusti för andra politiska brott. Vi frågade om den KGB-officer som hotat Terelya 1985 med att låsa in Terelya med Wallenberg (PM Julin 1986-03-06). Terelya sade, att det var en KGB-officer som förhört honom tillsammans med nämnda Dziamko och Tsonines. Han hade vägrat att uppge namn, grad eller ställning men föreföll vara hög och från Kiev i åldern 52-53 år. Det fanns ingenting som tydde på att han haft kontakt med Wallenberg och hans ord borde uppfattas som ett rent hot. Eftersom temat för dessa förhör var Wallenberg, måste ju en viss information om Wallenberg förutsättas. En av KGB-officerarna hade en gång frågat Terelya, varför han trodde att judarna inte gjorde någonting för att få Wallenberg fri. De hade ju så stora resurser och möjligheter att genomdriva det mesta. Terelya fann detta argument slående.

9. Den sista upplysningen om Wallenberg som Terelya hade att bjuda var att denne hade flyttats från cell nr 34 på andra våningen i spetskorpus nr 2 i Vladimirfängelset till cell nr 53 på tredje våningen i samma byggnad i slutet av januari 1985 (se Terelyas plan av tredje våningen i bilaga 2). Terelya hade själv suttit i cell nr 53 1972 utan att vara sjuk. Cellerna

52-54 användes ibland som isoleringsceller. Terelya misstänkte därför att Wallenberg flyttats dit för att han skulle bli totalt isolerad från omvärlden. Terelya hade av allt att döma fått denna upplysning av den mutade ukrainske fångvaktaren, men han svävade litet på målet. I förhören med KGB-arna senare under 1985 påstod han sig ha sagt att han visste ju att Wallenberg satt i nämnda cell nr 53.

10. Terelya gav en rad informationer om Vladimirfängelset, som han bevistat upprepade gånger. Det har fyra olika korpus. Nr 1 är relativt nytt och byggdes under Chrusjtjov. De politiska fångarna hålls på andra våningen i spetskorpus nr 2. På första våningen sitter bara vanliga kriminella straffångar, utom när antalet samvetsfångar svällt extraordinärt, så att en del måst hållas där också. Tredje våningen är sjukhus och fjärde våningen är sjukhuskontor. Terelyas ritningar av andra och tredje våningarna har bifogats. Han har likaså angivit var de andra tre fängelsebyggnaderna ligger. När Terelya först kom till Vladimir-fängelset (1969?) hette direktören Zolotov. En kapten Fedotov basade då över spetskorpus nr 2. Han var då den högste befattningshavaren som visste vem Wallenberg var. Trots att Fedotov bar inrikesministeriets uniform var det klart att han var KGB-are, ty han kunde sätta sig över Zolotovs order om var fångar skulle placeras. Zolotov avsattes snart och biträdande direktören Zavjalkin, som nu är general, blev direktör efter honom. Fedotov stannade kvar och avancerade till major omkring 1979 och blev direktör för fängelset och överste omkring 1981, vilket han fortfarande är. Vid Vladimirfängelset finns det även en högskola för inrikesministeriets folk. Två ukrainare hade gått igenom denna högskola och hade mutats av de ukrainska katolikerna. En av dessa hade sedermera stannat vid Vladimirfängelset och varit där alltsedan tiden kring 1970. Han arbetar där alltjämt och mottar en månatlig muta om 200 rubel (= en genomsnittlig sovjetisk månadslön) jämte presenter. I gengäld ser han till att ukrainska nationalister får så god behandling som möjligt och hjälper dem med brevväxling med omvärlden etc. Terelya föreföll hysa varma känslor för deras vaktman. En fångvaktare tjänstgjorde ett halvt år i taget vid ett korpus och han visste aldrig i vilket korpus han skulle tjänstgöra härnäst. Fångarna flyttades emellanåt mellan olika celler. Själv hade Terelya suttit i cellerna nr 21, 30, 36 och 53 (och sannolikt ytterligare några). Om vi uppfattade honom rätt, var det en rätt

liten grupp om cirka 30 personer som brukade befolka den andra våningen från och till. Bland människor som suttit där runt 1970 nämnde han Moroz, Daniel (från Daniel-Sinjavskij-rättegången) och Pauers. Han kan förvisso namnge åtskilliga andra och ge mer detaljer om dem, men tiden tillät ej detta.

11. Någon gång på 1950-talet hade en tjallare Michail Mucha suttit i samma cell som Wallenberg. Mucha brukade placeras tillsammans med utlänningar. Amerikanen Marvin W. Makinen hade suttit i sovjetiskt fängelse 1961-63 (Vladimirfängelset?) och delat cell med Mucha (möjligen också med Vorobej?). Makinen hade besökt Terelya i Canada. Terelya gav oss hans adress (hem): 2049 Vardon Lane, Flossmoor, Illinois 60422, tel. (312) 957 1484. Terelya rekommenderade oss att tala med Makinen, om vi inte redan gjort det. Terelya nämnde en rad andra namn, vilka inte föreföll relaterade till Wallenbergsärendet.

12. Terelya visade oss en kopia av en artikel ur den ryska emigranttidningen "Novoje russkoje slovo" (1985-10-13) som ges ut i New York. Artikeln hade skrivits av den välkände Avraham Kalinskij och dess överskrift var "Raoul Wallenbergs död". Om departementet inte ha den, bör artikeln otvivelaktigt införskaffats. (Vi hade inte tid att läsa den där.) Terelya var mycket upprörd över artikeln och hävdade att den var "programmerad" - en eufemism för beställd av KGB. Han hävdade att de fakta som återgavs i artikeln var riktiga ända till påståendet om Wallenbergs död, och Kalinskij påstod felaktigt att Wallenberg suttit på första våningen i spetskorpus nr 2 i Vladimirfängelset. Terelya förstod inte hur Kalinskij kunde sitta inne med så mycket information om saker som man måste vara i Sovjetunionen för att ta reda på. Terelya såg ett klart samband med sin egen arrest strax efter att Wallenberg placerats i ännu totalare isolering i slutet av januari 1985, samt Kalinskijs besked om att Wallenberg dött strax efter att KGB-arna släppt alla anklagelser mot Terelya förknippade med Wallenberg.

13. Slutligen frågade vi Terelya hur han trodde att Wallenbergs väg genom Gulag hade gestaltat sig. Hans svar var i korthet att Walleberg varit i Moskva (främst Ljubljanka och något vid Lefortovo och Butyrka från början

av februari 1945 till början av 1947. Därefter hade han forslats sannolikt via två fängelser till Irkutsk på sommaren 1947. Sedan hade han varit i Norilsk-lägrät från maj/juni 1947 till början av 1949. Därefter visste Terelya inte var Wallenberg varit, men från omkring 1955 hade han varit i Vladimir-fängelset med avbrott för besök vid Ljubljanka för enstaka förhör. Genom att Vladimir låg så nära Moskva, var det bekvämt att hålla Wallenberg där. Från 1961 hade Wallenberg suttit ensam i isoleringscell, men Terelya drev tesen att människan konserveras väl i fängelse och kan leva länge.

14. Som anledning till att han och hans familj fått resa till Väst uppger Terelya något fantasifullt en uppgörelse mellan Sovjetunionen och Vatikanen om indirekt utbyte mellan honom och Antonov (den misstänkte påvemördaren). Det är lätt att se att detta är en man, vars moraliska styrka säkert gör honom farlig i Sovjetunionen, men vars svårigheter att fixera fakta gör honom ett lätt offer i väst. Terelya berättade, att Raoul Wallenbergs bror hade besökt honom. När vi satt där kom ett julkort från president Reagan.

Sammanfattning och slutsatser

Terelyas framställning innehåller så många uppenbara motsägelser, felaktigheter och ändringar av vad han tidigare framfört, att man omöjligen kan ta någonting ad notam. Nästan alla uppgifter han tidigare lämnat har reviderats väsentligt. Hans vittnesmål bör snarast ses som en källa till ledtrådar. Han har ett politiskt intresse av att utnyttja Wallenbergaffären för att öka sitt eget status, men trots allt förefaller det som om han bona fide vill hjälpa oss. Vad Terelya själv ville framhäva var hans eget möte med Wallenberg i april 1970, att Wallenberg levte i januari 1985 och Michails historia.

- Uppgifterna från den tjeckiske officeren Michail bör kunna kontrolleras med Gary Lee och Pilar Bonet. Terelyas historia verkar något handfastare på denna punkt än i övrigt.
- Kan uppgifterna om en svensk major Ottenberg kontrolleras på något sätt i Sverige?
- Jonas Bogdanas berättelse kan väl knappast undersökas och Terlyas version har ändrats så mycket att det är svårt att fästa någon större

tilltro till den. Uppgiften om att Wallenberg skulla ha kommit till Kazan är borta.

- Terelyas sent påkomna minnen från vad Vorobej och Ledintsov sagt honom synes inte vara värda någon tilltro och kan väl inte utredas vidare.

- Terelyas nya påstående att han själv sett Wallenberg låter inte trovärdigt även om han nu säger att han är 100 procent säker att han sett Wallenberg.

- Terelyas nya uppgift om Wallenbergs förflyttning inom Vladimirfängelset i slutet av januari 1985 saknar ordentliga källangivelser, varför det är svårt att tro på den.

✓ - Ogurtsov ges en föga prominent roll av Terelya, men om han visar sig i väst bör han ju höras.

- Litauern Viktoras Piatkus borde kunna identifieras och spåras men knappast kontaktas.

✓ - Amerikanen Marvin Makinen bör höras.

✓ - Attacken på Kalinskij för att gå KGB:s ärenden är värd att notera och Kalinskijs artikel kan vara av intresse.

- Terelyas uppgifter om Vladimirfängelset kan möjligen vara till hjälp vid utvärdering av andra uppgifter.

- Terelya skulle kunna ange en rad andra namn på män som suttit på andra väningen i spetskorpus nr 2 i Vladimirfängelset och systematiska förhör med sådana som hamnat i väst skulle kanske kunna leda till att ett antal mystiska uppgifter kan elimineras.

- KGB:s roll tillhör det mest intressanta i Terelyas berättelse. KGB-officerarna kan inte ha varit omedvetna om att de talade om Wallenberg som om han levde. Detta tyder snarast på att de ville sätta denna idé i Terelyas skalle. Av Terelyas uppgiftslämnare anger han att inte mindre än tre, Vorobej, Ledintsov och Mucha var kända för samarbete med KGB. Vidare är det svårt att tänka sig att en ukrainsk fångvaktare i Vladimirfängelset oupptäckt kan verka för de ukrainska nationalisterna i minst 17 år, varför det sannolikaste är att han arbetar för KGB. Då han framstår som uppgiftslämnare i fråga om Wallenbergs förflyttning i januari 1985 förefaller den informationen särskilt tvivelaktig. Om Terelya verkligen träffade Fedortjuk i saken, måste det ses som ett sätt att banka in i Terelya att Wallenberg lever. Att KGB försöker uppamma antisemitiska känslor hos normalt antisemitiska ukrainska nationalisterna är bara vad man

kan förvänta sig. KGB-arna måste ha haft en klar föreställning om hur Terelya skulle agera i väst. Vare sig Wallenberg lever eller ej, kan Terelyas förvirrade och ständigt växlande uppgifter inte annat än gynna KGB:s intressen.

- Vi får nog höra mer av Terelya, innan han sannolikt berövas sin trovärdighet. Han verkar i stånd att komma upp med helt nya historier och själv tro på dem.

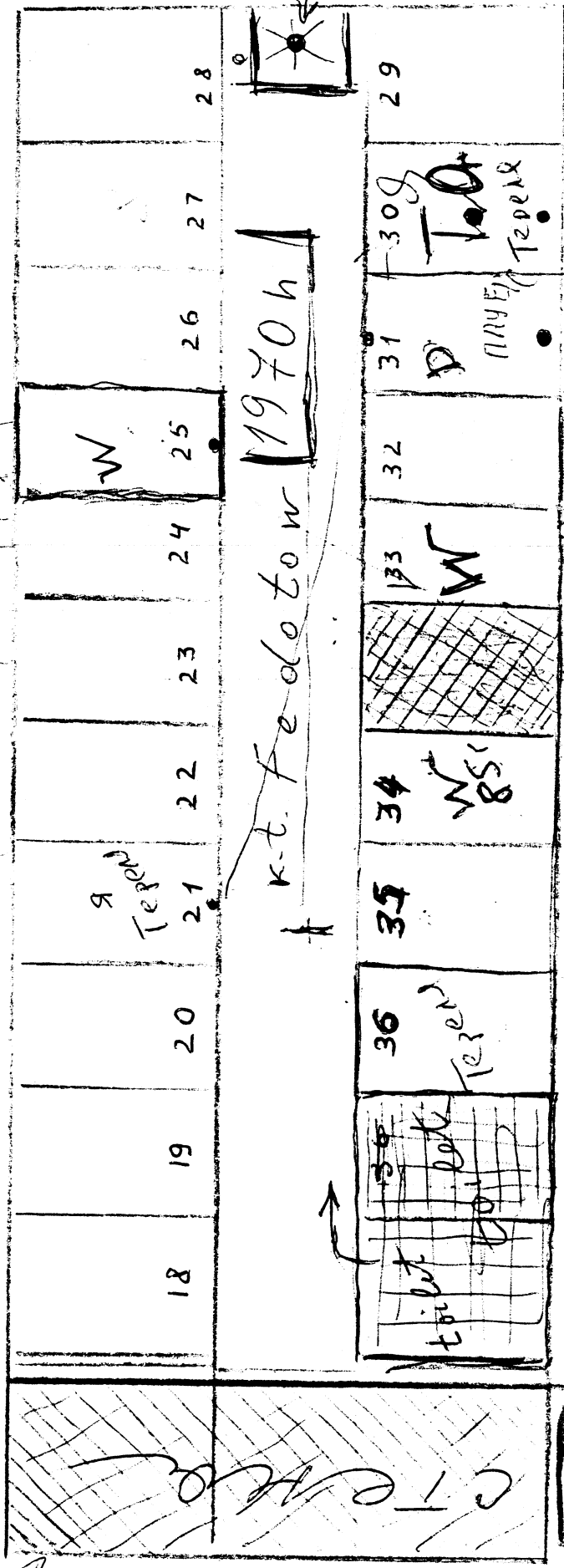
Anders Aslund

P.S. Enligt New York Times 1957-12-26
har Viktoras Pethus benådats och släppts
i år. D.S.

Vladimir-fängelset: Spetskorpus Nr. 2
2:a Vän: in den för samvetsfångar

Öka vinsten för samvetshänsyn

B: l'aya 1
Mour p'Eu I

№ сп. 2

$$\geq$$

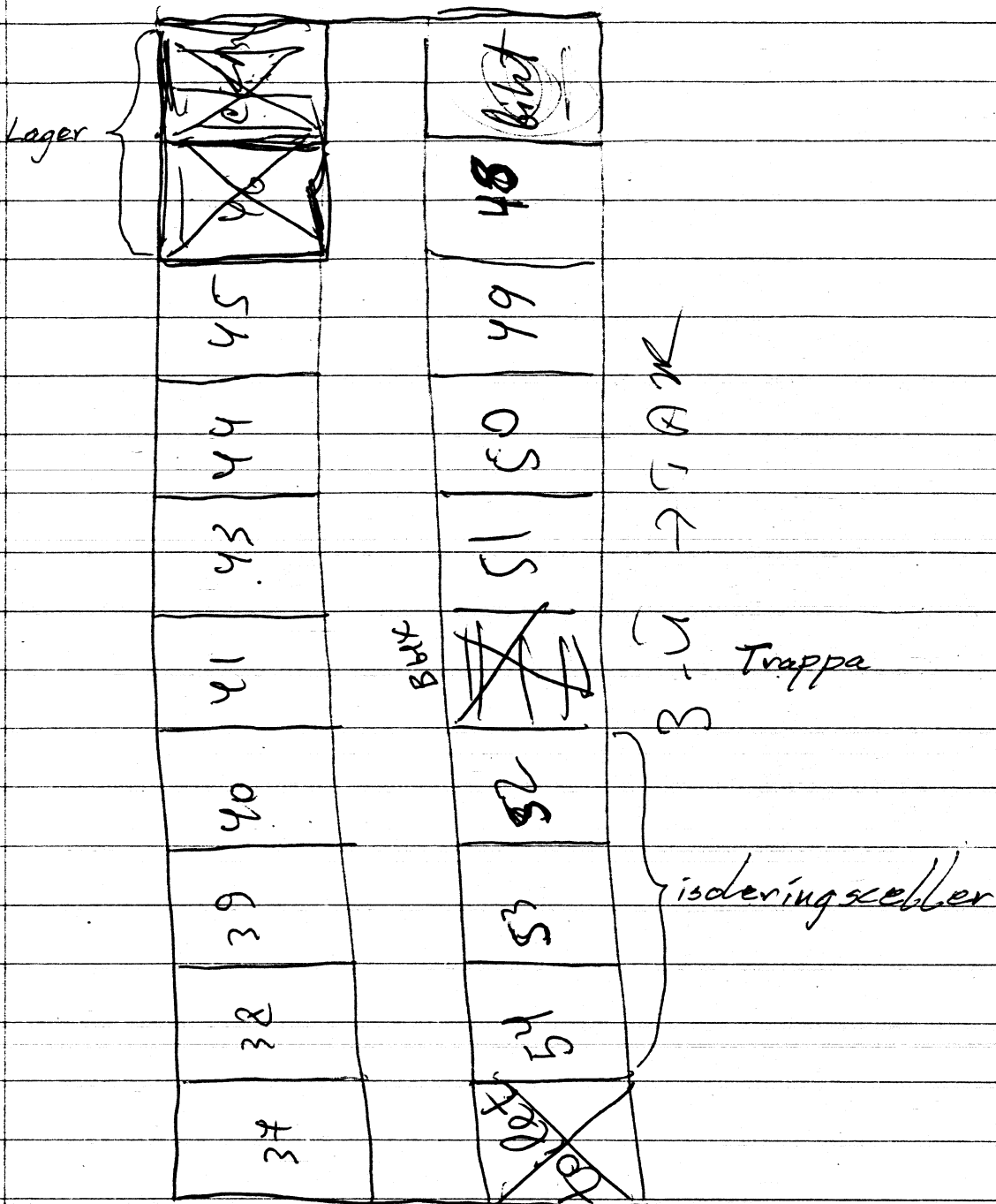
N

3

Vladimirtängelset

Spetskorpus nr. 2, 3:e våningen, sjukhusceller

Diagona
P2Eu¹

KENNE FANT
HOLLY GREENS VILLA
3070 GULF SHORE BLD. N.
NAPLES - FLORIDA - 33940
U. S. A.

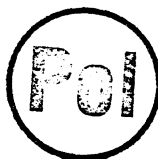
Pol I, depr P Osvald, bg
1988-01-18

Skr t tit

EXP. 880118/07

Roual Wallenberg

Bäste Broder,

1988-01-02

God fortsättning!

slä

P 2 EU I

Jag undrar om mitt brev av den 27 november någonsin kom fram till Dig. I vilket fall bifogar jag en kopia av det.

Nu är det desto bättre så att jag redan fått hjälp. Georg Klein på Karolinska Institutet har skapat en direktkontakt mellan mig och Israels ambassadör Moshe Erell men också med vissa i detta sammanhang viktiga institutioner i Jerusalem.

I övrigt verkar händelseutvecklingen gå mot ett klimax om några veckor. Jag återkommer med rapport.

Med vänliga hälsningar

Din tillgivne

Kenne Fant

D. No 2/001		
18-01-22 07		
AVD. P	OF 2	MMI EU I

Kenne Fant

"Holly Greens Villa", Apt. 108

3070 Naples, Florida 33940

USA

1987-11-27

Broder,

Tack för Ditt telefonsamtal. - Med anledning av vissa incidenter som inträffat den senaste veckan skulle jag vilja föreslå att vi i såväl tal som skrift kallar M. för Malmström. När detta är sagt nödgas jag meddela att mitt andrahandsvittne är spårlöst försvunnet. Däremot har jag fått en indirekt kontakt med förstahandsvittnet. I enlighet med mitt löfte kommer jag att genast en direkt kontakt etableras framföra UD:s förfrågan om vederbörande är villig att sammanträffa med en representant för den svenska regeringen.

Med vänlig hälsning

Din tillgivne

Kenne Fant

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Depr Peter Osvald,bg

7/006
PROMEMORIA

1988-01-07

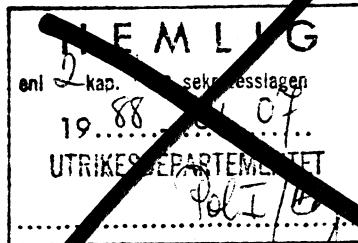
02 EU I
1(2)

Ex till:

Kabs
Polch
Ch Pol I
Tham, Pol I

Dahlgren, SB

EXP. 880107/bg

H E M L I G

Wallenberg-frågan

1. Sonja Sonnenfeldt, Wallenbergföreningen, ringde 88-01-05. Hon framförde, "på uppdrag av familjen", att familjen inte önskade att regeringen under Ryzjkovs besök begärde en ny undersökning kring Wallenberg. Sådana undersökningar ledde ingen vart. Det var då bättre att inte göra någonting. Jag lovade rapportera vad hon sagt till kabinettssekreteraren. - Jag förklarade också att regeringens avsikt inte var att begära en ny undersökning, utan att få del av den undersökning som man sade sig ha genomfört efter statsministerns framställan i april 1986. Jag utvecklade skälen för denna handlingslinje, och framhöll att denna linje, åtminstone enligt min uppfattning, överenskommits i höstas vid kabinettssekreterarens sammanträffande med Nina Lagergren, Guy von Dardel och fru Sonnenfeldt. Fru Sonnenfeldt började då verka tveksam.

2. Efter att ha redovisat detta samtal för kabinettssekreteraren, och på dennes uppdrag, ringde jag upp Nina Lagergren. Jag hänvisade till samtalet med fru Sonnenfeldt, och sade att jag önskade förklara att det var regeringens avsikt att under Ryzjkovs besök begära

.../2

få del av den förnyade undersökningen. Tanken var ingalunda att begära en ny undersökning. Jag utvecklade ånyo tänkandet bakom regeringens avsedda handlingslinje. Fru Lagergren förklarade då att hon inte hade något emot den uppläggning av samtalet med Ryzjkov som statsministern planerade.

3. Fru Sonnenfeldt ringde ånyo, efter att ha talat med Nina Lagergren. Hon bad att få understryka att brodern, Guy von Dardel, särskilt önskade att statsministern i samtalet med Ryzjkov begärde att sovjetiska myndigheter letade efter Wallenberg i de s k "Schweigelager" som förekommer i Sovjetunionen, dvs de läger där "dödförklarade" personer hölls inspärrade under ny identitet. Jag lovade framföra detta önskemål till kabinettsssekreteraren.

Peter Osvald

MINISTRY FOR
FOREIGN AFFAIRS
Political Department
First Division

ARKIVEXEMPLAR

1988-01-07

Avd Grupp Mål

7/04 P 2 Eu 7

Dr Pierre Gros
9 villa Brune
75014 PARIS
FRANCE

prot

Re The Raoul Wallenberg case
(1 encl)

With reference to your letter of November 1, 1987 to our Embassy in Paris I can inform you that Laszlo Hertelendy appears in the files covering the case of Raoul Wallenberg only as the author of an article that appeared on April 11, 1987 in the Hungarian magazine "Magyar Hirlap".

./.

I am enclosing a copy for your convenience.

Yours faithfully,

Vollrath Tham

Vollrath Tham
Deputy assistant under-secretary

bg

Postal Address	Address	Telephone	Fax	Telex	
Box 16121	Gustaf Adolfs torg 1	(46) 8 786 6000	(46) 8 723 11 76 (G3)	(54) 10590 MINFOR S	
S-103 23 STOCKHOLM	Avsänd med			Avsändn datum	
Dep U 328 10 000 ex 8608	☐ sv kurir	☐ utl kurir	☒ luftpost	☐ vanlig post	880108

Interview with László Hertelendy

THE LAST ENCOUNTER WITH RAOUL WALLENBERG

The name of László Hertelendy is not unknown. His great-grandfather was lord-lieutenant of the County of Torontál, his grandfather was commandant first of the First Gendarme Battalion in Budapest then of the Fifth Gendarme District, his younger brother was one of the martyrs of the antifascist resistance movement. He himself, as former councillor and kind of an everlasting person of public life, is wellknown in the Second District, although "officially" he is not very much looked after considering his pension of 2580 Forints and his family circumstances. I was collecting material for a book about the second world war when someone called my attention to his person saying that he is the one who last saw Raoul Wallenberg in Budapest. I went to see him immediately. Raoul Wallenberg's name is not unknown either, although our knowledge about him is rather reduced despite the fact that a street has been named after him in Budapest. According to the Encyclopadia of Street Names in Budapest with the title "Streets, Squares, People": "Raoul Wallenberg (1912-1945): secretary of the Swedish Legation. He saved the life of thousands of people during the reign of Hungarian nazi terror. No trace was ever found of him after the liberation of Pest." Even these few lines are full of mistakes. Wallenberg did not die in 1945, but according to the assumption of the only authentic document ever revealed about the subject he died 1947 in Ljubjanka prison in Moscow as a victim of personal cult. The Soviet Union informed the Swedish government about this probability after the Twentieth Congress. Therefore the expression "no trace was ever found of him" is not quite acceptable either. On the basis of the discussion with László Hertelendy it seems that even the date when Wallenberg was arrested is wrong, and that the human mission of Raoul who arrived in Hungary as a young man free from cares did not start in 1944 as thought until now, but long before.

=====

Question: When did you first meet Raoul Wallenberg?

Answer: In front of the building of the Foreign Ministry in the summer of 1938. I was on the way inside with my uncle when he was coming out. That was where we met for the first time. Not much later we had a conversation at a garden party, organized by Governor Horthy in the Castle at the equestrian statue of Eugen Savoyai. Later during the war we came into contact again through dr. Imre Szabó, vicar of the Krisztina town church, and our collaboration continued quite until the liberation.

Question: Until the liberation? Wallenberg disappeared on the 17th of January 1945 and Budapest was liberated only on the 13th of February, how could you have been in contact until the liberation?

SVERIGES AMBASSAD

BONN

1988-01-04

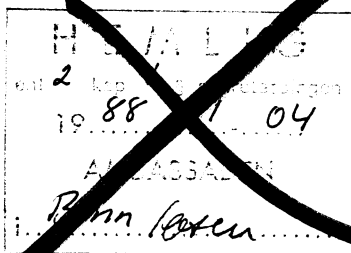
Pol I, depr P Oswald, bg
1988-01-18

M i s o t t i t

EX 88118/18

Departementsrådet
Peter Oswald
Pol 1

Utrikesdepartementet

HEMLIG

Wallenbergärendet - Rozkalns
(1 bil)

Broder,

./.

I anslutning till tidigare meddelanden i ovanciterade ärende kan jag meddela att vi idag mottagit ett brev från Janos Rozkalns. I sitt brev, varav jag närsluter en fotokopia, säger han sig vilja avvakta informationer från en person i Sovjetunionen innan han förhoppningsfullt om cirka en månad kan lämna oss upplysningar. Dessförinnan kan han tyvärr ej hjälpa oss, då han genom sitt vittnesmål skulle kunna tillfoga denna person stora skador.

Vi avvaktar alltså nästa meddelande från Rozkalns och återkommer i ärendet.

*Hjärtligt välkomna
Din tjänst
Lennart Eckerberg*
Lennart Eckerberg

4/001

INKOM UD		
1988-01-04		
AFD.	GN.	MA.
0	2	En I

CHM

Jānis Rozkalns
Killingstr. 4
4400 Münster

Münster, den 31. Dez. 1987

Sehr geehrter Herr Gesandter!

Ich habe von Ihnen dankend zwei Briefe erhalten, die ich noch nicht geantwortet habe, denn ich erwarte von einer Person in der UdSSR noch Nachrichten.

Wenn auch ich diesbezüglich sehr viel Gedanken und Sorgen machen und doch aus sehr, sehr schwerwiegenden Gründen, kann ich Ihnen noch keine Auskunft geben, denn durch mein Zeugnis kann ich dieser Person (Nachrichtengeber) sehr großen Schaden zufügen.

Ich hoffe sehr, daß ich in Kürze (ca 1 Monat) eine Nachricht von der Mdesk bekomme und werde dann Sie benachrichtigen.

Hochachtungsvoll
Jānis Rozkalns

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

1988-01-08

Dnr	Avd Grupp Mål
8075	P 2 Eu 1

Fru Nina Lagergren
c/o Raoul Wallenbergföreningen
Box 16076
103 22 STOCKHOLM

(ml)

Brev från USA's tjf utrikesminister i Wallenberg-
ärendet

(1 bil)

Kära Nina,

Med dessa rader ber jag att få översända texten till
det brev från John C Whitehead till Wilhelm Wachtmeister,
vilket vi talade om i vårt telefonsamtal strax före jul.

Jag vill också passa på att bekräfta att ambassadör
Shifter, chef för avdelningen för mänskliga rättig-
heter i State Department, tog upp Wallenbergärendet
med bitr chefen för motsvarande avdelning i sovjetiska
utrikesministeriet, Gluchov, och med chefen för rätts-
avdelningen Rybakov i samband med toppmötet Reagan-
Gorbatjov i Washington den 7-10 december 1987. Shifter
hade, enligt vad han sagt Wachtmeister, betonat hur
viktigt det var att ryssarna presenterade bevis för
den ståndpunkt de sedan åratat intagit i frågan. Från
sovjetisk sida (Rybakov) antydde att handlingarna i
ärendet kanske hade förstörts av säkerhetstjänsten.
Shifter hade då insisterat och uppmanat dem att verk-
ligen undersöka huru härmed förhöll sig.

Börja källan
Peter
Peter Osvald

Ifylles av postexp

Avsant med

Dep U 328 10 000 ex 8608

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post

Avsändn datum

880111

Sign

09

1988-01-07

Raoul Wallenberg

Följande är texten till ett brev den 18 december 1987 från USA's tjt utrikesminister John C Whitehead till ambassadör Wilhelm Wachtmeister, Washington:

"Dear Willy,

In your letter of December 4, you relayed a message from Swedish Ministry for Foreign Affairs' under secretary Schori about Raoul Wallenberg.

As you know, we have been deeply concerned about the fate of Mr Wallenberg for some time. Our interest in his case has, if anything, intensified recently. In the last several months, we have raised his name with representatives of the Soviet government several times: most recently during General secretary Gorbachev's visit to Washington. To date, we have not received a satisfactory reply from the Soviets.

We are aware of the statement made by Soviet foreign minister^{x)} Gerasimov on August 7 in which he claimed that the Wallenberg case had been re-investigated. We also understand that Nina Lagergren, Wallenberg's sister, recently discussed her brother's case with the Soviet Ambassador to Sweden. While the Soviets offered no new

.../2

x) skall vara "foreign ministry's spokesman"

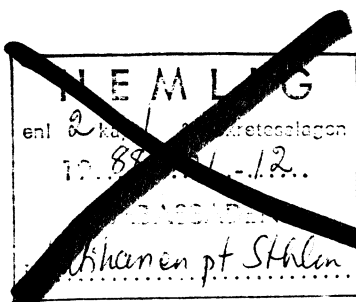
information about the fate of Raoul Wallenberg at these meetings, the fact that they have raised it suggests that this may be an opportune time to continue to press them for a fuller accounting of Mr Wallenberg's ultimate fate. Rest assured that we will not forget Raoul Wallenberg. We will continue to employ every means available to work on his behalf.

Sincerely,

John C Whitehead
Acting Secretary "

bg

Vatikanen p.t. Stockholm

Departementsrådet Peter Osvald
Utrikesdepartementet

12/001

INKOM UD		
1988-01-12		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	En

HEMLIGT

Wallenbergvittnet: Josef Terelja

Hbr Osvald-Friedman 1987-10-30

Broder,

Just återkommen från mitt senaste besök vid Vatikanen får jag meddela, att jag där hade ett samtal rörande Terelja med utrikessekretariatets särskilde ambassadör för förbindelserna med östländerna, Colasoumo.

Denne omtalade att Terelja för ett par månader sedan hade passerat Vatikanen sedan han släppts ut från Sovjetunionen. Han hade bl.a. mottagits av Påven och haft en del samtal med utrikessekretariatet. Han hade inte givit någon alltför pessimistisk bild av situationen i sitt hemland och personligen varit vid ganska god vigör.

Terelja hade därefter fortsatt till Kanada där han tills vidare vistades. Hans adress där, som jag erhöll från Colasoumo efter ett par dagar, är: 22 Cherie Road
St. Catharines, Ontario
L2M 6L4 Canada
Tel (416) 6463805

Han bad att vi skulle vara mycket diskreta vid kontakter med Terelja.

Din hustru
VB-L

Bengt Friedman

3 me Xavier Blanc, F-06800 HAUT DE CRENES
Tel. 93-73 80 70 5.1.88

(pol)

INK UTRIKES
Dnr 5/004
17 JAN 1988
Avd P 2 Gr Eut

Raoul W.-énudet

Först nu får jag veta att Oquitos
tog till Mica den 29 nov förra
året. Var han nu finns det
jag inte kunnit ta reda på.
Se mitt brev 11.12.87, och 3.12.87.

Vänliga hälsningar

Henrik Wigström

ea/

Det kungöres åter 1988

MINISTRY for FOREIGN AFFAIRS

Schwedisches Außenministerium

c/o Herrn Vollrath THAM

Box 16121

S - 103 23 STOCKHOLM 16

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 12/993		
19. 1. 88		
AVD.	GR.	MAL

Raoul Wallenberg

Leck, den 12. Januar 1988

Raoul WALLENBERG / Vilmos LANGFELDER, seit 1945 in der UdSSR in Unfreiheit; mein Schreiben v. 22.10.87

Ihr Schreiben v. 10.11.87

Fehlende Daten von V. LANGFELDER und neue Wege zum Auffinden von WALLENBERG / LANGFELDER

Sehr geehrter Herr Ministerialrat Tham,

nun habe ich es doch nicht mehr geschafft, und die Freilassung der Verschollenen im Jahre 1987 erreicht. Doch meine Bemühungen werde ich auch 1988 fortsetzen und ich möchte mich dafür bedanken, daß Sie mir antworteten und auch Material zuschickten.

Aufgrund des Berichtes über WALLENBERG im deutschen Nachrichtenmagazin "Der Spiegel", Nr. 34 von 1981, gehe ich davon aus, daß 1945 Oberst Leonid BRESCHNEW, aus persönlichen Gründen, an der Verhaftung von WALLENBERG / LANGFELDER beteiligt war.

Da die Nachfragen der schwedischen Regierung bei der sowjetischen Regierung anhielten, mußte BRESCHNEW handeln. Er ließ deshalb, bedingt durch seinen Einfluß, die Karteikarte anlegen, wonach WALLENBERG 1947 im Moskauer Lubjanka - Gefängnis verstorben sei.

Doch WALLENBERG lebte noch und bekam daher einen anderen Namen. Diese Erkenntnis wird erhärtet durch:

1. Schreiben TERELJA v. 9.07.84: Diagnose über WALLENBERG im Spezialgefängnis der Stadt Kazan "Größenwahn, gibt sich als schwedischer Diplomat aus (1953);"

2. die Angaben von Apim MOSCHINSKI in seinem Buch, daß WALLENBERG noch im Dezember 1986 in KRASNOJARSK unter einem anderen Namen lebe (Zeitungsmeldungen v. 20.01.87 und 28.04.87).

Alle wichtigen Komplizen von BRESCHNEW waren verstorben, seine Macht hatte sich weiter gefestigt und daher konnte er auf Nachfragen von Jimmy CARTER über WALLENBERG selbstsicher antworten: "Vielleicht wisse Stalin mehr, doch der sei tot!" (1979)

Auch die sowjetischen Behörden waren bisher nicht in der Lage, bei ihren Nachprüfungen weitere Lebenszeichen von WALLENBERG zu finden, da kein Verurteilter oder Verbannter dieses Namens in ihren Unterlagen existiert.

Was mir jetzt fehlt, ist:

1. die Anschrift von Apim MOSCHINSKI in Israel (die israelische Botschaft in Bonn hat seit 4 Monaten nicht geantwortet);
2. die angefragten Daten von Vilmos LANGFELDER (gemäß meinem Schreiben v. 22.10.87 an Sie).

Ich möchte Sie deshalb bitten, über Ihre Botschaft in Israel Kontakt mit Herrn MOSCHINSKI aufzunehmen, um den jetzigen Namen und die genaue Anschrift von WALLENBERG in der UdSSR zu erhalten.

Ihr Vorschlag, die schwedische Raoul Wallenbergföreningen um Auskunft zu bitten, ist wenig sinnvoll. Am 22.07.87 schrieb ich diese an, und nochmals am 22.08.87, um einen Brief an Nina LAGERGREEN (Schwester WALLENBERGS) weiterzuleiten. Doch seit ich geschrieben habe, bekam ich keine Nachricht.

Deshalb bin ich ganz froh, daß ich mich an Sie wenden darf und meine Briefe auch beantwortet werden.

Schon am 16.05.87 schrieb ich an das Internationale Rote Kreuz, welches auch einen Suchdienst unterhält. Von dort erreichte mich das beiliegende Antwortschreiben. Ich bin erstaunt, daß bisher diese Organisation nicht eingeschaltet wurde. Da mir keine Auskünfte erteilt werden, möchte ich Sie dringend bitten, sich mit dem IKRK in Verbindung zu setzen. Es scheinen dort Informationen oder Möglichkeiten zu bestehen, um mehr Einblick in den Fall WALLENBERG zu erhalten.

Noch nie war der Augenblick so günstig, daß WALLENBERG und LANGFELDER die Freiheit zurückerhalten. Um dieses gute Gefühl mit dem Erfolg zu krönen, bitte ich um Ihre Unterstützung und wünsche Ihnen ein gesegnetes Neues Jahr.

Mit freundlichem Gruß

Anlage:

1 Fotokopie ✓

Reinhardt Taffel

COMITÉ INTERNATIONAL DE LA CROIX-ROUGE
INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS

AGENCE CENTRALE DE RECHERCHES
CENTRAL TRACING AGENCY

Kälu
E 16.XI.87

Genf, den 9. November 1987

Référence: FC 205.331/LS/mf

Herrn
Reinhardt TOFFOLO
Postfach 1363
Fichtenweg 1
D-2262 LECK

Betr.: Herrn Raoul Wallenberg

Sehr geehrter Herr Toffolo,

in Beantwortung Ihres Schreibens vom 16.5.1987
Herrn Raoul Wallenberg betreffend möchten wir
dazu folgendes bemerken:
Schweden und die UdSSR unterhalten regelmässige
diplomatische Beziehungen und die Behörden dieser
beiden Staaten stehen, seitdem Herr Wallenberg
vermisst wird, in engem Kontakt miteinander;
dies bedeutet, dass sie all diese Jahre hindurch
diesen Fall direkt miteinander behandelt haben,
ohne den Rat eines Vermittlers wie z.B. den des
IKRK einzuholen.

Generell weisen wir noch darauf hin, dass die In-
formationen, die der Zentrale Suchdienst in Genf
zwischen zuständigen Behörden und betroffenen
Einzelpersonen übermittelt, vertraulich sind und
daher Aussenstehenden nicht mitgeteilt werden
können.

Wir bedauern, dass wir in dieser tragischen Ange-
legenheit nicht helfen können und verbleiben

mit freundlichen Grüssen

Lix Simonius
Lix Simonius
Leiterin der Sektion

3 rue Xavier Blanc, F-06800 Haut de Cagnes-Thaur
Tel. 93.73.80.70 1987-12-12

Konsuläret Yellreth Thaur
U.D. Stockholm

Wallenberg-ärendet

INK		TRIKESULF	
Dnr		346/003	
15 JAN 1988			
Ayd	P	Sr	2 Eu 7

(pol)

Tack för brev av den 3:e. Jag är
ingelägen påpeka att-luckigt mina
auktioneringar - Torolja befann sig
i Fladimir 1969-72; och
Ogurtsov i samma fängelse
1967-74.

Om någon av dem fanns där
1979-85 vet jag inte. Torolja ska
ha nämnt dessa årtal.

God Jul
Gr

Karl-Wigfors

Hfr. samt
Thaur-Wigfors
88-04-27/
W

Ink. 251.1
87-12-28/
W

SVERIGES AMBASSAD

Budapest

1988-01-12

Betr. åtgärd se bif.
delgivningslista

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET
Pol. I

Departementsrådet
Peter Osvald
Pol I / UD

1 FEB. 1988
ds H. OLSSON/KA

12/001

INKOM UD		
1988-01-12		
AVD.	GR.	SAL.
0	2	Eu I

Wallenbergmonument I och II
(1 bil.)

Broder,

I det senaste numret (107) av den engelskspråkiga The New Hungarian Quarterly, som trots sin datering ("Autumn 1987") kom sina Budapestabonnenter till handa först idag, återfinns bifogade notis om "The Wallenberg Memorial in Budapest", skriven av Eva Hajdú (enligt uppgift en yngre konstkritiker i regeringstidningen Magyar Hírlap). Notisen visar sig handla såväl om det första och under sinistra omständigheter enleverade Wallenbergmonumentet av Pál Pátzay från år 1949 som om Pátzay-eleven Imre Vargas minnesmärke över Raoul Wallenberg från ifjol våras.

Hajdú skriver bl a att det första monumentet "was taken down and carted away at night by persons unknown" kort före den till den 9 april 1949 planerade avtäckelsen. När hon kommer in på det nya minnesmärket, nämner hon att det tillkom "on the initiative of Nicholas Salgó, at the time US ambassador to Budapest". Vad jag förstår är detta första gången som Salgós initierande roll i samman-

hanget öppet harangeras i en ungersk publikation, men samtidigt döljs det att han också var projektets huvudfinansiär. Wallenbergfamiljens naturabidrag nämns (låt vara något missvisande: det talas om marmor, när det i själva verket rörde sig om granit), och den oinitierade läsaren ges lätt intrycket att staden Budapest stod för mer än själva uppställningskostnaden. Men om man bortser från dylika småfel, framstår artikeln som en fin tribut både till Raoul Wallenberg och till de båda skulptörerna Pátzay och Varga.

Ragnar Dromberg
Ragnar Dromberg

P.S. The New Hungarian Quarterly, som är en mycket välredigerad och vackert tryckt tidskrift, håller sig tyvärr med en abnormt lång pressläggningstid, som förtar mycket av dess läsvärde: det aktuella höstnumret, som just kommit ut, gick till tryckning i slutet av maj och slutkorrekturlästes i mitten av september (enligt uttrycklig uppgift på försättsbladet)! *✓*

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☐ RAPPORT ☒ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

1

2001-11-01

H. O. O. O. O.

Godkännes

Opp. Datum/Nr eller namn

Avsändare

Mottagare

Förskickat

Förskickat

☐ HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

☐ utan bil	☒ jämte samtlig bil	☐ jämte bil nr	☐ jämte bil där så angivits	☐ bil kan lånas på UD tel:
☐ Konungen	☐ Statssekr	☐ IMPCD	☐ Östekonomiska byrån	
☐ Regeringen 21 ex	☐ IM-enh A	☐ Swedfund	☐ Bankföreningen	
☐ Statsministern	☐ I-sekr A	☐ LO/TCO:s bist nämnd	☐ Exportr	
☐ Statsrådsberedningen	☐ I-enh Fi	☐ Sv kyrkans mission	☐ Industriförb	
☐ Chef Fö	☐ I-enh Fö	☐ IVA	☐ Grossistförb	
☐ Chef I	☐ I-sekr I	☐ STU	☐ Sthlms Handelsk 2 ex	
☐ Statsrådet	☐ IAEA-del I	☐ Svensk kärnbränsle AB	☐ LO	
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Statens kärnkraftinsp	☐ AIC	
☐ Statsrådet	☐ I-sekr	☐ Statens strålskyddsinst	☐ TCO	
☐ Riksdagens talman	☐ I-sekr	☐ Televerket	☐ SACO/SR	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa-rådsdel 53 ex	☐ SSLP, Fö	☐ Statens rymddeleg	☐ SAF	
☐ Utrikesnämnden 23 ex	☐ ÖB	☐ Invandrarverket 2 ex		
☐ Utrutsk 33 ex	☐ Ch Fst/Op 5	☐ Forskningsberedningen		
☐ Europarådsdel 12 ex	☐ Arméstaben FN-avd	☐ Miljövärdsberedningen		
☐ Utrutsk kanslichef	☐ FOA 2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk		
☐ Förutsk kanslichef	☐ SIPRI	☐ Sekr f framtidsstud		
☐ Riksdagsman	☐ EKN	☐ Nordiska Rådets sv del		
☐ Riksdagsman	☐ KK 5 ex	☐ Svenska institutet		
☐ Riksdagsman	☐ Riksbanken	☐ Nordiska Afrikainst		
☐ Statssekr Fö	☐ RPS	☐ Latinamerikainst		
☐ Statssekr	☐ SIDA	☐ Utrikespol institutet		
☐ Statssekr	☐ BITS	☐ Europainstitutet		
☐ Statssekr	☐ SAREC	☐ Svenska FN-förbundet		

☐ Större beskickningar FN-representationen 9 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☒ Washington 2 ex
	☐ Bonn	☒ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr
☐ Norden 4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik
	☐ Belgrad	☐ Budapest	☐ Prag	☐ Warszawa
☐ Övriga Östeuropa 7 ex	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia	
	☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom
☐ Övriga Västeuropa och Kanada 17 ex	☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien
	☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del
☐ Nordafrika 5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis
	☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait
☐ Mellanöstern 8 ex	☐ Amman	☐ Beirut	☐ Muscat	☐ Tel Aviv
	☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi
☐ Övriga Asien och Australasien 18 ex	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom
	☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang
☐ Övriga Afrika 14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos
	☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda
☐ Latinamerika 12 ex	☐ Bogotá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima
	☐ Brasília	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua
☐ Vissa lönade konsulat 17 ex	☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles
	☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☐ Mariehamn
	☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis
			☐ New York Gk	☐ Szczecin

☐ Utrikesministern	☐ Folkrättssakkunnige	☐ Chef Rättsavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr f utr hand	☐ Chef R	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp-chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☐ ESK-gruppen
☐ Kabinettsskr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	☒ Othello mt
☐ Näslund	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☒ Chef inf byrån	☒ Tejke mt
☐ Petersson	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	
☐ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr f int u-samarb	☐ Rapportöversikten	
☐ Chef Pol 1-6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	
☐ Chef Pol	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	☐ Åter enh
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Atg postexp
7	2	2/2 88	2/2-88	GN
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Atg postexp
7	3	2/2 88	2/2-88	GN
Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	Distribuerad den	Atg postexp
7	3	2/2 88	2/2-88	GN

SURVEYS

115

schools. In Hungary this will be realised in the near future and we also know of examples from Yugoslavia.

Hungarians feel an understandable concern and indignation over the revival in certain countries of anti-minority nationalism, the revival of dubious theories of national origin, and the strengthening of educational and cultural policies aiming at forceful assimilation. A political practice that disseminates inter-ethnic hatred and slander and makes concessions to chauvinistic emotions can only be condemned. Hungary considers the artificial assimilation of national minorities an extreme manifestation of nationalism and rejects it as such.

Hungarians living as national minorities form the most numerous national minority in Europe. The Hungarian state and society recognize the present *status quo* and the inviolability of the borders. At the same time they consider the Hungarians living beyond the country's borders as integral components of Hungarian national culture and naturally condemn efforts to prevent and break up the eleven-century-old bond of history by administrative, psychological, and other means. So the fate of the Hungarians living in the

neighbouring countries signifies for Hungary more than an issue of foreign policy, it also affects the country's internal life. Hungary urges the assertion of the same minority rights and humanitarian principles on both sides of the frontiers. In their self-government and in international relations alike, national minorities should play an active and not merely a passive role. Thus only can they become a democratic element in domestic processes and a linking, integrating factor between their mother nation and the ethnic majority of their country.

The minority question is equally capable of linking or confronting states and peoples. In this sense it is a political factor of peace and security. The development of a system of cooperation more open and more democratic than the present one would also guarantee a greater internal and international security for the states concerned. The small and medium-sized countries in East-Central Europe, having drawn painful lessons from the events of the century, could also strengthen each other's position by such relations; at the same time they could create a sphere which builds confidence and strengthens security in Europe.

ÉVA HAJDÚ

THE WALLENBERG MEMORIAL IN BUDAPEST

The war had hardly ended and Budapest was still in ruins when the Wallenberg Committee, founded under the patronage of the President of the Provisional National Assembly, Béla Zsedényi, and the Chairman of the Budapest National Committee, Árpád Szakasits, addressed a letter to the Mayor of Budapest: "We request . . . that the governing body of the capital city grant permission for a statue of Raoul Wallenberg to be erected out of public contributions. The model of

the statue has already been prepared by the sculptor Pál Pátzay." On the agreement of the municipal board, fund-raising started. In support of this noble aim, a charity concert was organized where renowned artists such as Annie Fischer, Ede Zathureczky, Hilda Gobbi, Imre Ungár, Mária Basilides and others performed. However, due to the rampant inflation of the time and the grave economic situation, the outcome was still not certain, so the organizers could only finish prepara-

tions with the aid of the municipal authorities. Pál Pátzay's memorial to Raoul Wallenberg was erected in Szent István Park in Budapest in March and April 1949. On a high granite pedestal, which bore a relief of Raoul Wallenberg and an inscription describing his activity, stood the main figure, a man fighting a snake, symbolising Wallenberg's struggle with Fascism. The inscription read as follows: "Raoul Wallenberg, envoy of the Swedish nation, directed the brave and noble humanitarian relief action of the Royal Swedish Embassy in Budapest from the beginning of July 1944 until January 1945. In that dark age of destruction he became our legendary hero. Let this memorial testify to our never-ending gratitude in the centre of the very district where lived those persecuted who in the night of an inhuman age were protected by his unwavering, vigilant humanity."

No unveiling of the memorial ever took place. Some time before the ceremony, planned for 9 April 1949, the statue was taken down and carted away at night by persons unknown. The whereabouts of the pedestal and the relief are unknown to this day. After serious damage had been repaired, the main symbolical figure was set up in 1953 in front of a pharmaceutical works in Debrecen, and entitled "The Snake-killer." Thus it represents, instead of Wallenberg's fight against Fascism, Man's fight against disease.

Though the former memorial has been lost, the remembrance of Raoul Wallenberg has never died. His self-sacrificing, heroic deeds are remembered not only by the thousands whose lives he helped to save but also by the entire Hungarian nation. As Béla Zsedényi said in his letter to Gustav V, King

of Sweden: "Embassy Secretary Raoul Wallenberg rendered invaluable service to the Hungarian nation not only by saving from certain destruction thousands and tens of thousands persecuted by the Fascists because of their race, religion or political views, but also by taking a share, self-effacing, heroic and decisive, in preventing the mass murder planned against innocent and defenceless citizens, and through the success of his undertaking he saved the Hungarian nation from further defamation."

A street in Budapest bears Raoul Wallenberg's name, and there is a memorial plaque in the 13th district where the Swedish-protected houses stand.

In the spring of 1987 a new memorial, the work of Imre Varga, went up in Szilágyi Erzsébet Fásor in Buda. This was done on the initiative of Nicholas Salgó, at the time US Ambassador to Budapest, funded in part by the Wallenberg family (the marble for the statue was their donation). The costs of erecting it were covered by the Municipal Council of Budapest. History has dispensed its own form of justice in that Imre Varga was a pupil of Pál Pátzay's. Varga's statue also bears an unmistakable allusion to Pátzay's monument by displaying the silhouette of the original work on granite broken in two. The inscription is from Ovid: "*Donec eris felix multos numerabis amicos, tempora si fuerint nubila, solus eris.*" Varga's figure, however, is not of a hero standing high above on a pedestal: he is a man looking forward, seeking the way. The erect posture suggests bravery, the hand pointing forward is tragically fragile. The work is heart-rending and uplifting at the same time: man contending against humiliating, murderous destruction.

IMRE VARGA:
WALLENBERG MEMORIAL, 1987

András Báthory

Wal-
o the
from
as of
s be-
iews,
cing,
mas-
ence-
of his
ation

llen-
laque
dish-

l, the
lági
e on
time
part
e for
ts of
cipal
nsed
arga
tatie
Pá-
uette
n in
Donec
ra si
how-
e on
vard,
gests
ragi-
and
ding
tion.

inriksen Raoul Wallenberg

D. N:o 15/012		
1988-01-18		
AVD.	GR.	MÅL
P	2	Eu

Strömstad 15/1-88

Hög!

mol

Jag är en artonårig tjej, som går humanistisklinje på Gymnasieskolan i Strömstad.

Jag arbetar med ett ettårigt projektarbete om Raoul Wallenberg.

Nu har jag några frågor, som jag skulle uppskatta om ni ville besvara.

1/ Jag har läst att det finns hemliga handlingar om honom och undrar varför de är hemliga?

2/ Varför har ni inte pressat Sovietunionen på riktiga bevis på att han verkligen är död? Varför har UD inte kämpat för att få honom fri?

Det vore trevligt och uppskattat om ni svarade på brevet och/eller sände lite material till mig!

Vänliga hälsningar Elisabeth Mörk 3HS

Pol I, kr V

Tham, bg

1988-01-29

Skr t tit

Gymnasieskolan

Box 28

Exp. 88029/88

45200 Strömstad

Pol I, depr P Osvald, bg

Arende

Wallenbergärendet - Rozkalns

Datum

1988-01-18

Avd

P

Grupp

1

Mål

Eu

Adress

Ambassaden BONN Dnr....

7

POL

Text

Hbr Eckerberg-Osvald 1988-01-04. Från Pol I re Wallenberg-
ärendet Rozkalns

Säkerhetspolisen har meddelat oss att Rozkalns på eget initiativ
kontaktat dem i Sverige, där han nu förhörs. Några ytterligare
åtgärder från ambassadens sida torde därför inte krävas.

CABINET

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Depr P Osvald, bg

ARKIVEXEMPLAR

1988-01-18 Dnr

Avd Grupp Mål

18/01-5	P2 EMI
---------	--------

Kenne Fant
Holly Greens Villa
3070 Gulf Shore Bld. N.
NAPLES FLORIDA 33940
U S A

Raoul Wallenberg

Broder,

Tack för Ditt brev den 2 januari med kopia av brev från den 27 november. Det senare brevet - med begäran om den israeliske ambassadörens namn och adress - besvarades omgående med ett telegram från UD till Din adress i Florida. Telegrammet har uppenbarligen aldrig kommit fram, vilket jag beklagar.

Jag vill tillägga, att vi naturligtvis fortfarande skulle sätta stort värde på möjligheten av en kontakt med Din uppgiftslämnare i frågan "M".

Med vänliga hälsningar,

Peter Osvald

Peter Osvald

Postadress

Box 16121

103 23 STOCKHOLM

Gatuadress

Gustav Adolfs torg 1

Ifylles av postexp

Telefon

786 6000

Fax

723 11 76 (G3)

Tele

Avsant med

☐ av kurir

☐ utl kurir

☒ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

85018

Sign

Boy

Dep U 328 10000 ex 8608

May 1985

Raoul Wallenberg

Raoul Wallenberg was born on August 4th, 1912. His parents came from one of Sweden's most well-known families whose members included diplomats and bankers as well as artists and professors.

After high school in Sweden he attended the University of Michigan in Ann Arbor, where he completed the programme at the School of Architecture. Back in Sweden again he began studying banking and commerce. He worked for several banks abroad and became in 1939 junior partner of a company which dealt with foodstuffs. His senior partner was a Jewish refugee from Hungary. Raoul Wallenberg often travelled to Hungary and soon began to know the Hungarian Jewish community. He became increasingly concerned with the fate of Europe's Jewish communities.

As a neutral, non-belligerent nation Sweden maintained a Legation in Budapest and was thus in a position to deal directly with the Hungarian Government and the Nazi occupation authorities. Under the pressure of growing world concern about the fate of the Hungarian Jews, sparked off by

revelations from escaping prisoners about what was happening at Auschwitz, the Swedish Legation in Budapest began taking steps towards protecting the Jewish population in mid-1944. At the outset, these were of limited scope due to personnel constraints and similar factors. To enable it to cope with a major relief scheme, the Swedish Ministry for Foreign Affairs decided to assign Raoul Wallenberg to the Legation.

He arrived in Budapest in July 1944 and swiftly set about organizing his rescue mission. Raoul Wallenberg's section soon became the largest one at the Legation; thousands of "protective passports" were issued and "Swedish Houses" were established to shelter further tens of thousands of Jews in distress. These operations were carried out at great personal risk to Raoul Wallenberg, unwelcome as they were to the Nazi occupation forces and to Adolf Eichman personally.

The exact number of Jews saved by Raoul Wallenberg from the Holocaust are unknown; the times were too turbulent to permit reckoning. But it has been established that around 20,000 to 25,000 persons living in the "Swedish Houses" equipped with protective passports survived the war. Further, it is believed that his actions on behalf of the inhabitants of Budapest's sealed ghetto contributed to saving still another 70,000 lives.

When the Red Army arrived in Budapest, Raoul Wallenberg approached the Soviet command in January 1945 with a view to discussing the relief operations. He was arrested and taken to Moscow. The Soviet authorities

first maintained that Raoul Wallenberg had been taken into custody by the Red Army and that he was under their protection. Subsequently, however, in 1947, Deputy Foreign Minister Andrei Vyshinsky, in answer to repeated Swedish representations, communicated that he was unknown in the Soviet Union.

The Swedish Ministry for Foreign Affairs pursued its inquiries. The aim was to obtain such complete and incontrovertible evidence to the effect that he was held in Soviet captivity as to enable demand for his release despite the negative Soviet attitude. Such definite evidence was acquired only in the 1950's:

Prisoners-of-war - chiefly Germans - who began returning home in 1952/54 bore unequivocal witness to the fact that Raoul Wallenberg had been captured and imprisoned in Moscow, first in the Lubyanka prison and then in the Lefortovskaya prison. These developments caused the Swedish Government to intensify its diplomatic measures on behalf of Raoul Wallenberg. Between 1952 and 1957, 15 written and 34 verbal representations were made by the Ministry for Foreign Affairs. The Soviet Government persistently referred to its communication of 1947.

During a visit to Moscow in 1956, Prime Minister Tage Erlander brought up Raoul Wallenberg's case with the Soviet leadership with the support of evidence of an irrefutable nature that he had been imprisoned in the Soviet union. The Soviet reaction was received in 1957 through a note handed by the then Deputy Foreign Minister Andrei Gromyko to the Swedish Ambassador in Moscow. In this communication,

to which the Soviet Union has unfailingly referred over the years in answer to renewed Swedish representations, it was stated that, as a result of a thorough investigation by the Soviet authorities, it had been determined that Raoul Wallenberg died from a heart attack in 1947 in the Lubyanka prison. It was claimed that all the documents pertaining to his case had disappeared and that there was only a handwritten report about his death made by the head of the prison hospital service, A.L. Smoltsov, also later deceased. He had informed the Minister for State Security, Abakumov, who had been executed in conjunction with the purges in the Security Police following Stalin's death. Abakumov was blamed for having misled the Soviet Foreign Ministry.

The Swedish Government did not accept the contention that Raoul Wallenberg had died in 1947 since there was evidence that he had been alive after that date. It announced that inquiries would continue until full light had been shed on his fate.

In the ensuing years, further testimonies came to the attention of the Swedish Foreign Ministry indicating that Raoul Wallenberg was alive and detained in the Vladimir prison, some 100 miles east of Moscow, where former fellow inmates claimed to have seen him as recently as the mid-1950's. This information, which was vetted with the same rigour as earlier evidence from returned prisoners, prompted renewed Swedish representations to the Soviet Government. However, the only reply received referred to Raoul Wallenberg's alleged death in 1947.

Of particular significance was the information provided by the Swedish physician Dr. Nanna Svartz, who was told by a Soviet colleague in 1961 that Raoul Wallenberg was alive and that he was a patient at a mental hospital in Moscow. It caused Prime Minister Erlander promptly to raise the matter with Mr. Khrushchev and set in motion a series of Swedish appeals. A confrontation was arranged in Moscow in 1965 between Dr. Svartz and her colleague. At this meeting, he denied everything he had said to Dr. Svartz. He died in 1966.

Even though the inquiries were not halted, a certain lack of new material characterized the period of inquiry between 1965 and 1978. This cannot be said, however, about recent times. More than one-third of the files on Raoul Wallenberg in the archives of Sweden's Ministry for Foreign Affairs have come into existence since 1979. A fresh series of inquiries was triggered by what has been termed the "Kalinski trail". Avraham Kalinski is a Polish Jew who in 1978 furnished convincing testimony that Raoul Wallenberg was in the Vladimir prison in the late 1950's. His information coincided with reports which came indirectly from people in the Soviet union and which indicated that Raoul Wallenberg may have been alive as late as in 1975. As a result, a renewed representation was made by the Ministry for Foreign Affairs in January 1979. It was followed up in August that year by a personal letter from Prime Minister Ola Ullsten to Prime Minister Kosygin. These representations were also rejected with a brief reference to the previous notification of Raoul Wallenberg's alleged death.

Nothing has emerged to reduce the credibility of the Swedish working hypothesis that Raoul Wallenberg is still alive. His case is therefore brought up with the Soviet Government whenever an appropriate opportunity presents itself. This occurred for instance in February this year.

The Raoul Wallenberg records at the Swedish Ministry for Foreign Affairs testify to the unrelenting efforts of the Government on his behalf. They consist of 90 files with an estimated 20,000 pages, about one-third of which have, as mentioned, been added since 1978. The card index contains the names of about 3,000 persons or places which have appeared in the course of the inquiries and, in the case of a great number of the persons, been interviewed. Each clue is thoroughly followed up wherever in the world it may originate, and each testimony is scrupulously scrutinized for veracity.

The Swedish Prime Minister, Olof Palme made following statement on 17 January 1985

It is today 40 years since Raoul Wallenberg disappeared. We shall always remember his person and his achievement. Through heroic efforts he saved tens of thousands of lives towards the end of the Second World War and appears today as a symbol for humanitarianism and the spirit of self-sacrifice.

We still have no clear picture of what happened to Raoul Wallenberg. As long as this uncertainty remains, the Swedish Government will continue to avail itself of every suitable opportunity to discover his fate.

Pol

P	2	Eu ¹
---	---	-----------------

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880122-989

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-01-22-21.51

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

UD/POL 1

DISTRIBUTED

1988-01-22-21.18

UD/VAKTHAVANDE

DISTRIBUTED

1988-01-22-21.51

FROM: MONTREAL

POSTED TIME: 1988-01-22-21.18

MSG NO: 880122-989

=LIST

UD/POL 1

+

*Relevansen i Stockholm
88-01-26
/w*

GENERALKONSULATET MONTREAL 1988-01-22

UD STOCKHOLM

16. RE: RAOUL WALLENBERG.

PROFESSOR IRWIN COTLER VID MCGILL UNIVERSTY - TILL VARS HEDER EN
RAOUL WALLENBERG PROFESSUR INRAETTATS VID ETT ISRAELISKT UNIVERSTET
JFR. VAAR 118 - HAR VID EN PRESSKONFERENS I MONTREAL IDAG UPPGIVIT
ATT HAN IKVAELL AVRESER TILL MOSKVA OCH DAER BL.A. SKALL VERKA FOER
EN FRIGIVNING AV RAOUL WALLENBERG SOM COTLER TROR ALLTJAEMT AER I
LIVET.

ROESIOE

GENERALKONSULATET MONTREAL KL. 15.15

SVERIGES DELEGATION
VID EUROPARÅDET
STRASBOURG

1988-01-21

Pol I/kr V Tham/la

Hbr 1988-01-28

Kr V Tham/Amb H Danelius

Exp: 880128/LA

Polchefen, ambassadör Torsten Örn
Utrikesdepartementet

21/001

IN KONT. UD		
15		
ALL	BR	REL
0	0	en I

Raoul Wallenberg
125 D 1987-11-23

Broder,

Med ovan åberopad skrivelse underrättades departementet om ett initiativ i EG-parlamentet i syfte att utse Raoul Wallenberg till hedersmedborgare i Europa.

I samband med pågående parlamentssession uppsökte Elise Boot mig igår. Hennes initiativ hade stött på procedu-
rella besvärligheter. Lord Plumb hade besvarat hennes
brev den 19 november med en hänvisning till att ärendet
måste avgöras i form av en resolution.

Boot skulle arbeta på att få en resolution antagen.
Avsikten var sedan att sända den till ett efterföljande
toppmöte med EG-länderna. I detta syfte behöver nu fru
Boot bakgrundsmaterial om Raoul Wallenberg vilket över-
tygande visar att han förtjänar denna utmärkelse.

Eftersom denna delegation inte förfogar över sådant,
överenskom jag med henne att tillskriva departementet
på sätt nu sker. Det syntes oss båda praktiskt om mate-

rialet sänds henne via ambassaden i Haag, förut-
satt att det inte befinns enklare att sända
henne det direkt.

Hennes adress är:

Elise Boot

Parkstraat 29

3581 PC UTRECHT

Nederländerna

Jag har haft tillfälle att informera Hans Danelius
om ärendet.

Hälsningar,
Lennart

Lennart Myrsten

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
CBJ

KOPIA TILL:

UTR MIN
KAB SEKR
POL CH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

aa/h

AMBASSADEN MOSKVA 1988-01-26

UD STOCKHOLM

RE RAOUL WALLENBERG.

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG.

AAHLANDER TOG IGAAR VID MIDDAGSTID EMOT ETT TELEFONSAMTAL FRAAN EN TJAENSTEMAN VID KONSULAERA AVDELNINGEN PAA HAERVARANDE HOLLAENDSKA AMBASSAD. DENNE UPPGAV ATT HAN JUST ERHAALLIT ETT TELEFONSAMTAL FRAAN TALLINN MED VISSA UPPGIFTER OM RAOUL WALLENBERG.

ETT SAMMANTRAEFFANDE UNDER EFTERMIDDAGEN MELLAN AAHLANDER OCH NAEMNDE TJAENSTEMAN VISADE ATT UPPGIFTERNA HAERROERDE FRAAN TANU MOELLERSSON.

TANU MOELTERSSON HADE UPPGIVIT, ATT HENNES FADER LAEMNAT ETT FAANGLAEGGER 1952 OCH DAA SETT WALLENBERG I LIVET.

HON HADE FOERSOEKT ATT FAA RESA TILL MOSKVA, MEN INTE FAATT TILLSTAAND. PAA FOERFRAAGAN HADE HON VIDARE UPPGIVIT ATT HON SOEKT RINGA TILL SVENSKA AMBASSADEN, MEN INTE KOMMIT FRAM. TANU MOELLERSSON HADE SLUTLIGEN TILL DEN HOLLAENDSKE AMBASSAD-TJAENSTEMANNEN SAGT ATT HON OCH HENNES FAMILJ MAASTE LAEMNA SOVJETUNIONEN OCH ATT HON NU EFTER DETTA TELEFONSAMTAL VAR OROLIG ATT NAAGONTING SKULLE HAENDA HENNE.

MED HAENVISNING TILL ATT FAMILJEN MOELLERSSON VAR KAEND FOER DE SVENSKA MYNDIGHETERNA MEDDELADE AAHLANDER SIN KOLLEGA ATT MOELLERSSONS ENLIGT VAAR UPPFATTNING SAKNADE TROVAERDIGHET.

DEN HOLLAENDSKE AMBASSADTJAENSTEMANNEN SADE SIG HA LOVAT ATT TILL INTERNATIONELLA HELSINGFORSKOMMITTEN, SOM I DAGARNA AER I MOSKVA, FRAMFOERA TANU MOELLERSSONS OENSKEMAAL OM ATT NAAGON SKULLE BESOEKA TALLINN. HAN SKULLE DOCK SAMTIDIGT INFORMERA OM DEN BEDOEMNING AV MOELLERSSONS SOM TIDIGARE GJORTS FRAAN SVENSK SIDA VAD GAELLDE DERAS UPPGIFTER OM WALLENBERG.

THUNBORG

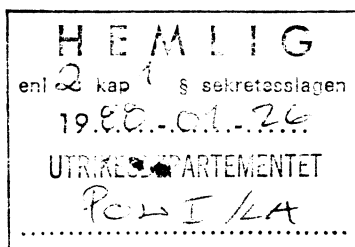
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, 1a

26/016

PROMEMORIA

1988-01-26

1 (1)

HEMLIG

Rachel Oestreicher Haspel om Wallenberg

Rachel Oestreicher Haspel, "president" i den amerikanska Raoul Wallenbergkommittén, togs emot av kabinettssekreteraren den 18 januari 1988. Närvarande var även Chefen Pol I och undertecknad.

Under samtalet, som rörde olika aspekter av Wallenbergärendet, nämnde hon att efter vad hon erfarit av en känd journalist skulle Raoul Wallenberg, i enlighet med uppgifter som emanerade från Canada men med ursprung i Polen, befinna sig i ett läger utanför staden Kalinin mellan Moskva och Leningrad. Lägret gick under beteckningen "ON-55". Internerna skulle i juli/augusti 1987 ha drabbats av en svår influensa varvid många dött. Raoul Wallenberg skulle dock ha klarat sig. De flesta i lägret var polacker.

Fru Haspel ansåg att detta var en typ av information som man inte i första hand borde gå med till sovjetiska myndigheter. Istället borde man kanske genom bistånd från någon ur lägerpersonalen försöka smugla ut Wallenbergs fingeravtryck för att använda som bevismaterial

Vollrath Tham
Vollrath Tham

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, la

26/019
PROMEMORIA

1988-01-26

1 (2)

Ex till:

Osvald, pol I
Tham, pol I

Amb WASHINGTON
(u nr)

Exp: 880127/LA

Rachel Haspel om Wallenbergärendet

(4 bil)

I samband med att ordföranden i den amerikanska Raoul Wallenbergkommittén togs emot av kabinettssekreteraren den 18 januari 1988 framhöll fru Haspel att det i arbetet i Wallenbergkommittén var en stor nackdel att det mesta materialet endast fanns på svenska. Om exempelvis vitböckerna översattes till engelska skulle detta vara till stor hjälp. Önskemålet noterades varjämte fru Haspel upplystes om att Wallenbergbroschyren i serien "UD informerar" skulle ges ut på engelska. Några av de centrala dokumenten i Wallenbergärendet fanns med som en bilaga.

Fru Haspel överlämnade följande material:

- ./1 1/ uttalande om Raoul Wallenberg av Richard Shifter, chef för State Departments MR-byrå
- ./2 2/ kopia av brev från senator Dole till president Reagan
- ./3 3/ brev till utrikesminister Shultz från amerikanskt baptistsamfund

./4 4/ klipp ur tidning i Sacramento

Närvarande var även depr Peter Oswald och under-
tecknad.

Vollrath Tham
Vollrath Tham

United States Department of State

Washington, D.C. 20520

Remarks prepared for delivery by Richard Schifter, Assistant Secretary of State for Human Rights and Humanitarian Affairs at the Tribute to Raoul Wallenberg by the Raoul Wallenberg Committee of the United States, Washington, D.C., October 6, 1987

A debate has been raging for many years as to what the Western world could or should have done that would have reduced the number of victims of the Holocaust. Should planes of the Fifteenth Air Force, based in Italy, have been sent on a mission to bomb the rail lines leading to Auschwitz or the crematoria and gas chambers at Birkenau? Should clear instructions have been issued to Western consular officers everywhere to place the saving of lives ahead of all bureaucratic requirements? Should Western leaders have issued clear statements that they knew of the slaughter of the Jews, coupled with warnings about the punishment that would be meted out to those who were responsible for the slaughter?

Raoul Wallenberg's extraordinary achievements would suggest that those who contend that more could have been done have the better argument.

Credit for the concept to establish the agency which later went on to employ Wallenberg goes to a group of young lawyers in the Foreign Funds Control Division of the U.S. Treasury Department. The nature of their work had made them particularly aware of the reports of mass slaughter in Europe of civilians, men, women and children, on the basis of their ancestry. As distinct from the equally knowledgeable officials of the State Department, the Foreign Funds Control lawyers did not avert their eyes. When other efforts failed, they decided to undertake a frontal attack on another department of the United States Government in a memorandum to the Secretary of the Treasury. That document, which they entitled, with the deliberate intent to shock, "Report to the Secretary on the Acquiescence of This Government in the Murder of the Jews," was delivered to Secretary Morgenthau on January 13, 1944. Three days later, the Secretary took one of the key authors of the memorandum, John W. Pehle, who, incidentally, still lives in our community, to a meeting with President Roosevelt. They convinced the President that something had to be done and done quickly. Within less than another week an executive order was issued which established the War Refugee Board. And a few months later the War Refugee Board linked up with Raoul Wallenberg.

By that time, the spring of 1944, millions had already been killed. But hundreds of thousands were still alive and were now, more than ever, at great risk. The greatest number of them and most seriously at risk were in Hungary. And it was to Hungary that Raoul Wallenberg wanted to go.

And it was in Hungary that the name of Raoul Wallenberg was etched into the pages of history. At enormous personal risk he applied his talent, his dedication, and his resourcefulness to snatch human beings from the Nazi murder machine.

If we ever want to look for proof that one person can make a difference, a tremendous difference, we need not look further than to Raoul Wallenberg. He was thrown into a totally unprecedented situation and he responded to it in a totally unprecedented manner. He was not traveling along a beaten path. He was inventing new methods, new approaches as he darted around Budapest, bestowing Swedish identification documents and ostensibly Swedish protection upon many potential victims without the slightest concern over whether he was authorized to do what he was doing or whether his government would approve. His unorthodox methods and approaches served only one purpose: to save lives. And he saved them, tens of thousands of them. It was a truly incredible performance.

Let me quote just one passage on Raoul Wallenberg from David Wyman's book "The Abandonment of the Jews." Speaking of the period mid-October to mid-November 1944, after the so-called Arrow Cross government had been installed in Hungary, Wyman had this to say:

The Szalasi period put Raoul Wallenberg to his severest tests. The day after the Arrow Cross came to power, his mostly Jewish relief staff completely disappeared. The next day, he located them, one by one, and moved them to safer locations. At about the same time, the Szalasi regime declared all the protective passports void. Wallenberg managed to get that ruling retracted. Once, an armed patrol entered an area of Swedish protected houses and began to seize Jews. Wallenberg appeared and shouted, "This is Swedish territory If you want to take them you will have to shoot me first." The Jews were released. Again, when he learned that eleven people with Swedish passports had been put on a train for Austria, Wallenberg pursued it by automobile, caught it at the last stop before the border, and took the eleven off. At the time of the ghastly marches to Austria, he carried food and other supplies to the victims. And he succeeded, by various

pretexts, in removing hundreds of Jews from the columns and returning them to protected houses in Budapest.

What turns this story of true heroism into a Greek tragedy was its conclusion. It would seem that the War Refugee Board and Raoul Wallenberg simply did not fit into a Marxist-Leninist concept of the world. Here was this Swedish son of a wealthy family, with a great deal of money in his possession, claiming to have no other responsibility but to save lives. That, thought the Soviet authorities who arrived in Budapest in early 1945, couldn't be. He must be an American spy. And so, in January 1945, Raoul Wallenberg disappeared into the Gulag.

A few weeks ago, in Moscow, I raised the Wallenberg case with a Soviet official. He responded with the Soviet Union's formula answer on this subject: Raoul Wallenberg died in Lubyanka prison in 1947. The Soviet government has expressed its regrets to the Swedish government, Raoul Wallenberg's family, and his friends.

Raoul Wallenberg's name in history is secure. That is not the issue. But what the Soviet Union owes the world is not a cursory statement of regret. It owes the world a full explanation of what happened to one of the true heroes of this century.

#

BOB DOLE
KANSAS

United States Senate

OFFICE OF THE REPUBLICAN LEADER
WASHINGTON, DC 20510-7020

December 4, 1987

The President
The White House
Washington, D.C. 20500

Dear Mr. President:

I know that next week's summit agenda is crowded with important issues, among them human rights. But there is one special case that does not neatly fit into the human rights portfolio -- that of Raoul Wallenberg.

As I'm sure you know, Raoul Wallenberg is an Honorary Citizen of the United States. When he was captured by the Soviets in 1945 he was on a mission to help Hungarian Jews escape the Holocaust, at the direct behest of the United States' War Refugee Board.

I sincerely hope that during the discussions on human rights issues with General Secretary Gorbachev, you will raise the Wallenberg case. It seems to me that we owe the Wallenberg family a debt of honor. And we can repay that debt by finding out conclusively what has happened to this valiant man.

With best wishes,

Sincerely,

BOB DOLE
United States Senate

GENERAL BOARD

South Carolina Baptist Convention

907 RICHLAND STREET COLUMBIA, SOUTH CAROLINA 29201-2398 TELEPHONE (803) 765-0080
RAY P. RUST Executive Secretary-Treasurer

November 20, 1987

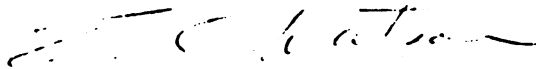
The Honorable George P. Shultz
The Secretary of State
United States of America
Washington, DC 20520

Dear Secretary Shultz:

The South Carolina Baptist Convention in session in Charleston, South Carolina, November 10-11, 1987 adopted the enclosed resolution on religious liberty. As you may be aware, the South Carolina Baptist Convention is one of the state conventions of the Southern Baptist Convention, the largest non-Catholic denomination in the United States. South Carolina Baptist Convention messengers represent some 1,799 churches with a membership of 697,121 persons.

I believe the resolution is self-explanatory and it is sent for your information.

Sincerely yours,

E.C. Watson
Executive Assistant to Dr. Ray P. Rust
ECW/pc

Encl.

RESOLUTION ON RELIGIOUS LIBERTY

WHEREAS, history reveals heroic acts were tragically rare during the Holocaust, however, it is understood that Raoul Wallenberg was responsible for saving the lives of tens of thousands of Hungarian Jews from 1944 until 1945 when he was arrested by Soviet authorities and imprisoned. It appears former prisoners and dissidents suggest he was alive as recently as 1979; and,

WHEREAS, the disappearance of Raoul Wallenberg and others remain several of the many unresolved issues of the Holocaust for which efforts have been pressed for a resumed search, full report and release in these matters; and

WHEREAS, Baptists and Jews share an intense desire to preserve religious liberty and human freedom,

NOW, THEREFORE, BE IT RESOLVED, that the South Carolina Baptist Convention, duly assembled in Charleston, South Carolina, November 10 and 11, 1987 does urge the Soviet government as part of its celebrated "new openness" or "glasnost" to release Raoul Wallenburg and all others similarly situated, together with any and all information in regard to their imprisonment,

BE IT FURTHER RESOLVED, that copies of this resolution be delivered to the President of the United States, the Secretary of State, the Secretary General of the United Soviet Socialist Republic, the Ambassador of the United Soviet Socialist Republic to the United States, and the Ambassador of Sweden to the United States.

Adopted by the South Carolina Baptist Convention November 11, 1987
Meeting in Charleston, South Carolina

MILITARY
SACRAMENTO, CA
M. 15,000

JAN 1988

Glasnost

A Russian, released from a Soviet prison camp, got word to the sister of Raoul Wallenberg, that he was seen in the prison last year.

Pol I/kr V Tham/la

Ärende	Datum		
	1988-01-26		
Wallenbergärendet	Avd	Grupp	Mål
	10	2	E 11

(102)

Adress Ambassaden MOSKVA Dnr...

Text
Från pol I re Wallenbergärendet.

[Handwritten mark]

Ordföranden i den amerikanska Raoul Wallenbergkommittén Rachel Oestreicher Haspel togs emot av kabinettssekreteraren den 18 januari.

Under samtalet om läget i efterforskningarna efter Raoul Wallenberg nämnde fru Haspel att hon via en källa i väst som hon bedömde trovärdig fått uppgift från en person i Polen, vars identitet inte skulle kunna avslöjas, att Raoul Wallenberg skulle vara vid liv och befinna sig i ett läger utanför staden Kalinin. Läget gick under beteckningen "ON-55". För alla eventualitetersskulle vi mycket uppskatta om ambassaden hade möjlighet undersöka om det kan finnas ett läger med denna eller liknande beteckning.

CABINET

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, 1a

ARKIVEXEMPLAR

1988-01-28

Dnr	Avd Grupp Mål
3800	5 0 0 5

Ambassadör Hans Danelius

HAAG

Raoul Wallenberg

(3 bil) - Bil 2-3 BINDES EJ

Broder,

- ./1 Som framgår av bifogade kopia av handbrev från Lennart Myrsten i Strasbourg har den nederländska ledamoten av EG-parlamentet Elise Boot utbett sig bakgrundsmaterial om Raoul Wallenberg. Problemet är bara att vi
- ./2-3 har så lite att erbjuda på annat än svenska. Bifogade 2 skrifter är vad vi än så länge kan skrapa ihop. Tillsammans ger de iallafall läsaren en viss uppfattning om Raoul Wallenbergs gärning och efterforskningarna efter honom.

Jag vore tacksam om ambassaden kunde sända över skrifterna till Elise Boot.

*Härliga hälsningar,
Vollrath Tham*
Vollrath Tham

Ifylles av postexp

328 10 000 ex 8608	Avsant med	Avsändn datum	Sign
	☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	880128	LA

1988-01-21

Polchefen, ambassadör Torsten Örn
Utrikesdepartementet

Pol

Raoul Wallenberg
125 D 1987-11-23

E

Broder,

Med ovan åberopad skrivelse underrättades departementet om ett initiativ i EG-parlamentet i syfte att utse Raoul Wallenberg till hedersmedborgare i Europa.

I samband med pågående parlamentssession uppsökte Elise Boot mig igår. Hennes initiativ hade stött på procedu-
rella besvärligheter. Lord Plumb hade besvarat hennes
brev den 19 november med en hänvisning till att ärendet
måste avgöras i form av en resolution.

Boot skulle arbeta på att få en resolution antagen.
Avsikten var sedan att sända den till ett efterföljande
toppmöte med EG-länderna. I detta syfte behöver nu fru
Boot bakgrundsmaterial om Raoul Wallenberg vilket över-
tygande visar att han förtjänar denna utmärkelse.

Eftersom denna delegation inte förfogar över sådant,
överenskom jag med henne att tillskriva departementet
på sätt nu sker. Det syntes oss båda praktiskt om mate-

rialet sänds henne via ambassaden i Haag, förut-
satt att det inte befinns enklare att sända
henne det direkt.

Hennes adress är:

Elise Boot

Parkstraat 29

3581 PC UTRECHT

Nederländerna

Jag har haft tillfälle att informera Hans Danelius
om ärendet.

Hälsningar,
Lennart

Lennart Myrsten

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

1988-01-29

Avd Grupp Mål

29/15	P 2 Fu
-------	--------

Elisabeth Mörk
Klass 3 Hs
Gymnasieskolan
Box 28
452 00 STRÖMSTAD

prl

(Bil ej på
doss.)

Angående Raoul Wallenberg
(2 bil)

Hej,

Tack för Ditt brev den 15 januari om Raoul Wallenberg.

./1

För att underlätta Ditt skolarbete om Raoul Wallenberg ber jag att få sända Dig utrikesdepartementets skrift om honom, vilken utkom förra året. Den innefattar uppgifter om Raoul Wallenbergs person, hans gärning, försvinnandet och efterforskningsarbetet. Jag tror att de flesta av Dina frågor får ett svar i den skriften. Du frågar emellertid också varför vissa handlingar i Wallenbergärendet alltjämt är hemligstämplade. Efter en noggrann genomgång som gjordes 1982 kom man fram till att de flesta handlingar i Wallenbergärendet, det rör sig om ett aktmaterial på ca 20 000 sidor, kunde anses som offentliga handlingar. Dessa finns nu tillgängliga i ett 40-tal volymer. Alltjämt gäller dock att en del handlingar måste förbli hemligstämplade bl a av hänsyn till Sveriges förhållande till främmande makt eller för att skydda personer som avgett vittnesmål i ärendet.

.../2

Ifylles av postexp

Avsändt med

☐ sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☒ vanlig post

Avsändn datum

8029

Sign

87

Dep U 328 10 000 ex 8608

./2

Jag bifogar också texten till det svar som utrikes-
ministern lämnade i Riksdagen 19 februari 1987 på en
fråga om Raoul Wallenbergs öde.

Med vänliga hälsningar,
Vollrath Tham
Vollrath Tham

OTTAWA

/ P.M. Tham, 05-1-63
88-05-12

2/ Sk. 75088-05-18

t. Amb:

1988-01-26

P 2

Hosher

Depr Peter Oswald

UD/Pol I

D.N:o 26001

JKC

1988-01-26		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	E. I

Wallenbergärendet: Josef Terelya
Hbr Oswald-Ullsten 1987-11-10
(3 bil.)

Broder,

Tillsammans med Anders Åslund besökte jag den 21 december Josyp Terelya i hans nya hem i Saint Catherines, Ontario.

- ./.
- Jag bifogar ett referat från samtalet som fördes på ryska mellan Åslund och Terelya och tolkades förlöpande till svenska av Åslund. I en preliminär rapport till Vollrath Tham den 24 december 1987 har Åslund givit sina intryck av vittnesmålet och av Terelyas trovärdighet. Jag instämmer i Åslunds bedömningar.
- ./.
- Jag bifogar också ett klipp om Wallenberg från Toronto tidningen Globe and Mail vars innehåll är sådant att det ger intryck att komma från Terelya. Tidningen uppger dock som källa en pensionerad svensk diplomat, som forskat i Wallenberg-frågan i trettio år och ej önskar identifieras.

Lars Fahlström, vår honorärkonsul i Edmonton ringde mig idag med anledning av den i Globe and Mail-artikeln åberopade Irwin Cotler. Han hade omedelbart ringt Per Anger i Stockholm, då artikeln gav honom, liksom för övrigt mig själv, intrycket att Anger var källan. Anger hade dock förnekat att han överhuvudtaget talat med Cotler. Fahlström, som uppenbarligen är starkt engagerad i Wallenberg-frågan i Canada, önskade ta del av min rapport från intervjun med Terelya, men jag sade mig inte kunna lämna ut något utan bemyndigande av UD. Om du anser att jag kan lämna kopior av min PM och Åslunds rapport till Fahlström skall jag dock göra detta.

Hälsningar till Lilliehöök
Johan Lilliehöök

Johan Lilliehöök

/ic

Besvarat;
nej.

OTTAWA

1988-01-21

P 2

Johan Lilliehöök

Bilaga..... till Ambassaden i Ottawa
hbr...../.....1988-01-26

Anteckningar från en intervju med Josyp Terelya i
St Catherines, Ontario, 22 december 1987

Den 22 december 1987 besökte jag tillsammans med Anders Åslund den ukrainske katoliken och nationalisten Josyp Terelya i hans nya hem i St Catherines, Ontario.

Intervjun fördes på ryska av Åslund, som fortlöpande tolkade åt mig. Nedan följer en renskrift av mina anteckningar som ett komplement till Åslunds redogörelse av den 24 december 1987. Dessa är främst avsedda att ge ett intryck av hur Terelya resonerade och kan kanske vara av värde för att bedöma trovärdigheten av hans vittnesmål. Då uppgifterna nedtecknades i stor hast från en simultanöversättning av Åslund måste jag reservera mig för eventuella missuppfattningar.

Terelya hoppade rakt in i berättelsen, utan någon inledning, med att hävda att Wallenberg i slutet av 1985 satt i cell 25 i 2dra special korpus av Vladimir-fängelset. Denna uppgift hade han från en hundra procentigt tillförlitlig källa. Hans folk (de ukrainska katolikerna) hade suttit i nästan alla sovjetiska fängelser. I Vladimir-fängelset fanns inrikesministeriets högskola och två ukrainare avslutade just sin officersutbildning där, när han hade varit internerad i Vladimir. Normalt

Cell 24 col
3. Åslunds berättelse
12-12-87.

tjänstgjorde officerarna sex månader vid en korpus varefter de förflyttades, men de visste aldrig vid vilken av de fyra korpus de skulle tjänstgöra nästa gång. Chef för hans korpus 1970 hade varit en kapten Fedotov som tillhörde KGB men bar inrikesministeriets uniform. Fängelsedirektör hade först varit Zolotov, därefter Zavjalkin och, från 1981 den då till överste beförade Fedotov. Det hade stått klart att Fedotov tillhört KGB, då han redan som kapten kunde flytta fångar t o m mot sin överordnade Zavjalkins order.

Terelya hade 1969-70 suttit i isoleringscell 21, och han påstod att Wallenberg till april 1970 suttit i cell 25. Många påstod sig ha sett Wallenberg för att själva dra fördel härav, men Terelya var säker på sin sak, och påstod, att Wallenberg hade en mycket karaktäristisk huvudform och rätt lite hår kvar samt var kortväxt. Han sade sig ha stått ansikte mot ansikte med honom någon gång under de första tio dagarna av april 1970 när han delade cell men en Ogurtsov efter att i mars ha släppts från ett isoleringsstraff. Han visste inte då vem Wallenberg var och namnet betydde inget för honom.

En kväll hade han och Ogurtsov tagits ut sist för att tömma sina nattkärl i den toalett som låg i slutet av korridoren. Fångvaktaren, som eskorterade dem, hade slarvat och brutit mot gällande order och släppt ut dem innan han hunnit låsa in föregående fånge. Sålunda mötte han en okänd man (som Terelya hela tiden hänvisade till som Wallenberg) utanför femte cellen. Mannen sade ingenting men Terelya hade frågat honom på ukrainska vem han var och varifrån han kom. När han inte fick något svar hade han frågat på ryska när mannen passerade. Han såg sedan hur vakten öppnade cell 25 och släppte in mannen efter att först enligt instruktionerna

ha inspekterat cellen. Vakten mutades av de ukrainska katolikerna med 200 rubel i månaden för att hjälpa dem med att föra ut brev och ge dem uppgifter om andra ukrainska fångar, och vilka fångar som var KGB-informatörer.

Terelya hade redan förstått att det suttit en utlänning i cell 25 då han inte fått något svar när han knackat i väggen.

Vakten hade ropat att de inte fick stå längre i korridoren då det var dags för inspektion, men Terelya hade ropat efter mannen på ungerska: "Talar du ungerska"? Det verkade på honom som om mannen reagerat och funnit språket välbekant. Mannen hade spillt på golvet utanför celldörren och Terelya beordrades torka upp. Mannen hade när Terelya gjorde detta svarat honom att han förstod ryska. Terelya hade bett honom skriva en lapp och lägga under en träplatta på toaletten på ett ställe där fångarna brukade utbyta meddelanden. Mannen hade svarat att det var bra, han var ej ryss och hade suttit fängslad länge. Mer han inte sägas innan Terelya beordrats därifrån.

Några dagar senare hade Terelya genom ett hål i dörren kunnat se hur fången i cell 25 fördes över till cell 33 som låg mellan cell 32, som nyligen tömts, och en trappa. Cell 25 var nu tom och Terelya hade bett vakten att få ett litet bord i cellen då inget bord fanns i hans cell. När de fått bordet hade Ogursov genast lagt märke till att något var skrivet på undersidan med anilinpenna:

"Schweden Raoul Wallenberg adress
Miranda Martina"

Terelya hade skrivit av texten vars båda rader var skrivna av samma hand och då inte sade honom något. Han trodde det rörde sig om en spanjor då både Raoul och det andra namnet föreföll honom spanska.

1972 hade en ny rättegång inletts mot Terelya där det fastslogs att han var skizofren. Han fördes därefter till speciallägret i Smolensk där han mötte Jonas Bogdanas, f d officer i Wehrmacht, född i Tyskland av littauiska föräldrar som hade tagits till fånga vid slutet av kriget. Bogdanas hade 1947-49 suttit tillsammans med Wallenberg i Norilsk. Många hade hävdade att detta läger inte existerade. Det var dock ett specialläger för utlänningar som KGB ville utnyttja eller värva, främst vetenskapsmän. De som vägrade avrättades. 1949-50 hade, av ursprungligen 8000 fångar, bara några hundra återstått. I början av 1951 hade ett uppror ägt rum i Norilsk men redan i november 1950 hade man börjat föra över utlänningarna till andra fängelser så att i februari 1951 inga fanns kvar. När upproret kom återstod därför inga utlänningar i lägret.

Av Bogdanas hade Terelya lärt vem Wallenberg var och kände då igen det namn han sett på bordet 1970. Bogdanas hade varit tillsammans med Wallenberg till september 1949 men visste inte vart han förts därefter. De hade ätit tillsammans och Wallenberg hade talat god tyska. Wallenberg kunde ryska men vägrade tala ryska med fängelsepersonalen och var mycket bestämd i sitt motstånd att tala ryska med vakterna.

Enligt Bogdanas hade Wallenberg när han arresterades 1945 förklarat att han ej talade ryska och hade begärt tolk. Han hade besökt staben för den 30 armén den 12, 13 och 14 januari 1945 för att kräva åter sin bil som tagits av de sovjetiska soldaterna. Till slut hade han förts till en depå med ett antal bilar och erbjudits ta vilken han ville. Wallenberg hade då förklarat att han aldrig stulit någon bil och inte ville ta emot någon annan än sin egen bil. Han krävde att få träffa marskalk Malinovski. Wallenberg åtföljdes av sin chaufför Wilmos (Terelya kom inte ihåg hans efternamn) som fungerade som tolk. På kvällen den 14 eller morgonen den 15 arresterades Wallenberg och förhördes först av en överstelöjtnant Senitjev från Kiev och en major Ottenberg, svensk, 54 år som gått med i Röda Armén under revolutionen och var verksam i kontraspionaget. Wallenberg hade förklarat att han ej förstod ryska utan endast tyska.

En tjeckisk officer ur general Svobodas stab, som Terelya endast omtalade som Michail, hade då anlitats. Terelya önskade uppenbarligen skydda Michail, som fortfarande lever, och påstod att han skulle löpa stor fara om ryssarna fick reda på att han var med om förhören med Wallenberg. Michail, som var katolik, uppgavs bo i Sovjet, men för att skydda honom hade rykten spridits ut att han bodde i Ungern. Terelya uppgav att Michail till honom någon gång 1976 sagt att det var lönlöst att söka efter Wallenberg, vilket kan ge en ledtråd till var Michail åtminstone då var bosatt.

Michail hade vid ett tillfälle strax före arresteringen, troligen 14 januari, rått Wallenberg att strunta i bilen och inte mer uppsöka staben då det

bara skulle leda till svårigheter. Han uppgavs ha sett ett brev från Molotov med order att arrestera Wallenberg och varnat honom. (Ej klart om han varnat honom vid två tillfällen eller bara ett.) Wallenberg hade då försökt gå ut till korridoren där Wilmos väntade men ej släppts ut. Ottenberg uppgavs ha frågat Michail, efter hans samtal med Wallenberg, om han fått ut något av samtalet, och därefter påstått att Wallenberg ej var den han utgav sig för att vara, och att centrum var intresserade av honom.

Wallenberg, Wilmos och ytterligare tre utläningar flögs från Budapest till Uzjgorod-fängelset där de hölls i tre veckor innan de fördes till Ljubjanka i Moskva.

Senitjov, som förhörde Wallenberg, uppgavs ha avlidit i en bilolycka 1979.

I Moskva anklagades Wallenberg officiellt för att vara spion och efter rättslig undersökning dömdes han i juli eller augusti 1946 vid Moskvas militärdomstol till 25 års fängelse .

Terelya träffade 1969 i ett läger i Morvinien på ett sjukhus i tredje zonen, 385/3, en gammal man, Vasilij Vorobej, polisk medborgare. Denne uppgav sig ha träffat Wilmos i transfereringslägret i Irkutsk 1947 och hävdade att Wilmos dött i hans armar samma år.

Terelya hade nyligen sett en artikel av Kalinskij publicerad den 31 oktober 1985 och hade förundrats mycket över denna: "konstigt - som att se pricken över i." Därmed menade han uppenbarligen att artikeln stämde misstänkt väl överens med uppgifter som KGB tidigare sökt sprida.

Enligt artikeln skulle Wallenberg i slutet av januari 1985 ha förts över från cell 34 på andra våningen (i Vladimir?) till cell 53 på tredje våningen. Då tredje och fjärde våningen var sjukhus eller användes som isoleringsceller betydde detta antingen att Wallenberg var sjuk eller att han hölls helt isolerad. Terelya hade själv 1972 suttit i 53 utan att vara sjuk och visste därför att denna också användes som isoleringscell. I artikeln förekom ett fel. Kalinskijs påstod att Wallenberg suttit på första våningen men där satt bara kriminella. "Vårt folk har bara suttit där när fängelset varit överfullt." Det skrämmande med Kalinskijs artikel, ansåg Terelya, var att han ej kunde uppge var Wallenberg befunnit sig tidigare, vilket han borde ha kunnat om han hade de kontakter han uppgav sig ha, något som Terelya tvivlade på.

Efter att ånya ha arresterats den 8 februari 1985 dömdes Terelya den 19-20 augusti 1985. Vid förhören hade KGB sagt att de ej avsåg förhöra honom om Wallenberg-frågan, då de redan visste allt som Terelya kände till och inte ville dra upp det hela igen.

General Fedortjuk, chef för KGB i Ukraina, förhörde Terelya om Wallenberg i 7-8 minuter på hans datcha, dit Terelya hade förts någon gång under 1983.

Terelya tog därefter upp sin moster från Budapest, som uppgavs ha varit gift med en greve Siklos som dog i slutet av 1944. Mostern skulle ha haft ett fotoalbum med bilder av Wallenberg som dock Terelya aldrig sett.

Terelya uppgav sig ha erfårit, utan att uppge varifrån, att Olof Palme av sin mor ärvt ett trevåningshus i Riga som han ibland besökte. Huset sköttes av en gammal tjänare. Sommaren 1970 hade den av de ukrainska katolikerna mutade vakten skurit ut fotot av Wallenberg en face och i profil ur akten liksom kopian av hans fingeravtryck. Detta och annat material hade 1979 lämnats till "Palmes tjänare i Riga". Överlämnandet torde ha gjorts av sympatisörer till Terelya då han ej indikerade att själv ha deltagit. Han hade efteråt insett att det hela varit en provokation av KGB och beklagade att man därigenom förlorat unikt material, av vilket inga kopior fanns. Han hade vid den tiden ej vetat hur han skulle vända sig till svenska ambassaden eller konsulatet och hade inga kanaler till Sverige.

Fedortjuk hade vid förhör med Terelya (1977 eller 78?) frågat om Terelya hade några kopior. "Av vad" hade Terelya svarat. "Det vet ni mycket väl. Om ni fortsätter kan ni sluta som mannen med järnmasken." (Terelya föreföll ej veta vem mannen med järnmasken var och hade därför inte förstått svaret.) Terelya hade frågat varför KGB höll Wallenberg och ansåg sig ur deras sätt att tala om honom kunna dra slutsatsen att han fortfarande levde.

Vid ett förhör, vid vilket deltog åklagare Osmak från Lwow och en överstelöjtnant Korsun, hade Terelya påstått att Wallenberg då befann sig i cell 53 i korpus 3. KGB hade svarat: "Vad angår det dig." Korsun hade därefter varnat Terelya: "Josyp, varför tror du att judarna inte sysslar med denna fråga? Om du fortsätter kommer du inte ut. Du misstar dig, det var inte Wallenberg du såg." Av dessa kommentarer ansåg sig Terelya kunna hävda att förhörarna hade talat om Wallenberg som om han fortfarande levde.

Vid ett annat förhör 15 juli 1985 hade överste Michail Michailovitch Dziamko, chef för operativa avdelningen i transkarpatiska KGB, i närvaro av kapten Ivan Tsonines och en okänd hög officer från Kiev förklarat att man hade allt material som Terelya samlat in om Wallenberg och nu avslutat affären samt inte avsåg förhöra Terelya mera om denna. De hade dock ej uttryckligen förklarat att Wallenberg skulle vara död, utan påstod att Terelya misstagit sig och att det varit en annan person han sett i fängelset.

*han fick en kopia av
den som publicerades
i tidningen "Pravda"
avtalsing.*

Efter sin frigivning 5 februari 1987 hade Terelya åkt hem. Vid ett möte med Michail hade denne föreslagit att han och Terelya skulle åka till Moskva och ge en presskonferens om vad de visste om Wallenberg. Terelya hade kontakt med en judinna i Moskva (som uppenbarligen hade kontakter med utländska journalister) och hade uppgivit för henne att han kände en person som hade förhört Wallenberg, och som nu var på besök från Ungern. Vid detta tillfälle utbröt Iran-Contras-skandalen, och detta ansågs som ett lämpligt tillfälle att vålla en skandal i Sovjet "för att hjälpa Reagan". Judinnan hade kontakter med en amerikansk tjänsteman på USA:s ambassad men hade så småningom (på dennas inrådan?) avrått från tanken då "frågan inte var intressant för någon".

Terelya hade för en professor Seufer i Moskva berättat om amerikanarnas ointresse och denne hade då förklarat att detta inte var sant och att ett misstag begåtts. Seufer hade ordnat kontakter med korrespondenten från Washington Post, Gary Lee och den spanska journalisten Pilar Bonet. Ingenting hade dock kommit ut av detta och han undrade vem som förbjudit dem att använda historien. Terelya hade också haft kontakter med den tyska ambassaden

och den katolska kyrkan. Av det bristande intresset för hans vittnesmål hade han dragit slutsatsen att både de utländska korrespondenterna och ambassaderna var infiltrerade av KGB.

Bland andra vittnen nämnde Terelya Krumintj som suttit med Wallenberg i femte zonen i Morvinien 1961-63, en "skvallrare" Micha Mucha som suttit med Wallenberg på 50-talet och en skotte Jacob Scott. Han nämnde också en amerikan, Marvin Makinen, som suttit på Vladimir 1961-63. Dennes adress var 2049 Varden Lane, Flossmore, Illinois 60422, USA, tel 312-957 1484. Makinen var numera professor vid Department of Biochemistry and Molecular Biology, University of Chicago, 920 E 58th St, Chicago Illinois 60637, tel 312-702 1080.

Han åberopade också en littauer, Victoras Piatkus, en av grundarna av Helsingfors-gruppen, som suttit över 30 år i läger och nu var deporterad. Denne skulle ha mött Wallenberg i Vladimir-fängelset.

Terelya hade 1968 eller 1969 träffat en vanlig obildad tjuv, Ledzintsov, som placerats som angivare bland de politiska fångarna men avslöjat sig. Denne påstod sig ha träffat Wallenberg 1951.

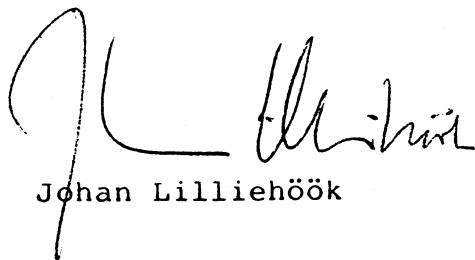
Terelya hade första gången hört talas om Wallenberg 1968 eller 69 av Vorobej. Ställd inför motsägelserna att han när han såg namnet Raoul Wallenberg på undersidan av bordet 1970 och då inte visste vem det var förklarade han att det i Morvinien funnits 10.000 fångar, varav 400 politiska. Det var svårt att hålla reda på alla namn. Först när han träffade Bogdanas 1972 på ett läger för mentalsjuka hade han kommit ihåg Vorobejs berättelse från 1968.

Terelya var övertygad om att det var Wallenberg som han träffat 1970. Själv var han 172 cm och Wallenberg hade varit ca 6 cm längre (tidigare hade han talat om Wallenberg som kortvuxen). Han beskrev klädseln som avvek från andra fångars och påpekade att Wallenberg fått särskild mat för sjuka av betydligt högre kvalitet än de andras.

Wallenberg skulle sedan 1961 hållas helt isolerad men då och då föras till Ljubjanka för förhör.

Terelya såg ett samband mellan Kalinskijs, enligt honom delvis KGB-inspirerade artikel 1985, och hans egen arrestering.

Själv var han övertygad att det också förelåg ett samband mellan hans frigivning och frigivningen av den för mordförsöket på påven misstänkte bulgaren Antonov. Ett formellt utbyte kunde KGB ej acceptera, då det vore att erkänna Antonovs och Sovjets skuld, men Terelya påstod att en uppgörelse nåtts, enligt vilken Antonov och Terelya skulle släppas. Samtidigt skulle Sovjet tillåta att nya katolska präster skulle få utbildas i Polen för att verka i Sovjet, och att vissa fördelar skulle ges åt den polska kyrkan. Samtidigt hade man gjort klart att den ukrainska katolska kyrkan aldrig skulle tillåtas i Sovjet.

Johan Lilliehöök

/ic

NATIONAL

tted in Soviet jail, lawyer says

tion, which includes the former justice of Denmark and Swiss-Soviet authorities during the sit which starts tomorrow for Wallenberg.

wants Mr. Wallenberg to be his family.

visit the group also will urge the 11 430 political prisoners in the

mation that Mr. Wallenberg was rison near but not in Moscow" is comes from a former Swedish of. Cotler said. The retired diplo- wish to be identified but "he has d with that file for 30 years."

ents have given new hope to s activists, and Mr. Wallenberg's Sweden, that Soviet authorities ady to listen to arguments in fa-

vor of Mr. Wallenberg's release, Prof. Cotler explained.

He cited the fact that during his visit to Sweden, Soviet Premier Nikolai Ryzhkov had spoken movingly of Mr. Wallenberg. And he pointed out that a Hungarian newspaper had recently said there was evidence that Mr. Wallenberg is alive.

"The Soviet Union, under (Mikhail) Gorbachev, has made much more 'embarrassing disclosures' about previous mythic figures in the Soviet Union than they would if they released evidence about Wallenberg," Prof. Cotler argued, stressing that this case will certainly put *glasnost* — Mr. Gorbachev's policy of openness — to the test.

Mr. Wallenberg is the only person ever accorded honorary Canadian citizenship. He was arrested by Soviet troops in Budapest on Jan. 17, 1945, and has not been seen publicly since.

He was secretary in the Swedish Embassy

in Budapest and is credited with saving the lives of Hungarian Jews by issuing them Swedish passports.

Sweden sent him to aid victims of the Nazis late in the Second World War and he was taken prisoner by Soviet forces in Hungary.

Prof. Cotler said the evidence he will be presenting to Soviet authorities next week is based on 20 first-hand testimonies that are independently corroborated, made under oath and notarized. And, he added, the presentation is based on Soviet law.

"If it is not compelling, it is up to the Soviet Union to rebut it."

He stressed he has carefully reviewed all the evidence and it is clear that Mr. Wallenberg was alive in the fifties, the sixties, the seventies and as recently as November, 1987.

He acknowledged, however, that the information about Mr. Wallenberg's health is not as conclusive. If he is still alive, he has been in captivity for 42 years.

Raoul Wallenberg

Blage... 2 till Ambassaden i Ottawa
Mr. R. Wallenberg

Lawyer intends to show Soviets Wallenberg is still alive

By David Vienneau Toronto Star

OTTAWA — A Montreal lawyer says he plans to present Soviet officials in Moscow with what he calls "incontrovertable evidence" that wartime hero Raoul Wallenberg is alive.

"We have 20 first-hand testimonies making it clear Raoul Wallenberg did not die when the Soviet government claims he did on July 17, 1947," Irwin Cotler, a McGill University law professor, said in an interview yesterday.

"They have been able to produce only one document saying he died. I'm giving them 300 pages showing that he did not die and that he is in fact alive today."

Wallenberg was the Swedish diplomat who saved tens of thousands of Hungarian Jews from deportation to Nazi death camps in World War II before he was arrested by the Soviets in 1945. He subsequently disappeared.

Honorary citizen

Wallenberg has been named an honorary Canadian citizen by Parliament.

Cotler left for the Soviet Union last night as part of the first ever international human rights delegation to visit there. The delegation has 13 representatives from such countries as West Germany, the United States and Denmark.

Among the Soviet officials they will meet to discuss Soviet political prisoners, family reunification, the Afghanistan war and human rights

OTTAWA

cc: Osvald, UD/Pol I

1988-01-26

Dnr	Avd	Grupp	Mål
			P 2

Enligt 11. Ambassaden i Ottawa
 Hbr 19.11.88

1:e amb sekr Anders Åslund

WASHINGTON

Samtal med Josyp Terelya om Raoul Wallenberg
 (2 bil.)

Broder,

./.

Tack för din rapport till UD av den 24 december om vår intervju med Terelya. Som utlovat översänder jag här en renskrivning av mina anteckningar. Vissa sakfel kan förekomma, då anteckningarna fördes i stor hast från din löpande översättning. Jag beklagar att det har dröjt men efter helgerna var jag bortrest i två veckor och har först nu kunna sätta mig ner och rekonstruera samtalet.

Jag instämmer helt i din rapport och de kommentarer och omdömen du gör. Utan att vara insatt i frågan är min egen uppfattning, att mycket av vad Terelya uppenbarligen i god tro berättar kan ha planterats i hans hjärna av KGB i desinformationssyfte. Särskilt vad gäller den närmast fantastiska historien om "Palmes hus i Riga". Han erkände ju för oss att han i efterhand förstått att han blivit föremål för en komplott från KGB.

Likaså tycker jag det är anmärkningsvärt att Terelya för oss inte upprepade de uttalanden som han tidigare gjort, att KGB direkt erkänt att Wallenberg levde, utan endast påstår, att vid förhör, KGB-män talat om Wallenberg som om han fortfarande levde. Utan att förstå ryska kan jag inte bedöma de språkliga nyanserna, men jag tycker detta är en viktig punkt som du säkert kan närmare belysa.

./.

Jag bifogar ett klipp ur Toronto-tidningen Globe and Mail av den 23 januari med uppgifter om Wallenberg, som låter som om de skulle kunna ha kommit

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir☐ utl kurir☐ luftpost☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

från Terelya. Märkligt nog anges dock som källa en pensionerad svensk diplomat, som forskat i frågan i trettio år men inte önskar bli identifierad.

För tids vinnande skickar jag kopia av mitt referat och detta brev till Peter Osvald på UD.

Johan Lilliehöök

/ic

UTRIKESDEPARTEMENTET
IP

ÄRENDE:

pol 1 Thoms

KOPIA TILL:

UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

W

1988-02-12/14.

1988-02-12	
P	2 Ett

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1988-02-04

UD STOCKHOLM

FOER POL 1.

RE WALLENBERG-AERENDET.

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

RE WALLENBERG-AERENDET.

GENOM EN DISKRET KONTAKT MED MR-SPECIALISTERNA INOM DEN AMERIKANSKA MOSKVA-AMBASSADEN HAR JAG SOEKT FINNA UT OM DET FINNS NAAGOT LAEGER KRING STADEN KALININ MED BETECKNINGEN "ON-552" ELLER LIKNANDE.

DE HAR EFTER EN, SOM JAG FOERSTAAR, GRUNDLIG ARKIVGENOMGAANG ATERKOMMIT MED BESKEDET, ATT VISSERLIGEN AER ETT ANTAL LAEGER KAENDA RUNT KALININ, MEN INGET AV DEM HAR DEN ANGIVNA BETECKNINGEN ELLER NAAGONTING LIKNANDE DENNA.

TYVAERR KAN VI NOG I MOSKVA INTE FAA FRAM NAAGOT ANNAT ELLER MER EXAKT BESKED.

JAG ERINRAR MIG DAEREMOT FRAAN MIN EGEN TID I WASHINGTON 1973-76 ATT VI DAER VID NAAGOT TILLFAELLE STAELLDE EN LIKNANDE FRAAGA UNDER HAND TILL STATE DEPARTMENT. DET MEST SANNOLIKA AER Vael ATT BESKEDET BLIR DETSAMMA SOM JAG FAATT I MOSKVA, MEN HELT SKALL KANSKE INTE UTESLUTAS MOEJLIGHETEN ATT PAA NAAGOT HAALL I WASHINGTON KAN FINNAS ARKIV MED UPPGIFTER, VILKA INTE AER TILLGAENGLIGA FOER DEN AMERIKANSKA MOSKVA-AMBASSADEN OCH DESS TJAENSTEMAEN.

IFALL NI VILL GAA YTTERLIGARE ETT STEG VIDARE, SKULLE JAG KUNNA TAENKA MIG FOELJANDE UPPSLAGSAENDE. BRITTEN PROFESSOR PETER REDDAWAY (TIDIGARE LONDON SCHOOL OF ECONOMICS) AER FOER NAERVARANDE CHEF FOER KENNAN INSTITUTE INOM WILSON CENTER I WASHINGTON. REDDAWAY BRUKAR BETECKNAS SOM DEN FRAEMSTE VAESTSPECIALISTEN PAA GULAGEN. UPPENBARLIGEN HAR HAN ETT MYCKET STORT PRIVATARKIV. ANDERS AASLUND, SOM JU FOER NAERVARANDE AER FELLOW VID KENNAN INSTITUTE, TORDE VID DET HAER LAGET KAENNA REDDAWAY Vael. KANSKE SKULLE DET VARA AENDAMAALSENLIGHT ATT VIA DEN KANALEN STAELLA EN FRAAGA?

NILSSON

SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON

1988-01-29

Dikt om Raoul Wallenberg

1988-02-10

Överlämnas av utrikesdepartementet,
pol I, till fru Nina Lagergren,
c/o Raoul Wallenbergföreningen,
Stockholm.

Kanslirådet Vollrath Tham
Pol I

UTRIKESDEPARTEMENTET

Vollrath Tham
Kansliråd

mp

29/001

INKOM UD		
1988-02- 4		
AVD. P	GR 2	MA E u'

Raoul Wallenberg

(2 bil) ✓

POL

Broder,

Bifogade brev jämte dikt torde tillställas Raoul
Wallenbergs familj. Från ambassaden har avlåtits
närslutna svarsbrev.

John H. Hagard

John HM Hagard

Address

Suite 1200

600 New Hampshire Avenue, N. W. (202) 944-5600

WASHINGTON, D. C. 20037

USA

Telephone

(202) 944-5600

Telegram

Svensk

Telex

RCA 248347, SVSK UR

WU 89-2724 SVENSK WSH

P2 EV 7

INK. AMB. WASH.

1988 -01- 25

Thomas H. Nonemacher

236 - Three Mile Drive • Kalispell, Montana 59901

January 22, 1988

78:
The Swedish Embassy
600 New Hampshire N.W.
Suite 1200
Washington, D.C. 20037

Dear sir/mam,

As you probably can glean from my letterhead, I am a struggling writer. I am writing you to offer my diminutive attempt to help right an immense wrong done against one of the world's most outstanding citizens, a Swedish citizen--Raoul Wallenberg.

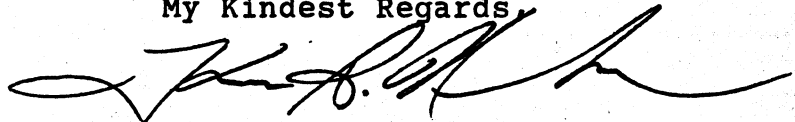
Ever since I was a child back in the fifties, I would occasionally read something about Raoul. There seemed to rise a wave of public concern, then it would fall into obscurity along with all news about this great man. The story would remain hidden till some other event would again grant it public life, only to repeatedly drift back into obscurity. At times, decades would pass between his life being in the public limelight. A deeply disturbing phenomenon that only tortured this man's family and the Swedish people.

Enclosed you will find a poem I wrote about Raoul and I wish to assure you, I mean every word of it. His efforts and life have given me hope at my own hours of darkness. The poem and this letter is to help correct a grave injustice perpetrated by the world against a soul who deserves nothing but praise.

So please feel free, if you find the poem worthy, to use it anyway you wish to promote public concern to find the truth with regard to Raoul. I never had the privilege of knowing him, but I love him. If there are any financial proceeds, please use such to educate those who do not know.

May God's light Shine On This Man.

My Kindest Regards,

Thomas H. Nonemacher Sr.
236 Three Mile Drive
Kalispell, Montana 59901
Tel. #: 406-752-6617

'My books are water, those of the great genius's are wine, but everyone drinks water.'
Samuel Clemens 'Mark Twain'

Thomas H. Nonemacher

Raoul

Some say you died,
others say yet you live on.
But this day as dawn's first light gives
flight to darkness; your mortal consequence this
morn, not the issue within this prose.

You saw the light and it became you. You shone for all
to see, without beat of your own drum.
The angels lifted your soul and mortal heart to lofty
reaches we all have within view; yet most choose not to do.
Your ladder-rose straight up, resting against the void,
yet still you climbed on and on.

When first I read of you, our nation shouted a chorus to
Ike, yet he walked not the thin line as scarlet pooled below.
Nor fire stung his body as did yours
and you endured to aid of others.
But you my friend, if I may call you friend, saw the
horror of manmade hell in war, yet still you paused when
in flight for your life,
to give aid to all who could or could not ask.

You sat at the enemies table and ate and drank and laughed.
You sat while vomit clogged your throat and your mind
gave thought to plot their evil to
wisps of stench'd air.

You knew the evil men well; you knew then their weakness
while Lucifer forked their tongues and hate gushed
their eyes to frigid blackness.
You knew, you knew and plotted their evil undone for some.

But now, but now my friend, what is your reward? What has man
done who prides himself for bravery in battles of war?
You saved the lives of ten thousand, thousand men from the
furnaces fueled with mortal flesh.
A count, no one certain knows.

You knew one enemy well but not the other. We sat lax and
grew fat while you my friend, rotted and died a thousand deaths
in prison. Roaches, vermin, and human predators
your sole companions.

Why is it, man destroys those who walk in a bright light?
Why?

Yet do not despair my friend, for some hearts beat in cleaner
air because of you and those few, who make us proud to be.
Our clocks tick for mere moments all; at some point, we
all will be forced to see.

So this is to you Raoul, my friend, my friend--Raoul Wallenberg.

Pg Ew 1

SWEDISH EMBASSY

Washington D.C. January 29, 1988

Thomas H. Nonemacher Sr.
236 Three Mile Drive
Kalispell
Montana 59901

Dear Mr. Nonemacher,

I have the honor to acknowledge receipt of your letter of January 22, attached to which was your poem honoring Raoul Wallenberg.

Your expression of compassion and support of my compatriot and colleague is a perfect example of those private initiatives that help underline the endeavours of an official nature of my own government in bringing forth clarity about the fate of Raoul Wallenberg.

I have forwarded your letter to Stockholm so that it shortly can reach Raoul Wallenberg's family.

John HM Hagard
Counselor for Political Affairs

Pal

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880204-563

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-02-04-14.37

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
NEW YORK/GK	DISTRIBUTED	1988-02-04-14.37	0068 ✓

FROM: UDTEX 21

POSTED TIME: 1988-02-04-13.52

MSG NO: 880204-563

=LIST
NEW YORK/GK
+

UD STOCKHOLM 1988-02-04

GENERALKONSULATET NEW YORK

FRAAN POL I, V THAM, RE ARTIKEL OM RAOUL WALLENBERG I RYSK
EMIGRANTTIDNING.

DEN RYSKSPRAAKIGA EMIGRANTTIDNINGEN CIT NOVOJE RUSSKOJE SLOVO
SLUTCIT, SOM UPPGES UTKOMMA I NEW YORK, SKALL I ETT NUMMER SOM
PUBLICERATS 13 OKTOBER 1985 HA HAFT EN ARTIKEL UNDER RUBRIKEN
CIT RAOUL WALLENBERGS DOED SLUTCIT FOERFATTAD AV AVRAHAM KOLIN-
SKIJ.

VI VORE TACKSAMMA OM NI HADE MOEJLIGHET ATT SKAFFA OSS EN KOPIA
AV DENNA ARTIKEL

CABINET

UD STOCKHOLM KL13.55/LA

- End of printout

KENNE FANT
HOLLY GREENS VILLA
3070 GULF SHORE BLD, N.
NAPLES - FLORIDA - 33940
U. S. A.

Pol I, Depr P Oswald, mp
1988-02-10

Hbr Oswald - tit

Pal

29/004
N 5
D 2 EnF

Exp: 88-02-11 / *by*

R.W.

Naples, 1988-01-29

Broder,

Mina forskningsresor fortsätter. Om en vecka reser jag till New York. Jag har vissa möten där som jag väntar mig mycket av.

För Din kännedom bifogar jag ett brev jag sänt till Wilhelm Wachtmeister i Washington.

Till slut en fråga: har Du fått fyra brev från mig sedan den gång Du ringde till mig? Jag vore mycket tacksam för att snarast få svar på den frågan då en rad brev jag sänt härifrån aldrig kommit adressaten till handa. Där-
emot har samtliga brev jag sänt under mina resor här i USA kommit fram.

Med hjärtliga hälsningar
din
Kenne Fant

Adress fram till den 15 april:

KENNE FANT
HOLLY GREENS VILLA
3070 GULF SHORE BLD. N.
NAPLES - FLORIDA - 33940
U. S. A.

KONFIDENTIELLT

1988-01-29

Broder Wilhelm,

Först och främst tack för den vänliga Myårshälsningen. Ditt uppskattande omdöme i det sammanhanget om min roman "Askberget" glädde mig mycket.

Än en gång vill jag tacka Dig för den värdefulla hjälp Du gav mig när jag efter tips från Utrikespolitiska institutet i Stockholm sökte bli i tillfälle att läsa Avraham Shiffrins "The first guidebook to Prisons and Concentration Camps of the Sovjet Union". Genom de kontakter jag fått under mina resor här i USA har jag erfarit att denne Shiffrin vittnade 1973 inför ett amerikanskt senatsutskott, som hade till uppgift att nagelfara sovjetiska fångläger. Under dessa förhör lär det ha framkommit att den sedermera israeliske medborgaren Jefim Moshinski, som ett par år efter kriget arbetade som tolk åt KGB, 1958 arresterades i Moskva efter att ha blivit anklagad för "sionistisk" verksamhet. I vilket fall fördes han till Wrangels ö i Norra ishavet, norr om östra Sibirien. Ön lär vara genomdragen av höga bergskedjor och har en sparsam vegetation. I denna miljö har Moshinski uppgivit sig ha haft en kontinuerlig kontakt med RW.

Därmed är jag framme vid mitt ärende: Shiffrin har till ett flertal personer sagt att han av den amerikanske kongressledamoten Robert K Dornan erhållit en detaljerad karta över Wrangelön. Kartan - serie 1505

-Nr 1,2 -1 - skall ha varit ritad efter amerikanska satellitfoton i begynnelsen av 70-talet. Ett vittne har uppgivit för mig att kartan utarbetats för CIA:s räkning av "US Defense Mapping Agency". Till en början lär den ha varit hemligstämplad men enligt mycket bestämda uppgifter är den inte det längre.

För mig skulle det vara mer värdefullt än jag kan uttrycka i ord att få en kopia av denna karta. Med hjälp av den skulle jag nämligen kunna kontrollera vissa av mina uppgiftslämnares tillförlitlighet. Jag kan anföra några exempel: fränsett konkreta uppgifter om RW har man samstämmigt talat om ett större flygfält på Wrangelöns sydkust men också om flera vägar som för den oinvigde inte förefaller leda någonsans men i själva verket utmynnar i en underjordisk u-båtshamn och ett underjordiskt flygfält. Det fångläger där RW uppgivits ha blivit sedd skall ha varit beläget intill Bukhta Rodzhersa. Fram till 1917 var ön en amerikansk besittning och kallades då för Rogers Bay. Än i dag lär det för övrigt finnas ett koncentrationsläger på Wrangelön. Skulle dessa till mig lämnade uppgifter visa sig vara korrekta anser jag mig ha anledning att tro att det man i övrigt uppgivit för mig också är korrekt.

Slutligen skulle jag vilja informera Dig om att departementsrådet Peter Osvald på UD bett mig undersöka möjligheterna att sammanföra ett av mina vittnen - det gäller den person som uppgivit sig ha sett de c:a 200 sidor långa minnesanteckningar som Nanna Svartz' ryske professorskollega skrev 1964 - med en representant för den svenska regeringen. Det är möjligt att jag även i detta sammanhang kan komma att behöva besvara Dig.

*Med hjärtliga hälsningar
från alla och Dig från till-
givna vänner Janine och
Kerrie*

cc Peter Osvald

SVERIGES AMBASSAD

BUDAPEST

1988-02-02

Tidningsartikel om Raoul Wallenberg

1988-02-10

Överlämnas av utrikesdepartementet, Kanslirådet
pol I, till Raoul Wallenberg-

föreningen, Stockholm.

Utrikesdepartementet

Vollrath Tham

Kansliråd

mp

Exp: 88-02-10 Tidningsartikel om Raoul Wallenberg
(1 bilaga) ✓

Broder,

Om jag förstått saken rätt har Du övertagit Wallenberg-
ärendet efter Sven Julin, varför Du bör vara rätt adressat
för bifogade artikel, som bl a handlar om Wallenberg
och de svenska skyddspassen. Artikeln, som översatts
till engelska av ambassaden, dök den 19 december i
fjol upp i ungerska kvinnoförbundets tidskrift "Nök Lapja",
som inte är en damtidning i vanlig bemärkelse utan som
regel innehåller seriöst material.

Artikeln är en intervju med en f d ungersk tryckeri-
arbetare, Ferenc Korom, som i oktober 1944 började
tillverka skyddspass för den svenska legationen. Själv
har han fortfarande i sin ägo ett intyg, undertecknat
av Wallenberg den 10 oktober 1944, om att han var "a per-
manent collaborator of the Royal Swedish Legation's
Repatriation Department and the Swedish Red Cross".

Korom träffade Wallenberg vid tre eller fyra tillfällen
och minns honom som en modest och tystlåten ung man,
som undertecknade "legal and illegal papers" utan att
göra något större väsen av det. Det framgår också av
intervjun att Korom, f ö tillsammans med en reformert
ungersk kyrkoman, en Károly Dobos, senare fick en
svensk utmärkelse.

53/002
KOROM UD
AVG 104
0 2 3

Korom arbetade också för holländska intressen och det är egentligen detta som artikeln, rubricerad "How does the former printer feel at the cocktail of the Dutch Ambassador?" handlar om.

Bästa hälsningar,

Tillgagne,

~~Sture Gartoft~~

Roger Gartoft

BO

Roger (full translation)
Recd

Nök Lapja (Women's periodical) 1987-12-19

How does the former printer feel after the cocktail of the Dutch Ambassador?

It seems that war merits, just like war crimes, never become obsolete - my colleague said who called my attention to the following story. Probably I would have never met Ferenc Korom, if I did not hear that recently the Ambassador of the Netherlands awarded commemorative medals to a few Hungarians who helped Dutch officers who fled from camps of prisoners of war to stay alive. Ferenc Korom, one-time printer, was one of them.

"The Royal Swedish Legation certifies herewith that Mr. Ferenc Korom is a permanent collaborator of the Royal Swedish Legation's Repatriation Department and the Swedish Red Cross.

Budapest, October 10, 1944

Wallenberg m.p.

Secretary of the Royal Swedish Legation

How does a peasant boy from the Great Hungarian Plain get a certificate like this? - I asked Ferenc Korom, pensioned technical chief of the Agricultural Publishing House, the owner of the above cited certificate, who started the printers job in Hódmezővásárhely as the youngest son of a family with five children, after his father died.

- My father died in 1929, the year of the big economic world crisis. I was ten years old then. I completed four classes of the higher elementary school and learned the trade of printing. Now I had a job, now I did not. In 1940 I came to Pest to try my fortune. A few days later I was called to the army to Cegléd, but I was mustered out due to my wrong leg after two months. In the summer of 1944 I rented a room in Üllői út 71 - then I worked in a printery in Kispest. My next door neighbour was Tibor Szalai, a geologist. He and his wife were outstanding people; I met the director of the Antiqua Printery and Literary Ltd. through them. In the beginning I went to the printing office in Paulay Ede utca only on Saturdays and Sundays to print civil personal cards, birth certificates and marriage certificates.

From the First of October I got a full time job there as works manager. I had a free hand, I went to the office whenever I wanted to, nobody cared about what I was doing.

- And what were you doing?

- We printed "Schutzpass"-es on the order of the Swedish Legation, among others. These papers saved the lives of many people, as they certified that their bearer was on the way to Sweden under Swedish protection. Officially we could print 800 certificates, but in the reality ca. 3000 copies were made in Ernő Pápai's printing office. The commercial chief of this office was a friend of the previously mentioned Tibor Szalai, Emil Wiesmayer, who was of German origin, but against the nazis.

The Swedish Legation had its headquarters in the house of the Adria Insurance Company then, because they were bombed out from Tigris utca. I went to Wallenberg to have the "Schutzpass"-es signed with the help of this certificate. I met him about three or four times. He was a modest, quiet young man who signed the legal and illegal papers without further ado.

We printed documents for the Dutch as well. (35 Dutch officers and officer candidates managed to flee from German camps for prisoners of war. 12 of them found shelter in Hungary - notice by the editor) I had closer contacts with two Dutch officers whose name was van der Waals and W.A. Pückel. Both of them took part in the Hungarian resistance movement. Van der Waals brought different kinds of documents which we used as samples. Once he brought a bilingual paper saying: "The bearer of this document is serving the General Headquarters of Luftwaffe, .

He is not to be held up and he is entitled to cross military demarcation.". He tried out himself, if we could print a proper document. He entered a barrack on it. "If I do not come back by 4 o'clock, you will know that I am in trouble" - he said. But he came back.

- You must have known, however, that you were doing a dangerous thing, that you were risking your life. Were you afraid?

- Once I was really afraid. A friend of Tibor Szalais', a Jewish boy, came to me. I gave him papers and we were walking on the street together. At the Music Academy a bigger group of Jews was taken to the ghetto. The march was blocked somewhere and we pushed our way through the crowd. If somebody recognized and addressed him there, that would have been the end for both of us. By the way, nobody of the team was caught. We knew that we had several places to go if we were in trouble. First of all to Károly Dobos, priest of the Reformed Church. He received a Swedish decoration together with me. Then to László Csürös, mechanical engineer, who lives in England today. But we could also go to József Schmalz, former teacher of the Technical University; Gyula Pitroff from the Telegraphic Office and Domokos Torma, then head of the Press Department of the Prime Minister's office helped us as well. We were of the opinion that the less we knew about each other, the less can be gotten out of us.

- Is it not strange that your life-saving actions came to light more than 40 years after the war?

Before he answered anything, Ferenc Korom showed me Jenő Lévy's Grey Book that was published in 1946. The author writes about their activities under the title "The Szalai-Csürös-Ruppert-Korom Resistance Group" as follows:

"This group organized a secret printery, where they printed communist leaflets, marriage and birth certificates, war factory papers, civil personal cards, certificates about exemption from the army etc. These prints were produced by Ferenc Korom, foreman at printery, by using the letters of Athenaeum and other printing offices. The domestic printery of the group was organized by Tibor Szalai and his wife. The necessary seals were produced by the enthusiastic leader of the foreign group, van der Waals, Dutch lieutenant, and lieutenant W. Pückel."

- The forgetfulness of the contemporaries is the more surprising.

- Look, at the end of the 1940-ies I worked at Franklin Printery as head of department. In the summer of 1950 I was transferred to another workplace while I was spending my holiday. Somebody told me confidently that I was reported. I was accused with having been a member of the Hungarian nazi organization. Then I presented these documents from 1944. The director shouted at me: why do you show these slips of paper around here? Then I learned that it was better to keep silent about it. They also quarreled with me why I, who participated in the resistance movement, joined the party only in 1984. I told them frankly that when I was looking for Tamás Major in the party headquarters on Tisza Kálmán tér, I met the same persons who were at the party headquarters of the Hungarian nazis before. They answered that Comrade Rákosi said: small nazis should be left alone. I could in no way conform this with my conscience. I had been downgraded a candidate.

- How did your life form after the 1950-ies?

- I worked at the Kultura Printing Office as proof-reader, at the Heavy Industrial Publishing House and the Agricultural Publishing House as technical editor. I went on pension from the Agricultural Publishing House in 1980. In the meantime I studied at the College of Graphics and Book Arts in Leipzig for one year. After the death of my first wife I remarried. I have no children and I did not collect a fortune. I took interest in several things, but I have never been a slave to any passion. I liked to make nice books and I liked to drive until I had been operated with embolism. I am not able to leave my flat any more, but I don't complain; after all, I had been almost perfectly healthy quite until the age of 66.

- Have you been to the Netherlands?
- No. I travelled around in many countries, but the Netherlands were always too expensive for me.
- The number of partisans and life-savers has increased since the war. Sometimes one has the feeling that there are more savers than rescued. But your merits have not been mentioned until now.
- I never wanted to make a career. I have never thought of making use of these things. Wait a second: I met somebody in 1945 who had been hiding with my papers. He had a bicycle shop and gave me a bicycle. It was a big thing then - a real bicycle. Now, this was the only thing I gained on the business.

Pol I, Depr P Osvald, mp
1988-02-10

Hbr Osvald - tit

Exp;

88-02-11 / *Gj*

(*Pu*)

Dnr. <i>34/002</i>	
1988-02-10	
U	Gr
P	1
<i>E. I.</i>	

New York den 3 februari 1988

Broder,

Härmed sänder jag Dig en kortfattad underhandsrapport från min innevarande New York-vistelse. Erfarenheterna av densamma har hittills varit minst sagt blandade. Å ena sidan har jag fått de mest värdefulla informationer om ett visst läger i Sovjetunionen. De kommer att vara av helt avgörande betydelse för min dokumentärroman "R". Å andra sidan har mitt möte med förstahandsvittnet inte blivit av då vederbörande enligt vad man uppgivit för mig varit tvungen att lämna New York tidigare än beräknat. Däremot fick jag sent i går kväll telefonkontakt med honom och jag började nästan omedelbart redogöra för det uppdrag Du och UD givit mig. Det är möjligt att det var taktiskt oklokt: i varje fall hörde jag hur han liksom stelnade till när jag nämnde att det var ett svenskt önskemål att han sammanträffade med en representant för den svenska regeringen. Hans svar blev allt mer kortfattade och hela samtalet fick ett ganska snöpligt slut: han konstaterade kyligt att han under våra tidigare kontakter inte förstått att jag hade ett uppdrag givet av en statlig myndighet. Hade han vetat det hade han aldrig anförtrott mig vad han visste om minnesanteckningarna.

Om c:a tre veckor vet jag var jag kan få en förnyad telefonkontakt med honom. Jag återkommer alltså.

*Med vänliga hälsningar
Kersti Tander*

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
AKL

KOPIA TILL:

UTRMIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I/depr P Osvald/la
1988-02-10

INK UTRIKES	
Dnr...../.....	
1988-02-19	
P	2 Ee

POL

ESK-DELEGATIONEN WIEN 1988-02-09

UD STOCKHOLM

FOER POLCHEFEN

RE SAMTAL OM RAOUL WALLENBERG

FORTS

RE SAMTAL OM RAOUL WALLENBERG

VID EN LUNCH IDAG SOM MIN AMERIKANSKA KOLLEGA ARRANGERAT FOER DEN BESOEKANDE SENATORN CARL LEVIN TOG DENNE SOM FOERSTA SAMTALSAEMNE UPP WALLENBERG-AFFAEREN MED MIG. HAN BERAETTADE ATT HAN PERSONLIGEN ENGAGERAT SIG FOER SAKEN OCH ATT HAN DAA HAN IGAAR SAMMANTRAEFFAT MED MIN SOVJETISKA KOLLEGA KASHLEV STAELT FRAAGAN TILL DENNE, NAER MAN I DENNA GLASNOSTERA KUNDE TAENKA SIG ATT FAA YTTERLIGARE INFORMATION OM VAD SOM HAENT MED RAOUL WALLENBERG. DET VAR JU UPPENBART ATT HAN I VARJE FALL INTE AVLIDIT 1947, SOM TIDIGARE SAGTS. HADE MOEJLIGEN KASHLEV SJAELV SOEKT KOMMA TILL KLARHET I FRAAGAN. KASHLEV HADE BLIVIT KONSTERNERAD OCH SVARAT ENBART ATT DET VAR GROMYKO SJAELV SOM HADE LAEMNAT DET KAENDA BESKEDET OM WALLENBERGS OEDE.

LEVIN BERAETTADE OCKSAA ATT HAN ERFARIT ATT EN TILL ISRAEL UTVANDRAD DOTTER TILL EN I SOVJET BOENDE JUDISK DISSIDENT, JAN (?) KAPLAN, SOM UNDER EN LAENGRE TID VARIT FAENGLAD FOER POLITISKT BROTT, 1979 BLIVIT UPPRINGD AV DENNE MED BESKEDET ATT HAN JUST BLIVIT FRISLAEPT. DOTTERN BLEV NATURLIGTVIS GLAD MEN UTTRYCKTE SORG OEVER ALLT LIDANDE SOM FADERN GAATT IGENOM UNDER FAENGELSETIDEN. FADERN FOERKLARADE ATT DET INTE HADE VARIT SAA ILLA, I SYNNERHET INTE I JAEMFOERELSE MED EN SVENSK HAN TRAEFFAT PAA OCH VARS NAMN HAN INTE KAENDE. AV KAPLANS UPPGIFTER OM SVENSKENS AALDER OCH UTSEENDE KONSTATERADE MAN SENARE ATT DE STAEMDE VAELOEVE MED RAOUL WALLENBERG. KAPLAN HADE EFTER DETTA SAMTAL PAA NYTT FAENGLATS OCH FOERST FOER KORT TID SEDAN BLIVIT FRI OCH LAATIT HOERA AV SIG TILL DOTTERN IGEN. CARL LEVIN HADE VELAT TA KONTAKT MED KAPLAN FOER ATT FAA YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR OM HANS SVENSKA MEDFAANGE, MEN DOTTERN HADE BOENFALLIT HONOM ATT AVSTAA FRAAN DET, EFTERSOM HON BEFARADE ATT FADERN I SAA FALL SKULLE FAENGLAS PAA NYTT FOER EN LAENGRE TID.

LIDGARD

Raoul Wallenberg

RIKSPOLISSTYRELSEN

HÄNVISNINGSBLAD

Behålls av den som kvitterat
handlingen

Datum

1988-02-09

Ärende

Samtal med den lettiske baptisten Janis ROKKALIS

Ärende nr

SH 213-88

Mottagare (tjänsteman och myndighet samt adress och telefon)

UD

Handlingen är

☐ utlånad

☒ lämnad

Kvittot återsändes till

RPS SHk

Stockholm

9 feb 1988

P. Suttö

RS-Bk 3.3

RIKSPOLISSTYRELSEN
Säkerhetsavdelningen
STOCKHOLM
Sekretariatet
Pint T Forsberg, LJ

PROTOKOLL

1 (22)

1988-02-01

SH 213-88

Ex 2. (3)

Enligt delgivningslista

aa/w

Samtal med den lettiske

baptisten

Janis ROZKALNS

Handläggare:
Tore Forsberg

Sergei Sauerfeldt
har vid samtal
i september 1989 uppgi-
vitt att han var
närvarande vid RPS/sak
samtal med Rozkalns

V. Thun
89-09-22/
w

DELGIVNINGSLISTA

Ex 1 till SH 213-88 arkivex
" 2 " utrikesdepartementet
" 3 " P 4956 WALLENBERG, Raoul

Innehållsförteckning

Sidan

Janis Rozkalns uppväxt	3
Han blev ledare för kristen ungdom	3
Husundersökning	4
Strafflägret	5
Lägret	6
Karcern	8
Amnestin och medfångarna	9
Besök av hustrun	10
Måltid hos KGB	13
Raoul Wallenberg	13
Wallenberg under annat namn	15
Stämningen i Lettland	18
Något om medfångar han träffat	19
- kemisten	19
- journalisten	19
- Vladimir Afonski	21
- Alexander Goldovitj	21
- elektronikspecialisten	22
- atomfysikern	22
- VJ Konstantinovitj	22

1988-02-01

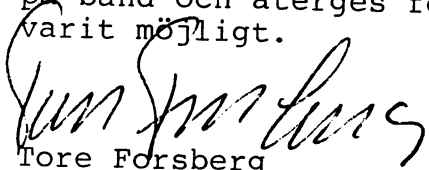
SH 213-88

Förord

Denna berättelse är ett sammandrag av ett samtal, som hölls med Janis ROZKALNS när han under två dagar - 15 och 16 januari 1988 - besökte Sverige. Han bor för närvarande Killingsstrasse 4, D-4400 MÜNSTER, Västtyskland.

Anledningen till samtalet var att det framkommit att han hade **andrahandsinformation** om Raoul Wallenberg. Informationen hade han erhållit under sin tid som fånge bl a i ett straffläger 250 km norr om Perm. Lägre hade beteckningen BC 389/37.

Samtalet, som hölls på lettiska med tolk, spelades in på band och återges fortsättningsvis så ordagrant som varit möjligt.

Tore Forsberg

Janis Rozkalns ursprung och uppväxt

Janis föddes den 13 augusti 1949 i ett litet samhälle Inesi i närheten av Vacpiebalga (beläget i f d Livland). Föräldrarna Zelma och Hugo Rozkalns var troende och fostrade sin son i sann kristen anda. Fadern var mekaniker, känd och uppskattad vida omkring.

Redan under de första skolåren bestraffades Janis för sin kristna tro. För minsta förseelse eller ouppmärksamhet beordrade lärarna honom att lämna skolsalen för att i stället säga ved i en kall och mycket dragig förrådsbyggnad. De ständigt återkommande kommenderingarna dit i tunn klädsel vintertid resulterade i lungproblem. Han fick TBC. Föräldrarna var tvungna att flytta honom till en sanatorieskola i Cesis, där han fortsatte sin skolgång (5-8 klass). Efter avslutad grundutbildning studerade han vid två tekniska skolor: dels en jordbruksmaskinteknisk skola (chaufförs-, traktorförar- och jordbruksmaskinförarutbildning), dels ett tekniskt gymnasium i Riga, där han genomgick en treårig utbildning för "universal-svarvare".

För att förtjäna sitt levebröd arbetade Janis som ambulansförare samt chaufför. När han var ca 20 år gammal kände han sig djupt otillfredsställd med sitt liv. "Som så många andra" sökte han "en djupare mening med livet". Han kom i kontakt med lettiska religiösa ungdomsgrupper i Riga och "fann där gensvar" för sin inre längtan.

Han blev en av ledarna för kristen ungdom i Lettland

Han började genast aktivt delta i den kristna ungdomsverksamheten och blev snart utsedd till "en av ledarna för denna verksamhet".

Han berättar: "I detta sammanhang började vi söka kontakter med väst för att finna kanaler för införsel av biblar samt annan religiös litteratur. Våra försök kröntes med framgång och vi lyckades knyta varaktiga kontakter och säkra kanaler, som fungerade störningsfritt via Finland och Tallinn ända fram till min arrestering. Litteraturen slussades in från väst till Lettland och i motsatt riktning skickade vi ut nästan all information som berörde förföljelse av de troende i Sovjet. Jag hade personlig kontakt med ledarna för de underjordiska grupperna och tog hand om litteraturen, varefter jag såg till att den nådde väst för kännedom.

Så småningom kom KGB oss på spåren - Lettland är ett litet land - och de förstod att det var jag som orga-

niserade allt. Följaktligen företog KGB en husundersökning i min bostad 1981. Jag fråntogs en mängd litteratur - flera säckar - som kördes bort till KGB. Jag lyckades ringa Olofs Bruvers, (en av cheferna för Radio Free Europe och Voice of America i München), som just då befann sig på besök i Los Angeles, USA. För att kunna ringa honom måste jag - förklädd till kvinna - smyga mig ut ur huset och ta nattbussen till Tallinn, där det finns möjligheter att ringa direkt till USA. Jag lyckades. Jag informerade Bruvers om att ett arresteringshot förelåg, att husundersökning skett och att jag, vart jag än gick, skuggades av KGB-folk.

Redan nästa dag satte Voice of America igång med en kampanj, som resulterade i att KGB valde att avvakta med min arrestering".

Parallellverksamhet i Rörelsen för Lettlands självständighet

"Samtidigt med verksamheten inom den religiösa rörelsen gick jag 1979 även med i Rörelsen för Lettlands självständighet. Bl a spred vi olika upprop, som att "vägra välja personer mot sin övertygelse", "kräva att de mänskliga rättigheterna efterlevs" m fl. 6-7 upprop kopierade vi med hjälp av klicheer, vilka vi erhöll från väst. Jag hade personliga kontakter med Julijs Kadelis (förrre chefen för Fria Letters Världsförbund - avliden efter hot från KGB). Vi hade en väl fungerande "kanal". Vi skickade också ett dokument till Madrid-konferensen om Lettlands ockupation samt fotomateriel om förhållanden i Lettland".

Husundersökning samt arrestering

Den 6 januari 1983 företogs en ny husundersökning i min bostad, samtidigt som över 50 personer i Riga utsattes för samma åtgärd. Jag arresterades dock inte - möjligen för att min hustru just då låg på sjukhuset och födde tvillingar. Arresteringen skedde först drygt 3 månader senare den 20 april. Undersökningsledaren **Strautmanis** sade till mig, att jag kommer att dömas för spionage, att jag nu satt på samma stol, där Juris Bumeisters suttit före mig, att jag fått samma undersökningsledare som denne och att jag skulle räkna med att få sitta fängslad i minst 12 år. Så blev det dock inte - jag dömdes till 7 år, dvs 5 års straffläger med sträng regim samt 2 års förvisning. Dessutom tillkom "etappen", dvs transporten genom Sovjet till Ural. "Etappen" dit skedde januari/februari och början av mars 1984 och jag anlände till lägret i Perm den 7 mars. Resan dit var obeskrivligt svår och jag var nära att mista livet .. mycket nära.

Strafflägret

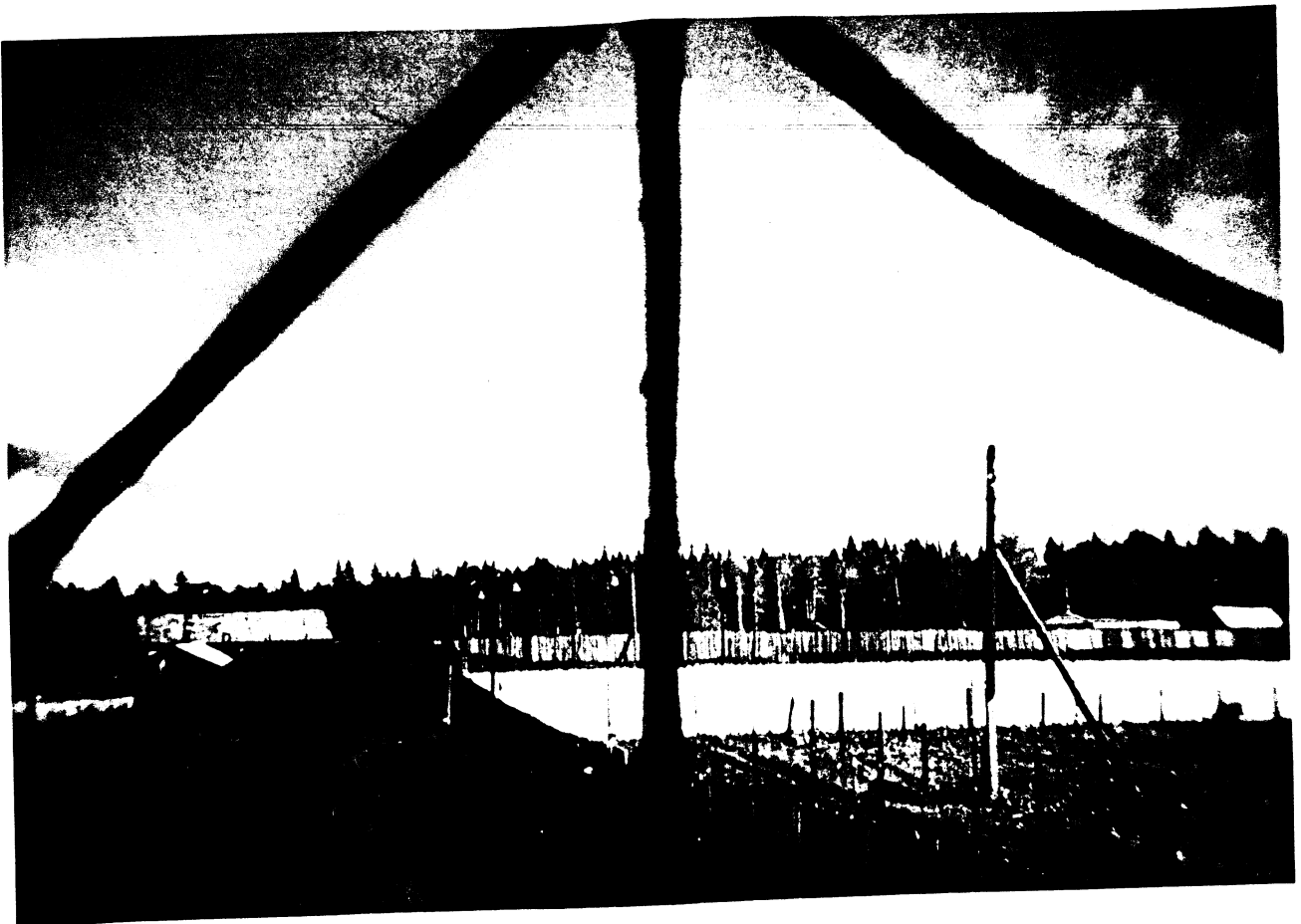
Redan under "etappen" till lägret träffade jag många intressanta människor och på lägret var jag praktiskt taget den ende "vanlige" mannen - de övriga var vetenskapsmän, läkare, journalister, präster, konstnärer. Själv hade jag bara gymnasieutbildning. Den 6 februari 1987 befriades vi. Vi beordrades att skriva en anhållan till Högsta Sovjets Presidium. Det som förvånade mig var att mannen som talade till oss i generalprokureorns namn sade till mig att skriva så som jag tänkte - han hjälpte mig t o m att formulera det jag ville ha sagt på ryska.

Jag skrev att jag ansåg mig grundlöst dömd och att jag aldrig hade gjort någonting mot mitt folk och inte heller avsåg att göra så i framtiden. Mannen läste igenom det jag skrivit och konstaterade "OK, mycket bra". Det var allt. Några löften behövde jag inte avge, men det fanns de som fick avlägga ett löfte att de i framtiden skulle avhålla sig från all politisk verksamhet.

Janis tillfrågas om "etappen" och förhållandena på tågen som används för fångtransporter. Janis har redan tidigare beskrivit den olidliga kylan i de ouppvärmda vagnarna, när det är 40 minusgrader ute (han fick lunginflammation där). Tillfrågad om maten, svarar Janis "Man får ingen mat alls - det enda man får är kallt vatten". I tågcellerna, som från början avsetts för åtta fångar tränger man ihop 20-25 personer. Någon hygienutrustning, förutom en hink, finns inte. Man är på väg i 5-6 dagar, varefter man flyttas över till ett fängelse. Det är av den anledningen som dessa transporter kallas "etapper".

"För min del blev fängelset i staden Pleskau i Estland den första etappen. Förhållandena där var om möjligt värre än på tåget. Cellen i källaren där fångarna från tåget föstes ihop, hade sönderslagna fönsterrutor, det var -20 grader ute och omkring 0 inne. Golvet var täckt med smutsigt vatten. Mitt i rummet fanns en uphöjning med en sorts behållare där man skulle uträtta sina behov. I vattnet på golvet fanns iglar och annat, på väggarna ohyra." På frågan om hur många som dog under transporten, svarar Janis att medfångarna i just hans cell på tåget klarade sig, även om en del "var på gränsen" mellan liv och död. Senare på lägret dog många. Janis berättar "Bl a författaren Anatolij Martjenko från Ukraina. Hela världen känner honom. Han dog i december 1986 utan att ha fått någon som helst medicinsk vård eller hjälp".

Lägret BC 389/37

Tillfrågad hur det kommer sig att en del fångar trots allt överlever, svarar Janis "Vi vet inte vilka resurser vi har i en nödsituation, en del av oss tycks ha reserver samt en otrolig vilja och envishet. För min egen del tror jag att min Guds-tro var en bidragande orsak till att jag inte gick under. Men fysiskt har jag fått skador, som jag troligen får dras med livet ut. Jag tänker på dem som inte klarade av det och som jag delade cell med - några blev förvirrade, tokiga, långsamt eller plötsligt, en del försökte begå självmord genom att skära av sig pulsådrorna eller på annat sätt, en del gav upp och anmälde sig hos KGB för att erbjuda dem sina tjänster om de kunde slippa detta helvete. Den ukrainske journalisten Sjevtjenko invalidiserades för livet av ett misslycket självmordsförsök, journalisten Litvin, poeten Stuss och lettlandaren Butlers gjorde upprepade självmordsförsök etc.

Själv fick jag ett flertal erbjudanden att framträda i TV, samt utlovades att i så fall genast få återvända till min familj. Jag skulle i så fall uppträda såväl på lettisk som sovjetisk TV och säga allt sådant som man alltid beordras säga enligt förlagor som man får lära sig utantill - att jag blev lurad till det här av propaganda från väst, att jag ångrar det och inser att det jag gjorde var felaktigt, samt att jag nu tycker annorlunda. Ja - ni vet ju själva hur det brukar låta, trots att de brukar variera texten."

Lägrer

Strafflägrer ingick i ett lägerkomplex på fyra avdelningar med särskilt svår regim för politiska fångar. Det låg i straffzon nr 37 och bar beteckningen BC 389/37, samt var beläget ca 250 km norr om Perm.

Janis visar några bilder som hans hustru tagit av lägrer, samt lägrer intill. Han passade även på att visa andra bilder, som han tagit med sig till väst, däribland en som han är särskilt stolt över och som bevisar att "inga läger i världen kan förändra min inställning" Det första han gjorde vid hemkomsten till Riga efter frigivningen var att gå direkt till Frihetsmonumentet tillsammans med familjen och där lägga ner blommor. Han var då fortfarande iklädd lägerjackan "pufaika", håret hade ännu inte vuxit ut efter kalrakningen på lägrer.

Janis fortsätter att berätta om lägren. "Juris Bumeisters sitter i zon nr 36, som har läger med sträng och särskilt sträng regim. Gunars Astra sitter där i ett läger med särskilt sträng regim, medan Skudra avtjänar sitt straff i Mordovien, zon 35.

Janis har varit med om såväl sträng som särskilt sträng regim. Han beskriver skillnaden:
"på ett läger med sträng regim bor man i baracker och får beträda lägrets "territorium" som brukar vara ca 200 x 400 m, men i läger med särskilt sträng regim sitter man hela tiden i "cellen". Det finns en rastgård, kallad "brunnen", ca 2 x 2 m med väggar och tak av grova bjälkar, där man får vistas 1 timme om dagen - all övrig tid sitter man i cellen, månad efter månad, år efter år."

Janis visar nu ett papper på ryska, varav framgår att han den 5 februari 1987 befrias från fånglägret.

Janis får en fråga om den lettiske socialdemokraten Juris Bumeisters. Dels om han känner honom, dels om orsakerna till dennes arrestering samt huruvida Bumeisters erhöill och spred information från väst.

Janis svarar "Självklart kände jag honom. Jag har haft kontakt med honom via andra fångar. Han påstår att han inte hade någon direktkontakt med underrättelsefolk och att han inte hade lämnat informationer av hemlig natur till någon."

Han fortsätter: "Jag upplevde en intressant episod med utredaren (vice ordföranden på KGB:s utredningsavdelning) Strautmanis. Det var efter rättegången mot mig. Utredaren, min advokat och jag gick tillsammans igenom vad som förekommit i sak. Advokaten hette Brigis. Han anses vara en av Lettlands skickligaste advokater och får information om allt som berör rättsväsendet. Vid genomgången vände sig Brigis till Strautmanis och sade att "Rozkalns sak är ju klarlagd nu - jag tänker på Bumeisters; på vilka grunder dömdes han egentligen?" Strautmanis svarade: "Hur så? Det var ju frågan om spionage där!" Advokaten Brigis: "Jag vet allt om den saken. Det fanns inte en tillstymmelse till grund för misstanken, inte ens så mycket som det svarta bakom nageln." Strautmanis rodnade. Han visste att detta skulle bli känt utåt i och med min närvaro vid samtalet. Strautmanis funderade ett slag och deklarerade: "Hans dom var en varning för andra. Han blir nog snart benådad." Denne härdade man föreföll vara mycket illa berörd och satt där "röd som en pion". De hade alltså inga bevis och jag är helt övertygad om att Bumeisters dömdes för någonting han aldrig gjort, precis som de ville döma mig för spionage, som jag aldrig varit involverad i."

Janis tillfrågas om amnestin i februari 1987. "Den kom helt oväntat och överraskande. Bara en kort tid dess-

förinnan - Jul och Nyårshelgen - 1986 satt jag ännu i "Karcern". Det var hemskt! Det var 40 minusgrader ute, de tar ifrån en alla varma klädesplagg innan de föser in en i den iskalla "Karcern". Jag var övertygad om att jag skulle gå under. När beskedet om amnestin kom, beordrades vi att samla ihop vårt pick och pack, varefter vi fördes till fängelset i Perm, som inhyser ca 4.000 fångar. Där fick vi veta att den sovjetiska regeringen ändrat sin syn på paragrafen om de politiska fångarna och att vi i enlighet därmed fick våra straff avkortade. Amnestin omfattade troligen slumpmässigt utvalda fångar - många sitter ju som bekant kvar ännu och deras villkor har inte förbättrats."

"Karcern"

"Karcern" är en slags tortyrkammare. Man straffar fången för en påhittad förseelse, som kan vara helt absurd. Förseelsen ligger till grund för en "akt" som man upprättar. T ex kan de påstå att fången under gårdagen underlåtit att hälsa på vakten X. Trots att fången varken varit ute eller i närheten av ifrågavarande vakt. Man "får" 15 dagars "karcer" vilket är minimum. I regel förlängs vistelsen där med ytterligare 10 eller 15 dagar. Under min tid i fånglägret fick jag sitta i "karcern" 15 gånger. Orsaken var vid flera tillfällen att jag hade hjälpt medfångar, vilket är förbjudet. Mina vistelser i "Karcern" förlängdes vid flera tillfällen, en gång t ex för att jag försökte skydda mitt kalrakade huvud mot kylan med hjälp av en näsduk. Före "karcer"-vistelsen får man lämna ifrån sig "pufaikan" (vadderad fångjacka) samt övriga varma klädesplagg. Det enda man får ha på sig är en tunn fångdräkt av bomull samt tofflor. Ingen huvudbonad.

"Mat" får man endast varannan dag och den består av en liten bit bröd och vatten.

"Karcerns" enda utrustning är en järnbrits, fastmonterad i väggen, som fälls ner på natten och ej får användas på dagen.

Eftersom temperaturen i "karcern" håller sig kring noll, blir britsens metalldelar ohyggligt kalla mot kroppen. Madrass eller täcke finns ej. Man försöker sova stående genom att luta sig mot väggen, sitta på huk etc. Med jämna mellanrum måste man röra sig för att hålla värmen. Det gäller att hushålla med de energiresurser man har eftersom kaloriintaget är minimalt. Upptäcker vakten att man nickar till på dagen, får man 15 dagars påspädning.

Det första man gör när man hamnat i "karcern" är att rista in 15 streck i väggen. Sedan kämpar man för varje streck, dvs varje dag och försöker klara av det. Många dog där. Bl a ledaren för Demokratisk Ungdom i Armenien, Mkartjan. Han hade blödande magsår. I stället för att ge honom medicinsk hjälp, sändes han till "karcern". Han skrev med sitt blod på väggen "död åt kommunisterna". Vice lägerchefen slog ner honom med knuten näve, när han fått reda på det. Mkartjan föll baklänges mot betonggolvet och dog. För att dölja spåren, hängdes han i lampan och man påstod att han gjort det själv."

"Karcern" användes inte på sommaren - straffmetoden anses då sakna effekt.

"För min egen del resulterade vistelserna i "karcern" att jag förlorade mina tänder. Fick njurlidande, kronisk hosta m m.

"Karcern" var byggd av bjälkar. Man hade nödtorftigt försökt att täta springorna med lera. På en del ställen hade leran ramlat bort och där tog sig råttorna in. Därför var det viktigt att hela tiden hålla på med något som skapade oväsen - de tog sig in när det blev tyst."

Amnestin och medfångar

Janis återvänder till frågan om den oväntade amnestin, upprepar ännu en gång hur allt gick till och förklarar att minst 50 politiska fångar blev kvar i lägret. "Jag kan inte räkna upp alla jag känner till, så låt mig bara nämna några:

En litauisk präst, Stangnavitius, som dömts för kontakter med Vatikanen, satt på mitt läger och är kvar där.

En ortodox präst från Moskva, Vladimir Russak är kvar där för att ha skrivit en redogörelse om den ortodoxa kyrkan under Sovjetregimen, dvs om hur KGB lyckades i sina strävanden att fullständigt bryta ner kyrkans makt och förvandla den till ett KGB-instrument.

Påven har vädjat för dessa prästers liv och benådning, men förgäves. Det finns även andra präster som sitter kvar där. Förutom dessa får man inte glömma Gunars Astra, som sitter kvar i ett läger med speciellt sträng regim, dömd till 7 års läger och 5 års förvisning - han arresterades 3 månader senare än jag, 1983.

Vägen till lägret

och på ryska. Andra gången kom hon till Ural för att KGB ville förhindra att hon sammanträffade med amerikanskan KirkPatrick, som ingick i USA-delegationen vid konferensen i Jurmala och ville intervjua henne. Under detta besök fick de träffa varandra i tre dagar i ett enskilt rum.

Med hustruns hjälp lyckades han smuggla ut en vädjan till Stockholmskonferensen, som uppföljde Helsingfors-överenskommelsen, vari han vädjade om hjälp för sig och medfångarna och berättade om förhållandena på lägret. Han kroppsbesiktigades före mötet med hustrun, han fick klä av sig helt naken varvid varje kroppshållighet noga undersöktes, men han lyckades svälja pappret. Han fick fram det så småningom - "när man måste kämpa för sitt liv, måste man tillåta sig göra vissa saker som normalt vore otänkbara".

Janis påpekar att den information han nu lämnar till oss endast utgör en del av allt han skulle vilja beröra. Tidsbristen gör att han måste prioritera händelser och skeenden som känns särskilt angelägna just nu:

"Efter en karcervistelse" träffade jag en ukrainsk-katolsk präst, Jossif Terelja. Han hade dömts till 18 år och suttit i olika fängelser och fångläger. Han avtjänade nu sitt sista år och berättade för mig en del av det han gått igenom, bl a att han försökt att fly 9 gånger utan att lyckas. Av honom fick jag en del av den information jag har om Raoul Wallenberg. Han hade själv träffat Wallenberg i Vladimirfängelset (i närheten av Moskva). Wallenberg satt i ensamcell och hade särskild bevakning och Terelja träffade honom i april 1970. (Se sidan 14).

En fråga inskjuts här huruvida avrättningar förekommer eller ej. Janis svarar: "Det förekommer inte så ofta i öppen form, som t ex under kriget då 5-6 människor kunde avrättas med ett automatvapen. Men i dold form förekommer det" - se ovan om Mkartjan.

Janis tillfrågas om hur han fick kännedom om Mkartjans öde. Han svarar att fångarna lyckades värva en fångvaktare över på sin sida. Denne hjälpte dem att skicka brev till Lettland och berättade ibland om händelser som inträffat i eller utanför lägret.

Beträffande avrättningarna tillägger Janis att man tar olika händelser som förevändning för avrättningar. Ett sprängattentat mot tunnelbanan i Moskva togs t ex som förevändning för att döda fyra armenier, trots att de vid den aktuella tidpunkten inte ens varit i närheten

15-20 av dem som sitter kvar måste betraktas som politiska fångar, 25-30 är dömda för spionage, men är i verkligheten politiska fångar. Flera tusen politiska fångar finns i läger för kriminella, dömda för påstådd stöld, huliganism eller andra förseelser, samt alla de otaliga som dömts till "psykiatrisk vård", dvs ytterligare en variant av förekommande straff.

På lägret fanns en av Sacharovs närmaste vänner, docenten vid Universitetet i Moskva, Sjihanovitj. Han satt i "karcern" två omgångar. Han upplevde den totala isoleeringen som mycket påfrestande - kontakten med yttervärlden saknades helt och när vakterna öppnade dörrluckan för att fången skulle få vatten skedde det ljudlöst. Han sa till mig att om han placerades i "karcern" ytterligare en gång, kommer han att förlora förståndet".

På frågan om vakternas mentala tillstånd vid denna omänskliga hantering svarar Janis: "De är anställda av KGB - för dem är det ett jobb. Ni måste förstå det, att det här inte handlar om en underrättelsetjänst utan en maffia i ordets verkliga betydelse, så som den jobbar i väst - de köper den de behöver, undanröjer, dödar. De har dessa läger, som är helt isolerade från omvärlden. Tänk på att Gorbatsjov tillät amerikanska forskare besöka atom-oligonen i Ukraina, men ingen har någonsin fått besöka dessa läger, som hålls i fullständig isolering och där man håller vetenskapsmän, journalister, intelligensmän inspärrad. Alla de som inte går att krossa eller göra sig av med på sedvanligt sätt eftersom de är kända i väst.

Besök av hustrun

Tillfrågad om anhörigas besök i vissa fall svarar Janis: "Min hustru fick komma och hälsa på mig två gånger, men det skedde tack vara påtryckningar från väst av ovanlig art, eftersom både kongressen i USA och president Reagan själv tog sig an vår sak.

Resan för besökare till lägret är förenad med utomordentliga svårigheter och strapatser. Avståndet från Riga är ca 3.500 km. Även om man lyckas klara av den första delen av resan med flyg och tåg återstår ca 25-30 km som måste klaras av till fots genom gytta och träskområden. Lägret ligger i ett fruktansvärt träskområde, dit det är hart när omöjligt att komma vår och höst.

Janis träffade sin hustru under två korta möten första gången hon kom dit; de fick samtala genom en glasvägg

Bild på föräldrarna

av Moskva. Det brukar heta, att "dödsstraffet verkställdes genast".

"En av Helsingforsgruppens medlemmar, Arijs Tomsons, från Riga, hotades av KGB, men när hotelserna inte fick avsedd verkan, slängdes hans hustru ut genom ett fönster från 11 våningen. De hade tre minderåriga barn. Tomsons är nu i Wien, utvisad från Sovjet."

Janis tar fram fler bildbevis ur sin väska. Nu handlar det om en bekant till honom "som i åtta år skötte sin tjänst som chefspilot på ett föredömligt sätt" (fotokopior på dennes betyg och flygcertifikat visas). "Han tillät sig att inför arbetskamraterna tala om att han var emot kriget i Afghanistan och den sovjetiska ockupationen av Lettland. För detta spärrades han in på ett psykiatriskt sjukhus. Den ökända psykiatriska kliniken i Moskva utfärdade - utan att ha träffat honom - en resolution om hans hälsotillstånd där det hette att han var onormal.

Hans far och mor, båda kända läkare i Riga, protesterade mot detta och vände sig till Gorbatsjov för att försvara sonen. De erhöll följande "svar": När de gick över en gata i Riga (grönt ljus och på den markerade övergången för fotgängare) körde en personbil från KGB på dem, varvid mannen skadades så svårt att han senare avled på sjukhuset, medan modern klarade sig med lättare skador". Janis fotograferade fadern på dödsbädden med sonen och modern stående bredvid med plakat i händerna "KGB dödade vår far".

Janis: "Dessa fall är några bland de många för att illustrera de metoder som används av KGB i dag för att döda människor."

Janis tillfrågas om det är den här sortens verksamhet, som sorterar under beteckningen "Mokrye djela" dvs "våta affärer". Han bekräftar att så är fallet. Han tillfrågas om han vet något om tillämpningen av metoden här i väst och svarar: "Lyckligtvis har jag själv ännu så länge undgått att falla offer. Jag vet att de inom det området har en omfattande "agentur" här i väst, som tar hand om den här speciella verksamhetsgrenen och jag är säker på att Kadelis och Lesjinskis var deras offer. KGB hotade mig helt öppet att om jag fortsatte min verksamhet här i väst så.... De avslutade inte meningen - jag fattade ändå med all önskvärd klarhet vad som avsågs."

Måltid hos KGB

"När jag satt arresterad hos KGB i Riga, serverades jag middag. Jag tog en tugga av brödet och tyckte att det hade en märklig lukt. Men jag var hungrig och tog en tugga till. Efter ca 1½ timme kände jag plötsligen att det hettade till i bröstkorgen och i magtrakten. Magen kändes upp och nervänd. Det hettade intensivt i bröstet på mig. Jag kunde inte se, blev yr, allt snurrade runt. Strax därpå inträffade någonting fantastiskt - jag tilltalade de andra i cellen och jag uppfattade min mun som om den fanns utanför min kropp - bredvid mig någonstans. Ljudet från min mun tycktes inte komma från mig utan eka i rummet. När de andra talade uppfattade jag även deras röster på ett annorlunda sätt - mina öron föreföll finnas någon annanstans. Det var någon slags personlighetsklyvning, där jag upplevde mig själv dubbelt; fysiskt satt jag där, samtidigt som jag befann mig utanför min egen kropp eller bredvid mig själv.

Den psykologiska effekten var sådan att jag var vettsskrämd och beredd att göra vad som helst för att slippa det här tillståndet. Räddningen föreföll vara att knacka på dörren och tigga och be om ett motmedel, som återställde allt till det normala. Samtidigt var man klart medveten om att motmedlet eller motgiftet bara gick att få om man var beredd att ställa upp och lämna de informationer de ville ha."

Raoul Wallenberg

"Jag fick kännedom om Wallenberg via Voice of America. Wallenberg är f ö välkänd i Lettland och hans öde har berört människorna djupt. En av anledningarna är att man reagerat mot det svenska agerandet i Wallenberg-frågan, som inte varit kraftfullt och energiskt."

Rozkalns

Tillfrågad om när Janis för första gången hörde om Wallenberg, svarar han att det skedde via nämnda radiosändningar, troligen i slutet av 70-talet. Han tillfrågades huruvida han hört hälsningarna som via radion skickades till Wallenberg, vilken fråga han lämnar obesvarad men fortsätter: "Jag kan också ha fått en del av informationen via Pavils (Bruvers - chef för den lettiska avd inom radion) eftersom vi brevväxlade. Just nu har jag svårt att exakt kunna tidsbestämma när jag för första gången fick information om honom. Jag vet bara att jag bl a upprepade gånger fick veta en del via Radio Free Europe (identisk med American Voice samt Voice of America). Hur som helst - vi visste mycket om honom. Eftersom jag alltid har intresserat mig för samvetsfångarnas, de orättvist dömdas öde, så blev också

Wallenbergs öde automatiskt en angelägen fråga för mig. Han räddade 200.000 människor undan en säker död - det kan inte lämna någon människa likgiltig."

Janis blir här ombedd att berätta spontant vad han känner till om Raoul Wallenberg.

"Jag stod i nära förbindelser med de underjordiska grupperna i Sovjetunionen.

Han blir avbruten av en fråga huruvida han som baptist känner till en person i München, som heter Kronid och som har det största existerande kartoteket över politiska fångar i Sovjet och som också har träffat en del baptister som lämnat uppgifter om andra baptister i fångenskap. När Janis för ett ögonblick tvekar med svaret får han även mannens efternamn "Lubarski". Janis lyser upp - "Lubarski ja - jag träffade honom!" På frågan när detta skedde, svarar Janis: "Det bör ha varit omkring 10 december 1987. Vi gick tillsammans igenom en bok han ger ut om politiska fångar i Sovjetunionen och vi stämde av förteckningen. Det skedde på radiostationen Free Europe."

Han tillfrågas också om han känner till Daniel Schumuck som befriats efter 45 år i sovjetiska fängelser, numera bosatt i Kanada. Janis svarar att "inte träffat någon med det namnet". Han får efter den här frågan fortsätta att berätta spontant:

"I samband med den underjordiska verksamheten kom jag i kontakt med en rad personer, som i olika sammanhang konfronterats med fallet Wallenberg.

Som fånge träffade jag dessutom en medfånge, Jossif Terelja (se sid 11) som påstod sig ha sett Wallenberg i april 1970 på Vladimirfängelset.

Han berättade att det var på specialavdelning nr 2, som var en sjukavdelning, cell nr 32, som han såg Wallenberg. Denne var ensam i sin cell och skulle av någon anledning flyttas över till cellen bredvid. Raoul Wallenberg skulle tillsammans med en vakt bege sig till toaletten för att tömma en sk "parasja", dvs en toaletthink. Under tiden skulle hans saker i cellen flyttas över till den nya cellen."

Fråga: Vem skulle flytta sakerna?

"Det var bl a mannen som jag var tillsammans med på lägret. Wallenberg var således på väg ut ur sin cell och fången, som jag träffade, hade i sin tur just förts

ut i korridoren tillsammans med sin cellkamrat, som också skulle hjälpa till. Min medfånge fick en hastig ögonkontakt med Wallenberg. Han uppger att denne bar en körsbärsfärgad kavaj (möjligen jacka) av västerländskt snitt. De gick in i cellen och beordrades flytta över hans (W:s) nattduksbord. När de höll på med det, såg de att det fanns någonting skrivet på bakstycket på ett språk de inte kände igen". Janis tillfrågades om texten och svarar: "Det fanns en längre text där, men medfång- en kom bara ihåg två ord som lät som ett namn - jag skriv ner det och smugglade ut det ur fängelset. Det var följande ord: **MIRANDA MARTINA**. På goda grunder an- tar jag att hans närmaste borde minnas vad dessa ord kunde syfta till."

Frågan diskuterades. Janis fortsätter: "Det kan ju självklart också vara så att det inte var Wallenberg som skrev det. F ö hölls han där under annat namn.

Wallenberg hölls under annat namn i fängelset

"Förklaringen är följande. Under andra världskriget sköt sovjetiska trupper ihjäl polska officerare i Katyn-skogen. En skogvaktare från orten såg vad som skedde. När de sovjetiska myndigheterna och KGB fick reda på att det fanns vittnen till ifrågavarande ak- tion, arresterades skogvaktaren. Han lär ha tillbringat de år han levde i Vladimirfängelset, samtidigt med Wal- lenberg. Raoul Wallenberg hölls där under skogvaktarens namn. Jag minns inte vad han hette. Men han var skog- vaktare i Katyn. Uppriktigt sagt trodde jag att man mera ingående kände till det här i väst, därför an- tecknade jag bara det som medfången berättade om fäng- elset och hans möte med Wallenberg. Man det går att ta reda på, det skulle jag kunna klara ut."

Fråga: Hur skulle han fått det namnet?

"Jag vet inte det. Men i somras träffade jag en person, som också intresserade sig för vad som hänt Wallenberg. Han hade lyckats muta hustrun till en av cheferna för Vladimirfängelset. Hon fick en stor summa pengar och dessutom en antik bok som hon ville ha. Hon skulle ta reda på om Wallenberg levde 1985, samt vem som nu satt i cell nr 32. Hon frågade sin man, samt tittade i ett kartotek. Hon fann att skogvaktaren från Katyn sitter där än. Hon fick då uppgiften att klarlägga hur denne ser ut och det framkom att det måste vara Wallenberg, som hålls kvar där under skogvaktarens namn."

På en fråga om närmare precisering av tiden, svarade Janis: "Det rörde sig om våren 1985, möjligen april. Jag kan inte säga det med bestämdhet."

Frågor uppstår beträffande "sagesmannen". Missförstånd avklaras beträffande denne, som fortfarande tros vara kvar i Sovjet, men är nu frigiven.

Janis fortsätter: "Vi talar alltså om två olika personer: En som såg Wallenberg 1970 i april i fängelset. Den andre är en man, som jag träffade i somras i Moskva. Han undersökte också vad som hänt Wallenberg och utnyttjade möjligheten att söka upp fängelsechefens hustru för att genomföra den här operationen."

*Terelija
Vladimiri*

"Jag skulle vilja tillägga ett par saker som handlar om 50-talet, då Wallenberg påstås ha flyttats till specialpsykiatrihuset i Norilsk från Lubjanka.

I Norilsk bestod behandlingen på psykiatrihuset av "hjärntvätt". Man sade till Wallenberg att han var tysk spion och att det också var anledningen till att han arresterats. Så snart han svarade att han inte var det, försökte man få honom att inse att han faktiskt var det. Han flyttades till Norilsk tillsammans med sin chaufför, som avled där. När Sverige begärde besked om Wallenbergs öde, meddelade man via utrikesminister Andrej Gromyko 1953 eller i mitten av 50-talet, att Wallenberg inte längre fanns i livet.

Det här berättades för mig av ytterligare en politisk fånge, som hade träffat Antonas Bogdanas. Denne skulle ha sagt att Wallenberg flyttades från Norilsk till Psykiatriska Sjukhuset i Kazan 1953, samt att chauffören hade avlidit tidigare. Årtalet känner jag inte till.

Förutom det jag nyss nämnt kan jag berätta om en katolsk präst, som tagit emot bikt från en katolsk officer, vilken varit närvarande vid Raoul Wallenbergs arrestering. Denne officer finns ännu i livet och lever i Rumänien.

Den katolske prästen säger sig ha spelat in bikten på band. Officern har därvid berättat hur arresteringen av Wallenberg gick till och att det är mycket troligt - vilken åsikt jag delar - att Raoul Wallenberg inte befrias därför att arresteringsordern utfärdades av Brezjnev."

"Brezjnev var vid den tidpunkten general Malinovskijs politruk. Om han hade utfärdat ordern (vilket inte innebär att han måste befinna sig på orten för gripandet) skulle hans rykte bli än mer skamfilat än det redan är. Om det är sant - jag har ju endast hört det som ett påstående - skulle man förstå det hela bättre. Malinovskij ville ha Wallenbergs bil och beordrade

Brezjnev att skaffa den åt honom "kosta vad det kosta vill". Brezjnev beordrade om hans arrestering, lät fängsla honom och Malinovskij fick sin åtrådda bil.

Informationen om prästen och officeren vore jag tacksam om man inte lämnade ut, eftersom dessa personer lever än och kunde lätt identifieras, vilket skulle innebära döden för dem.

Avslutningsvis vill jag berätta om en händelse i juli 1987. En nära vän till mig, som är journalist, reste till Leningrad för att hälsa på hos släktingar som fyllde år. Där var en äldre man med. Han var pensionär och han råkade berätta att han varit vakt på Vladimir-fängelset. Journalisten passade på att fråga ut honom lite senare på kvällen, eftersom mannen nämnde att han anförtrotts bevakningen av någon, som ingen fick komma i närheten av. Journalisten frågade då vem den viktiga fången var och fick svaret att det var Wallenberg. Fångvaktaren lever än och vi ville göra en intervju med honom, men det blev aldrig av eftersom jag blev utvisad. Det är ju inte heller säkert att han hade gått med på en sådan intervju, men vi hade planerat att resa dit och tala med honom."

Vem?
när?

Fråga: Med vilka har du talat om Wallenbergs sak? Är det många, som har fått kännedom om det du vet?

"Jag nämnde det på presskonferensen i Stockholm, men endast att jag i fånglägret hade träffat någon, som hade sett Wallenberg. Det var den 16 november. Det blev dock ingen som helst reaktion från deras sida, vilket förvånade mig."

Fråga: Har du berättat om detta för Kronid Lubarski?

"Jag nämnde Wallenberg i största allmänhet, men gav inga detaljer - bara att jag träffat någon som sett honom i livet."

Fråga: Är du beredd att hjälpa till och ta fram ytterligare information beträffande Wallenberg?

"Självklart ja! Jag anser det vara min plikt, så som varje människa med självaktning gör, för att om möjligt bidra till att försöka rädda Wallenberg.

Fråga: Går det att klara sig 40 år eller mera i sovjetiska fängelser?

"Jag satt tillsammans med en vitryss, Matvetjentjuk, som hade tillbringat 45 år där. Han frisläpptes 1986. Det finns fler exempel, bl a en del balter.

Avslutning

Innan vi avslutade samtalet om Raoul Wallenberg överenskom vi att Janis via sina källor skulle försöka kontakta nämnde fångvaktare i Leningrad för att mer detaljerat höra honom.

Stämningen i Lettland

"Stämningen i Lettland är revolutionär. En del tidskrifter, som vore otänkbara för ett år sedan, utkommer, trots riskerna och svårigheterna, t ex glasnost-tidningen Auseklis, en religiös tidning och en konst-tidskrift. Händelserna vid Frihetsmonumentet i juni, augusti och november borde betraktas med stort allvar i väst."

På frågan: "Vilka grupper i Lettland är beredda att ta sådana risker som det innebär att organisera motstånd effektivt," svarade Janis att "det finns ca 10 grupper i Riga. En del bör inte nämnas av säkerhetsskäl. De viktigaste av de som får omnämnas är **Helsinki 86-gruppen**, den lutheranska präströrelsen, miljögruppen och gruppen som står bakom tidningen Auseklis utgivning. Deras namn är hemliga utom tre som officiellt står som utgivare.

Fråga: Vad förväntar ni att vi i väst och Sverige skall göra för er?

"Främst ge moraliskt stöd. Balterna får inte glömmas. Det är viktigast av allt. Jag anser att det är en samvetsfråga om man inte vill bli medskyldig i det som sker. Sedan kan man motarbeta den desinformation som balterna ständigt matas med om livet i Sverige och i väst överhuvud taget, där det endast finns förtryck, arbetslöshet, fattigdom och livet saknar glädjeämnen. Jag har förgäves vädjat till diplomater i Moskva att skaffa fram videofilmer om det sanna förhållandet, men de har inte varit intresserade och sagt att sådana inte finns. Skaffa fram dokumentärvideofilmer som visar hur det förhåller sig i verkligheten - det skulle vara effektivt, det vågar jag lova! De kan föras in på ett ganska enkelt sätt och det kunde t ex röra sig om ca 20 olika tema och motverka den desinformation som folket matas med från bittida till sent, att de bästa livsvillkoren finns i Sovjet, medan livet i väst är out-

härdligt svårt. Det skulle göra stort intryck på ungdomen, samt även deras föräldrar och andra grupper i medelåldern."

Något om medfångar han träffat

"Kemisten"

"Bland andra intressanta personer i Perm träffade jag vicedirektören vid **Klor-Institutet i Moskva, Viktor Moskovtsev**. Han berättade att deras Institut i huvudsak sysslade med hemlig tillverkning av gifter för kemisk krigsföring. De tillverkar gaser, som förlamar/paralyserar vissa organ eller nervcentra, samt experimenterar med gifterna. Huvudtillverkningen var koncentrerad till Moskva-Institutet, men det fanns en mängd avdelningar runt om i hela Sovjet, som var underordnade Institutet och var specialinriktade på viss tillverkning."

På fråga om vilka typer av gaser som förekom där svarade Janis att det i huvudsak handlade om toxiner, men att han inte var närmare orienterad, eftersom tillverkningen var omfattande.

Moskovtsev hade varit medlem av kommunistpartiet i 20 år. Janis får en fråga om orsakerna att Moskovtsev föll i onåd. Janis svarar: "Moskovtsev hade gjort stora ansträngningar i samband med inköp av utrustning till fabriker. När utrustningen levererades, behandlades den inte med den snabbhet och uppmärksamhet som Moskovtsev hade begärt, bl a förvarades delar av utrustningen utan skydd i regn osv. Moskovtsev protesterade mot det och "bråkade" om det inkompetenta omhändertagandet av utrustningen, inkompetensförklarade olika myndigheter samt opponerade sig mot centralstyrningen, som får till följd att ingenting fungerar så som tänkt. Han avslutade sin skrivelse med orden "Jag protesterar mot Partiets hegemoni och diktat över vetenskap och industri".

"Journalisten"

"Journalisten var jude och hette Suslov. Den 16 september 1986 arresterades han och dömdes till 15 års straffläger.

En månad före rättegången mot honom, dvs i augusti 1986, sände den sovjetiska televisionen ett program om Suslov, som var en timme långt. Programmet överträdde alla moraliska och juridiska normer. Suslov svartmålad. Han var en usel individ, spion m m.

En månad senare skulle rätten avkunna domen.

Jag träffade Suslov i mitten av oktober 1986, när han direkt från "etappen" kom till lägret. Han var en mycket begåvad man, som nått långt, trots att han var "invalid av första graden". Han hade haft någon sjukdom tidigare, som hade till följd att han hade svårt att koordinera rörelser, vrida på huvudet etc. Han hade arbetat på APN och ansågs vara Sovjets främsta rymdjournalist. Han försåg sovjetisk TV och radio med alla reportage om rymdfärder, rymdforskning och kosmonauter. Han var alltid närvarande vid rymdraketuppskjutningar och experiment. Han kände alla kosmonauterna, konstruktörerna m fl."

Janis överlämnade diarienumret i Suslov-ärendet hos KGB. Numret är 654 (1986). Han överlämnade också adressen till Suslovs hustru, som känner till hans verksamhet. Hon var fram till 1986 chef för Musikkonservatoriet i Moskva. Det är obekant huruvida hon har fått behålla sin befattning där även efter makens arrestering. Janis fortsätter:

"Ca två år före arresteringen träffade Suslov en tysk affärsman, stationerad i Moskva som representant för ett västtyskt företag. Mannens namn var **Arsene**. Suslov och Arsene träffades ett antal gånger. När KGB 1986 arresterade Suslov, anklagades han för att tillsammans med Arsene ha spionerat för Västtysklands räkning. Även Arsene arresterades och hotades på sedvanligt sätt erkänna spionage. Han vägrade, frisläpptes så småningom och är numera tillbaka i Västtyskland där han går att kontakta.

Suslov, som redan före rättegången hade dålig fysisk status, for mycket illa under rättegången. Han utsattes för KGB:s förhörsmetoder, bl a misshandel och måste efter domslutet läggas in på sjukhus för ca 1 månad. Bl a led han av svåra hjärtbesvär, högt blodtryck m m. Han trodde knappast att han skulle överleva.

Janis visar fram en avskrift av ett brev som Suslov skrivit i form av "Öppet brev till er i den fria världen och era samveten". Han avslutar sitt brev med orden

"Jag tror på människans goda förstånd och att ljuset skall segra över mörkret. Vi måste kämpa för människans respekt för sig själv och andra samt hennes rätt till frihet. Jag vänder mig till er med en bön om att 10-faldiga era ansträngningar att försvara de som lider och är utlämnade åt godtycke och rättslöshet i ett land

där demagogin och fariseismen trampat ned de elementära mänskliga principerna. Jag vädjar - hjälp oss."

Suslov har skickat brevet dels till Gorbatjov och dels till den fria världen.

Janis berättar: "Jag nämnde om brevet för journalister från väst, men eftersom han dömts för spionage, var de inte intresserade. Representanten för tidningen Stern, som jag träffade i Moskva, brydde sig inte om det." Janis lovar att skicka en avskrift av brevet i dess helhet (som han själv skrivit av för hand i lägret).

Vladimir Afonski - sovjetisk vicekonsul i Berlin

Afonski dömdes till 10 års straffläger 1985. Domen grundades på en bandinspelning från ett samtal mellan Afonski och en representant för CIA på en restaurang i Västberlins utkanter.

KGB påstår att de satt i en bil utanför restaurangen och bandade samtalet. Mannen från CIA var en f d Sovjetmedborgare vid namn Lazjovski. Han är jude och emigrerade till USA för en del år sedan. Frågan är om KGB verkligen har möjlighet att bända samtal på detta sätt eller om Lazjovski möjligen kan ha gjort inspelningen själv - en del av dem som emigrerat jobbar för KGB."

Alexander Goldovitj

"Alexander Goldovitj, som är son till en känd general från Andra Världskriget, föddes den 21 augusti 1947. Han var sysselsatt med utveckling av "akustiska spärar", som skall förhindra seismologisk registrering i väst av förekommande kärnvapenprov i Sovjet. De har nått långt i dessa akustiska försök och har redan provat funktionen med lyckat resultat. Det har då varit fråga om mindre laddningar.

Goldovitj försökte att fly till väst tillsammans med sin hustru Natasja Sokolova, född den 27 oktober 1963. Flykten misslyckades och han arresterades den 21 april 1985.

En sak som jag särskilt fäste mig vid var att gränsöverträdelse eller flyktförsök normalt straffas med 3-5 år, men Goldovitj fick 20 år! 15 års straffläger och 5 års förvisning. På lägret hade han specialbevakning av KGB, vilket alltid innebär att man äger särskilt hemlig information, som under inga förhållanden får läcka ut. Bevakningen fungerar dock sällan till 100 %.

Elektronikspecialisten Alexej Kuljesjov

"Kuljesjov var officer i den sovjetiska armén. Han var elektronikspecialist och tillhörde en division som stationerats i Budapest. Han provocerades av KGB på olika sätt, misstänkt för opålitlighet.

De flesta ryssar som hade sin tjänstgöring förlagd till Ungern, brukade köpa mattor och bilar samt andra kapitalvaror där för att med god förtjänst sälja det hemma i Sovjet. Kuljesjev var inget undantag, han blev offret som skulle skrämma de andra till försiktighet, eftersom man i Ungern hade möjligheter att träffa utlänningar och därmed möjligheter att förråda statshemligheter. Följaktligen påstod man att Kuljesjov fått mattorna och annat som han skaffat där som ersättning för spionage. Han dömdes till 10 års straffläger."

Atomfysikern Ivantjenko

"Ivantjenko dömdes till straffläger 1986 utan några som helst bevis. Enligt domslutet hade han upprätthållit otillåtna kontakter med representanter för USA:s ambasad. Amerikanen som han träffade hette Baerly och han är numera stationerad som konsul i Ungern. Fallet Ivantjenko utgör ännu ett exempel på rättslösheten i Sovjet. Det motsäger allt tal om öppenhet och perestrojka, vilka endast berör företeelser av marginell betydelse och ekonomin."

Vladimir Ivanovitj Konstantinovitj

"Konstantinovitj var kapten vid kontraspionageavdelningen vid staben för den baltiska krigsflottan. En av hans arbetsuppgifter var att fånga upp samtal av militär karaktär från väst. Konstantinovitj dömdes till 15 års straffläger 1985 och berättade för mig att de på staben regelbundet såg videofilmer, ibland också vanliga filmer, som var tagna av egna agenter under NATO-övningar och annan verksamhet. Dessa filmer detaljgranskades. Deras infiltration inom NATO var således så effektiv att de fick regelbundna informationer. Jag blev chockerad av detta och framför allt tyckte jag att det var obegripligt att de fick information - fortlöpande, oavbruten - om allt som förekom på NATO-sidan, även av sammanträden och liknande."

Pol I/depr P Osvald/la

Ärende

Samtal om Wallenberg

Datum

1988-02-10

Dnr

Avd

P

Grupp

2

Mål

Eu

Adress

ESK-del WIEN

Dnr....

(POL)

Text

För Lidgard från Osvald, pol I, re samtal om Wallenberg.

Det s k Kaplan-spåret är välkänt för oss sedan slutet av 1970-talet. Jag sänder separat med handbrev kopia av relevanta sidor ur Rune Nyströms Wallenberg-utredning från 1986. Nyström ger där en mer fullständig, men också mer mångtydig, bild av detta spår.

CABINET

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

1988-02-15

11/001	Avd Grupp PM2
--------	---------------

Ambassadör Curt Lidgard
ESK-delegationen
WIEN

U. n.

Kaplan-spåret i Wallenbergfrågan

(1 bil)

Broder,

./1

I anslutning till vår telegramväxling i särskild ordning ber jag härmed för Din kännedom få översända kopia av sidorna 37 ff ur Rune Nyströms Wallenberg-utredning från 1986. Ett problem med Kaplan-spåret är, som Nyström antyder, kopplingen till de uppgifter vi erhållit från en viss Avraham Kalinski. Vi är skeptiska till Kalinskis uppgifter. Misstänksamheten har ytterligare stärkts under de senaste åren efter vissa språkliga och kriminaltekniska undersökningar av det material Kalinski framlagt.

Vi har t v bedömt att det inte är möjligt att söka direktkontakt med Kaplan i Sovjetunionen.

Peter Oswald
Peter Oswald

Ifylles av postexp

Dep U 328 10 000 ex 8608

Avsant med	Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	880211	by

att detta måste avgöras på högre ort, varvid han tillfogat: "Om han inte är död". Vidare hävdade sagesmannen ånyo att han överhuvudtaget inte haft kännedom om Wallenberg-fallet förrän professor Svartz hade fört det på tal.

Det är i och för sig svårt att tro att professor Svartz såsom gjordes gällande av kollegan Mjasnikov, skulle ha missförstått vad denne sagt så kapitalt. Det är följaktligen inte uteslutet att kollegan talat bredvid mun i Wallenberg-ärendet. Å andra sidan kan man inte bortse från att hon kan ha missförstått vad kollegan sade på tyska, ett språk som han enligt vad han själv tillstod talade dåligt. De olika versionerna av hennes samtal med Mjasnikov tyder också på en viss osäkerhet hos henne i frågan om vad som egentligen förevarit vid samtalet. Klart står blott att, om professor Svartz första samtalsuppteckning är riktig, hon gick miste om en unik chans att vinna klarhet i Wallenberg-frågan genom att inte acceptera vad hon uppfattade som ett erbjudande att få sammanträffa med Wallenberg. (Hon förfaller ha trott att Mjasnikov var behörig att ordna ett sådan sammanträffande.)

I förbigående må nämnas att den professor Danischewskij som Mjasnikov tillkallade vid sitt samtal med Nanna Svartz själv var en f d lägerfånge och ett levande bevis på hur människor kan överleva även under de vidrigaste förhållanden. Danischewskij skickades 1937 av Stalin till ett läger i norra Ural och frigavs först 1955 av Chrustjev. Sina erfarenheter från 18 år i fångläger samlade han 1955 utgivet i ett verk betitlat "Die Akklimatisierung des Menschen im Norden". (Se "Stalin. Porträt einer Tyrannei" av A. Antonov-Owssejenko. 1983.)

Kalinski-spåret

Under tiden 1965 - 1979 gjordes i brist på vittnesmål inga hänvändelser till sovjetregeringen i Wallenberg-

ärendet. År 1978 framkom emellertid ett vittnesmål av den tidigare omnämnde Kalinski, vilken vid årsskiftet 1975-1976 hade fått utvandra från Sovjetunionen till Israel. Kalinskis vittnesmål gällde dels vad han själv sade sig ha erfarit om Wallenberg, dels vad en person vid namn Jan Kaplan hade berättat om ett möte i Butyrka fängelset i Moskva.

Kalinski som bevisligen själv suttit i Vladimir-fängelset, sade sig ha sett Wallenberg där sista gången 1959, och enligt en sovjetisk fånge skulle Wallenberg ha funnits kvar i fängelset ännu 1967.

Kaplanspåret

Jan Kaplan var en sovjetisk jude, som 1974 hade dömts till ett långvarigt fängelsestraff men frigivits 1977. Efter frigivandet hade Kaplan, enligt vad hans i Israel bosatta dotter fru Bilder sagt svenska ambassaden där, låtit meddela henne att han under fängelsevistelsen haft kontakt med utlänningar som fortfarande fanns i fängelserna "utan att någon kände till saken". Ingen-ting hade emellertid vid samtalet nämnts om en svensk eller om Sverige. Att Kaplan emellertid sett en svensk i sjukhuset i Butyrkafängelset i Moskva framgår enligt Kalinski av ett brev (troligen från 1977) från en Kaplan-släkting i Sovjetunionen till en släkting i Förenta staterna. Ett avsnitt av brevet lyder: "Han /Kaplan/ skriver Anja att man inte nödvändigtvis måste dö där under ett och ett halvt års tid. Han skriver att han på Butyrka-sjukhuset mötte en svensk som varit där i trettio års tid och inte alls ser dålig ut".

Jan Kaplan skulle ha försökt smuggla ut ett brev om Wallenberg och därvid ånyo fängslats. Hans fru skrev i juni 1979 till dottern i Israel bl a: "Jag har förlorat allt hopp sedan de kallade mig till Ljubjanka. Till sist fick jag reda på att alla olyckor inträffat med anledning av det där brevet angående den där

schweizaren eller svensken Wallenberg (Valberg) som han hade träffat på fängelsesjukhuset, då pappa hade lunginflammation och en hjärtattack. Pappa skrev om denne Wallenberg ett långt brev och bar det länge på sig och letade efter tillfälle att sända det till Dig genom någon utländsk turist".

Två svenska démarches

Kalinskis uppgifter om Wallenbergs fängelsevistelser och departementets utredning i Kaplanärendet föranledde departementet att till sovjetambassaden i Stockholm överlämna ett memorandum den 3 januari 1979, vari bl a hänvisades till de tidigare nämnda uppgifterna av Kalinski, att Wallenberg före inspärrandet i Vladimir-fängelset suttit i fängelserna Verchne Uralsk och Alexandrovskij Central. Riktigheten av uppgifterna i det svenska dokumentet bestreds emellertid i ett sovjetiskt memorandum den 17 januari 1979: Wallenberg hade avlidit i juli 1947.

Uppgifterna att Wallenberg skulle ha befunnit sig i Butyrkafängelsets sjukhus 1975 föranledde statsminister Ullsten att ta upp denna fråga i en skrivelse den 22 augusti 1979 till ministerrådsordförande Kosygin. Kaplan namngavs i skrivelsen och Ullsten hemställde enträget, att de sovjetiska myndigheterna måtte företa ytterligare undersökning i saken. Samtidigt begärde Ullsten att en representant för svenska ambassaden skulle få närvara vid samtalet med Kaplan för att underlätta efterforskningsarbetet och förhindra möjligheten av personförväxlingar. Skrivelsen besvarades den 28 september 1979 muntligen av den sovjetiske ambassadören i Stockholm. Svaret upprepade blott den sovjetiska uppfattningen att Wallenberg avled 1947 och att intet mer fanns att tillägga om hans öde.

Sovjetisk irritation

Redan innan sovjetambassadören hade avlevererat svaret på statsminister Ullstens skrivelse framgick det med all tydlighet att den svenska démarchen hade väckt stor irritation på sovjetisk sida. Vice utrikesminister Zemskov underströk sålunda vid ett samtal med ambassadör Ryding den 9 september 1979 att gränsen nu var nådd för vad man på sovjetisk sida var beredd acceptera. Liknande tongångar hördes vidare då Zemskov i oktober samma år besökte Stockholm. På tal om Ullstens skrivelse förklarade han då för kabinettssekreterare Leifland, att det kunde finnas "inrikespolitiska" skäl för den svenska regeringen att inte släppa Wallenbergfrågan. Å andra sidan måste svenska regeringen förstå att dessa upprepade framstötter, grundade på otillförlitliga vittnesutsagor, var totalt oacceptabla för Moskva. "Ni måste förstå att även den sovjetiska regeringen har sin stolthet och värdighet", betonade Zemskov och antydde att Wallenberg varit amerikansk spion, något som för övrigt enligt Zemskov vidgåtts av amerikanarna. Vad beträffade Kaplan hade denne enligt Zemskov kategoriskt förnekat att han gjort de uttalanden, varom fru Kaplans brev till dottern i Israel handlade. Brevet hade, tillfogade Zemskov, varit en förfälskning.

Kalinski-spåret (forts.)

För fullständighetens skull bör här inskjutas att, även om Kalinskis uppgifter om Wallenberg kunnat innehålla en kärna av sanning, hans senare agerande och uttalanden kommit hans trovärdighet att starkt ifrågasättas av såväl israeliska som svenska myndigheter. Dels har han bevisligen företett dokument som varit förfälskade, dels har hans intresse för Wallenberg med tiden överskuggats av en personlig vendetta mot nazistjägaren Wiesenthal i Wien och mot en annan person, vars ovän han varit sedan tiden i Sovjet-

unionen. Det förefaller som om han "åkt snålskjuts" på Wallenberg, vilken för övrigt, enligt Kalinski, avlidit i februari 1985.

Vad gäller Kaplan-ärendet synes det dock alltjämt förtjäna fortsatt uppmärksamhet, mindre därför att det förmedlats av Kalinski än emedan Kaplans släktingar i Israel förefaller trovärdiga. Även ett annat av Kalinski omnämnt ärende - Protasov-fallet - kan måhända studeras närmare om inga risker uppkommer för de närmast berörda personerna.

Utvecklingen 1980 -

Diverse démarches

Under 1980-talet har ett antal muntliga démarches i Wallenberg-ärendet gjorts i Moskva, den första av utrikesminister Ullsten vid samtal i Moskva med utrikesminister Gromyko och den senaste vid statsminister Ingvar Carlsson besök i Moskva i januari 1986. Där- emellan har ett antal démarches gjorts på tjänstemanna nivå. Vidare har Wallenberg-ärendet i november 1980 tagits upp i ett flertal anföranden av den svenska delegationen till ESK-konferensen i Madrid samt i februari 1982 av den svenska delegationen i FNs MR-kommission. Dessa framstötningar har dock blivit resultatlösa.

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)

ARKIVEXEMPLAR
1988-02-10

R.W

Sal

Dnr	Avd Grupp Mål
4/101	D 2 eu ⁱ

Mr Kenne Fant
Holly Greens Villa
3070 Gulf Shore Bld. N.
NAPLES FLORIDA - 33940
U S A

Broder,

Tack, först av allt, för Ditt brev den 29 januari 1988. Ja, jag har sedan vårt telefonsamtal den 19 november förra året fått sammanlagt fyra brev från Dig: de är daterade den 27 november och 6 december 1987 samt den 2 januari och, som sagt, den 29 januari 1988. Jag beklagar återigen att Du aldrig fick det telegram med den israeliska ambassadörens namn och adress. Jag bifogar en kopia av telegrammet.

./1

Tack också för Ditt femte brev, daterat den 3 februari. Jag ser med stort intresse fram mot Din förnyade telefonkontakt om några veckor.

Med vänlig hälsning

Peter Osvald

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☒ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

880211

Sign

PO

Bil hbr. *Osvald Fant* 1988-12-10

FROM: UDTEX 21
MSG NO: 871216-259

=URGENT

085409
+

UD STOCKHOLM 1987-12-16

MR KENNE FANT
"HOLLY GREENS VILLA", APT. 108
3070 GULF SHORE BLVD. N.
NAPLES, FLORIDA 33940
U S A

HAERMED BEGAERD NAMN- OCH ADRESSUPPGIFT:

H. E. MR MOSHE ERELL
EMBASSY OF ISRAEL
BOX 14006
S - 104 40 S T O C K H O L M

HAELSNINGAR,
PETER OSVALD

CABINET

UD STOCKHOLM KL 11.30

OSVALD/MP/POL 1

*

.-

-- Unrecognized command

*

.SEND

Message no. 871216-259 accepted for distribution.

< EXIT

UDTEX 21 signed off

TELEX SNOW WHITE TELEX SNEEUWUIT TELEX BLANC NEIGE TE

SVENSKA AMBASSADEN
BONN

(fä)

P 2 En I

aa/w

1988-02-08

Nr 451 P 2

ärendet Wallenberg

Överlämnas av ambassaden i Bonn
till utrikesdepartementet.

Anders Olander

Anders Olander

Möllmann, Heino
Gersthofer Str. 17
D 4270 Marl-Drewer

Marl-Drewer, 2. II. 88

Betr.: Wallenberg

Schwedischer Botschafter Budapest 1944.

11/160
3/8-88
D 13 32/11/11

An die
Botschaft des Königreichs Schweden
P. P

Daß der im Auftrag des Schwedischen

- Reten Krüzer 1944 in Ungarn tätige schwedische Staatsangehörige Wallenberg im Litzjanka-
- Gefängnis in Moskau aufgetaucht sein sollte, ist nicht nur möglich, sondern sogar wahrscheinlich. Gegen Ende des Krieges wurden die Gefangenenzahlen immer größer und durch die Vermischung mit Zivilpersonen immer unsichtlicher, da viele Untersitzatichen versuchten in dem völlig verständlichen Bemühen der Sowjetmacht, die Kriegsverbrecher aufzuspüren und zur Verantwortung zu ziehen, andererseits aber auch keine Fehler zu begehen, die ihrem internationalen Ansehen schaden konnten, schafften sie alle Leute, mit denen die unteren Organe, die die erste Forderung vornehmen, und deren Vermutungen reichlich plausibel waren, zu den Spitzenvernehmungen nach Moskau. Das soll nicht heißen, daß die Vernehmungsmethoden irgendwie brutaler wurden sondern der Wissensgrad der Vernehmenden war

höher und das Frage- und Antwortspiel raffiniert.
Bei mir hatte der Begleitposten Seiten aus mei-
nem Soldbuch gerissen, um sich daraus Ziga-
retten zu drehen. Die fehlenden Seiten waren ein
Grund zum Mißtrauen, daß dadurch verstärkt
würde, daß meine Gespräche, die ich mit anderen
führte - ich hatte mich stets an Seite gehängt,
die im Punkte Gespräch was zu bieten hatten -
denunziert würden. Es wurde mir gesagt, ich
wäre Offizier und hätte mit meiner Dienstrang-
angabe gelogen, und dafür müsse es ja einen
Grund geben. (Ich bin nicht nach Moskau
gekommen) Ein Leutnant aus meinem Lager war
durch folgenden Mischstand dorthin gebracht wor-
den. Er war Angehöriger einer 7,5er Pak-Einheit.
Der Dienstinhaber hatte sich geirrt und hatte statt
7,5 - 5,7 geschrieben. Man vermutete sofort eine
noch geheimen ~~Sache~~^{Laffe} dahinter. Als er bei allen
weiteren nun folgenden Vernehmungen bei 7,5
blieb, wurde er nach Moskau gebracht. Wie er
erzählte, wurde er immer ^{wider}verhört, wobei man ver-
suchte, ihn in Widersprüche zu verwickeln, aber
physisch gequält wurde er nicht. Er erzählte, daß
man im Gefängnis einen deutschen Gefangenen
gehabt hätte, der sich als Neffe Hermann Görings
ausgegeben hatte, und den man dort als Schwät-
zer entlarvt hatte.

Der Grund meines Schreiben ist, den Ange-

2) Möchten die Herren Molinberg den kontinuierlichen
Kummer zu nehmen, daß Herr W. an irgend =
welchem Quälkorsen gestorben zu sein. Wenn er
tot ist - und das ist mit Sicherheit der Fall - dann
wird er an den normalen Gefangenenerkrank =
heiten zu meist Dystrophie, (Hungerodem) eine
Folge der Hungerunterernährung, gestorben sein.

Freundlichst
Heinr Molinann
ehemals Chemiefacharbeiter (73)

P.S.: Das Wort Hungerodem dürfte in sowjet.
Gefangenschaft nie gebraucht werden. Als ich
einmal dem deutschen Lagerarzt sagte: "Hier
steht in 'Mein Deutschland' im Wuppertal drei
Fälle von Hungerodem. Das ist doch dasselbe
was wir alle hier als Wasser in den Beinen
haben?" gab er mir keine Antwort.

Zum Schluß noch ein Kompliment.

Bei der Entlassung aus der Gefangenschaft erhielt
ein Kamerad, der per Postkarte nachweisen konnte
daß er zithais bei einem Bombenangriff alles ver =
loren habe, aus einer Schwedenspende ein Dackelshül
Ich finde es großartig, daß Schweden uns in
einer solchen Situation, da Deutschland in der
Achtung in der Welt völlig am Boden lag, uns eine
solche Geste des Mitleids erwies.
Dankschuldigst für die Schrift. Meine Hand gehorcht nicht
me

Maskinutskrift av ett handskrivet brev från
Heinrich Möllmann i Marl-Drewer, Förbundsrepubliken
Tyskland, daterat 1988-02-02

Möllmann, Heinr.
Gersthofener Str. 17
D-4370 Marl-Drewer

Marl-Drewer, 1988-02-02

Betr.: Wallenberg
Schwedischer Beauftragter Budapest 1944

An die Botschaft
des Königreichs Schweden
P.P.

Dass der im Auftrag des Schwedischen Roten Kreuzes 1944 in Ungarn tätige schwedische Staatsangehörige Wallenberg im Lubjanka-Gefängnis in Moskau aufgetaucht sein sollte, ist nicht nur möglich, sondern sogar wahrscheinlich. Gegen Ende des Krieges wurden die Gefangenenzahlen immer grösser und durch die Vermischung mit Civilpersonen immer unübersichtlicher, da viele unterzutauchen versuchten. In dem völlig verständlichen Bemühen der Sowjetmacht, die Kriegsverbrecher aufzuspüren und zur Verantwortung zu ziehen, andererseits aber auch keine Fehler zu begehen, die ihrem internationalen Ansehen schaden konnten, schafften sie alle Leute, mit denen die unteren Organe, die die erste Siebung vornahmen, und deren Vernehmungen reichlich plump waren, zu den Spitzenvernehmern nach Moskau. Dass soll nicht heissen, dass die Verhörmethoden irgendwie brutaler wurden, sondern der Wissensgrad der Vernehmenden war höher und das Frage- und Antwortspiel raffinierter. Bei mir hatte der Begleitposten Seiten aus meinem Soldbuch gerissen, um sich daraus Zigaretten zu drehen. Die fehlenden Seiten waren ein Grund zum Misstrauen, das dadurch verstärkt wurde, dass meine Gespräche, die ich mit anderen führte - ich hatte mich stets an Leute gehängt, die in puncto Gespräch etwas zu bieten hatten - denunziert wurden. Es wurde mir gesagt, ich wäre Offizier und hätte mit meiner Dienstrangangabe gelogen, und dafür müsse es ja einen Grund geben. (Ich bin nicht nach Moskau gekommen) Ein Leutnant aus meinem Lager war durch folgenden

Umstand dorthin gebracht worden. Er war Angehöriger einer 7,5 cm Pak-Einheit. Der Vernehmende hatte sich geirrt und hatte statt 7,5 - 5,7 geschrieben. Man vermutete sofort eine noch geheime Waffe dahinter. Als er bei allen weiteren nun folgenden Vernehmungen bei 7,5 blieb, wurde er nach Moskau gebracht. Wie er erzählte, wurde er immer wieder verhört, wobei man versuchte, ihn in Widersprüche zu verwickeln, aber physisch gequält wurde er nicht. Er erzählte, dass man im Gefängnis einen deutschen Gefangenen gehabt hätte, der sich als Neffe Hermann Görings ausgegeben hatte, und den man dort als Schwätzer entlarvt hatte.

Der Grund meines Schreibens ist, den Angehörigen des Herrn Wallenberg den eventuellen Kummer zu nehmen, dass Herr W. an irgendwelchen Quälereien gestorben sei. Wenn er tot ist - und das ist mit Sicherheit der Fall - dann wird er an den normalen Gefangenenkrankheiten, zumeist Dystrophie, (Hungerödem) eine Folge der Eiweissunterernährung, gestorben sein.

Freundlichst

Heinr. Möllmann
ehemals Chemiefacharbeiter (73)

P.S. Das Wort Hungerödem durfte in sowjetischer Gefangenschaft nie gebraucht werden. Als ich einmal dem deutschen Lagerarzt sagte: "Hier steht in 'Neues Deutschland': in Wuppertal drei Fälle von Hungerödem. Das ist doch dasselbe was wir alle hier als Wasser in den Beinen Haben?", gab er mir keine Antwort.

Zum Schluss noch ein Kompliment.

Bei der Entlassung aus der Gefangenschaft erhielt ein Kamerad, der per Postkarte nachweisen konnte, dass er zuhause bei einem Bombenangriff alles verloren hatte, aus einer Schwedenspende ein Paar Schuhe. Ich finde es grossartig, dass Schweden uns in einer solchen Situation, da Deutschland in der Achtung der Welt völlig am Boden lag, uns eine solche Geste des Mitleids erwies.

Entschuldigen Sie die Schrift, meine Hand gehorcht nicht mehr.

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

1988-02-11

Dnr	Avd Grupp Mål
42/001	72 ECT

Dr Anders Aslund
Kennan Institute
Wilson Center
WASHINGTON D.C.

c/o Ambassaden WASHINGTON

Raoul Wallenbergärendet

Hbr Aslund-Tham 1987-12-24 ✓

Broder,

Varmt tack för Ditt utförliga handbrev med kommentaren till samtalet med Terelya. Tillsammans med Johan Lilliehööks anteckningar från samma tillfälle har vi nu en fyllig bild av vad Terelya haft att säga i ärendet. Vi prövar tänkbara uppslagsändrar.

Får jag åter besvara Dig, nu med en annan sak i Wallenbergärendet?

Den amerikanska Wallenbergkommitténs "president", Rachel Oestreicher Haspel, besökte Sverige för en tid sedan på inbjudan av Svenska Institutet. Hon togs i det sammanhanget emot av Pierre Schori för ett samtal i Wallenbergärendet, där även Peter Osvald och jag själv var närvarande.

Fru Haspel nämnde därvid att hon via en källa i väst, som hon bedömde trovärdig, fått en uppgift, emanerande från Polen, om att Raoul Wallenberg skulle vara vid liv (dvs juli/augusti 1987) och befinna sig i ett läger utanför staden Kalinin. Lägre t ginge under beteckningen "ON-55".

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

Dep U 328 10 000 ex 8608

88/211

88

Lars-Åke har inte lyckats få fram något på sitt håll som skulle kunna bekräfta eller förneka att det överhuvudtaget existerar ett läger med en sådan eller liknande beteckning, ehuru det i och för sig torde finnas flera läger i trakten av den staden. Han gav oss emellertid tipset att höra med Dig om Du vid något lämpligt tillfälle kunde fråga professor Reddaway om han mot bakgrund av sina omfattande kunskaper om "Gulagen" känner till något sådant läger.

Har Du möjlighet att göra det?

Höfsliga hälsningar
Vollrath Tham
Vollrath Tham

Kenne Fant

"Holly Greens Villa", Apt. 108

3070 Gulf Shore Blvd. N.

Naples, Florida 33940

USA

Pol I, Depr P Oswald, mp
1987-12-16

tel t tit

Exp: 87-12-16/

D. No 340/001
1988-02-12

AVD	SE	1
-----	----	---

1987-12-06

Hallmarks
Bäste Broder,

Jag befinner mig just nu i en situation då jag snarast skulle behöva en direkt kontakt med Israels ambassadör i Stockholm. Du skulle inte vilja vara vänlig och telegrafera hans namn och adress till mig här i USA. Vill det sig väl kan det bli utomordentligt värdefullt för mig.

Med vänliga hälsningar

Din tillgivne

Kenne Fant

1988-02-09

Departementsrådet
Peter Osvald
Pol I

Utrikesdepartementet

40/001

(Pre)

P 2 Cu I

Inget Wallenbergmonument i Stockholm - tills vidare

Hbr Dromberg-Osvald 1987-12-03
(3 bil.)

Broder,

./1

Härmed får jag för Din kännedom översända kopia av ett den 28 januari daterat brev från skulptören Imre Varga, där denne främst tackar för inbjudan till Stockholm i samband med sexnationsmötet och för det givande extraprogram han undfick i detta sammanhang. Han berättar där också om sitt sammanträffande med Nina Lagergren, och han gör det med formuleringar som jag skulle ha svårt att fullt ut begripa, om jag inte själv hade träffat Nina L. någon vecka senare (strax före sändebudsmötet) och fått klart för mig att hon och hennes bror Guy von Dardel bestämt sig för att - åtminstone tills vidare - avböja tanken på ett av Varga utfört minnesmärke i Stockholm över Raoul - ett förslag som ju föreningens ordförande Ingrid Gärde-Widemar brevledes hade framfört till Varga under hösten. Vid mitt eget möte med Nina L. (och Sonja Sonnenfeld) fick jag för övrigt kopia av det brev till Varga (daterat den 22 januari), vari hon motiverat avböjandet, och jag bifogar en kopia också därutav.

./2

Hon visade mig vidare ett brev hon just hade mottagit från förre USA-ambassadören Nicolas M. Salgo, där denne berättar att han kommer att närmast besöka Budapest igen i slutet av april i år och föreslår att de båda då kan

./3

träffas här. Jag bifogar kopia också av detta brev
(av den 18 januari), och efter vad jag kunde förstå
överbäger nu Nina L. att tillsammans med brodern Guy
för första gången bege sig till Budapest just i det
sammanhang som Salgo proponerat.

Härliga hälsningar

Från

Ragnar Dromberg

BO

VARGA IMRE
H 1126 BUDAPEST
Bartha u. 1/A.
T.: 560-278

Emme 8/2
Ed. handbrev.
d. 11/11/88

Mr.

Ragnar Bromberg
Ambassadeur of Sweden

Your Excellency, Dear Friend,

I am inexpressively obliged to you because your kind help in my first visit to Stockholm.

Those days has been unforgetful. The city did not unvail its real beauties by first sight, it was rainy with fog, but I felt your carfulness in the help of your ministrys assistance.

I got the possibility-only this way-to be able to wisit the magnificent Millesgarden and getting so aquainted with his art wich is second to nobodys. I visited many collections and carried out a very dense programm concerning the Six. too.

I met the widow of Palme, and was deeply impressed by her. The meeting with Nina Lagergren was the same way interesting. We did shange our opinions about viewpoints, and I think she don't want to jeopardise her efforts getting Raoul out. I agree with her completly. I asked her to wisit Budapest, looking at that visit as at the beginning of her research. We did change about this point letters.

Dear Friend,

With this I leavd the city, but its memory stays with me forewer. I did not want to worry the Prime Carlson, and therefore I left a plaquette of Palme at the hungarian ambassador with the commissior to hand it ower at more proper time.

I assure You of my thankfulness again, and give please my best regards to your lovely Wife.

Bp., 28,1,1988.

P.S. Please forgiv my orthographie!

RAOUL WALLENBERG-FÖRENINGEN

Ordförande Ingrid Gärde Widemar • Sekreterare Sonja Sonnenfeld

Mr. Imre Varga

January 22, 1988

Dear Imre,

It was so nice to meet you yesterday and to hear your very interesting viewpoints.

Considering the reaction to a monument in Sweden - where monuments are NOT erected in honor of living persons - we, my brother and I, think we should not rush into any planning now. We are doing our utmost to get Raoul out and don't want to jeopardize our efforts.

I know that our wishes will meet with your understanding.

Thanking you again for your deep concern and great interest in Raoul.

Fondly,

Nina Lagergren

NICOLAS M. SALGO

4 EAST 72ND STREET
NEW YORK, N. Y. 10021

January 18, 1988

Mrs. Nina Lagergren
Stockholm
Sweden

Dear Nina,

On my last trip to Budapest I found to my great regret that you still did not have an occasion to go to Budapest and see the Wallenberg monument. On talking it over with Ambassador Dromberg we agreed that we have to make an effort to get you over there.

My wife, Josseline, and I are invited to Budapest for April 29, 1988, which is the day my successor, Ambassador Palmer, plans to open officially the American-International School which I started to build during my tenure.

It would be a great pleasure to both of us if you would find your way to spending a few days in Budapest, and with us, around April 29th. Ambassador Dromberg mentioned to me that he will offer you the hospitality of his residence and we would like to offer you our company and take you around.

I do hope you will oblige us by coming. Please advise.

In the meantime, kindest regards and our best wishes for a happy 1988.

Sincerely,

cc : The Honorable Ragnar Dromberg ✓
Ambassador of Sweden
Budapest, Hungary

UTRIKESDEPARTEMENTET

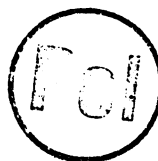
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)

ARKIVEXEMPLAR

1988-02-12

P 2

Dnr	Avd Grupp Mål
101	20001

Ambassadrådet Hagard
WASHINGTONRaoul Wallenbergärendet

Broder,

Rachel Oestreicher Haspel i den amerikanska Raoul Wallenbergkommittén besökte ju Sverige för en tid sedan varvid hon mottogs av kabinettssekreteraren. Fru Haspel nämnde då att hon via en källa i väst, som hon bedömde trovärdig, fått en uppgift, emanerande från Polen, om att Raoul Wallenberg skulle vara vid liv (dvs juli/augusti 1987) och befinna sig i ett läger utanför staden Kalinin mellan Moskva och Leningrad. Lägre t ginge under beteckningen "ON-55".

I enlighet med vår policy att försöka undersöka även uppgifter av detta slag, bad vi ambassaden i Moskva att söka finna ut om det överhuvudtaget finns ett läger med denna eller liknande beteckning. Efter att bl a ha varit i kontakt med amerikanerna har ambassaden återkommit med beskedet att det visserligen torde finnas flera läger i trakten av Kalinin men att inget av dessa såvitt man vet har angiven beteckning.

Lars-Åke Nilsson erinrade sig samtidigt från sin egen tid i Washington att vi vid något tillfälle ^{under hand} ställt en

.../2

Ifylles av postexp

Dep U 328 10 000 ex 8608

Avsänd med	Avsändn datum	Sign
☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post	880212	

liknande fråga till State Department. Lars-Åke menade att det i Washington kan finnas uppgifter som inte är tillgängliga för den amerikanska ambassaden i Moskva. Jag låter därför frågan gå vidare och vill tillägga att jag även bett Anders Aslund höra sig för med professor Reddaway vid Kennan Institute i samma fråga.

Härliga hälsningar,
Vollrath Tham

Vollrath Tham

ARENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
AKL

KOPIA TILL:

UTRMIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

Pol I/kr V Tham/la
1988-02-17

.....
15
P 2 Eu

(302)

AMBASSADEN MOSKVA 1988-02-15

UD STOCKHOLM

✓ FOER POL 1.

RE RAOUL WALLENBERG.

FORTS

RE RAOUL WALLENBERG.

P R I M O . KANADENSISKA RAADET HAER, MARY MOSSER, HAR TILL OSS OEVERLAEMNAT UNDER SECUNDO AATERGIVNA UTDRAG UR DEN KANADENSISKA UTRIKESFOERVALTNINGENS PRESSAMMANDRAG 5 FEBRUARI MED EN NOTIS UR MONTREAL GAZETTE OM BESOEK I MOSKVA AV PROFESSOR IRWING COTLER

ENLIGT MARY MOSSER HADE COTLER, SOM VI SJAELVA INTE HOERDE AV UNDER HANS VISTELSE HAER, VARIT I KONTAKT MED BLAND ANDRA SACHAROV'S I WALLENBERG-AERENDET. MARY MOSSER HADE EN RAETT OKLAR BILD AV VAD SACHAROV'S EGTENLIGEN BERAETTAT FOER COTLER. SAA MYCKET STOD DOCK KLART SOM ATT MOELLERSSONS
RELATIVT NYLIGEN VARIT I KONTAKT MED
SACHAROV'S I WALLENBERG-SAKEN.

VIDARE HADE TYDLIGEN SACHAROV'S BERAETTAT OM ATT DE FOERETAGIT EN BILRESA TILL TRAKTEN AV KALININ, DAER DE EMELLERTID MISSLYCKATS MED ATT HITTA ETT VISST LAEGER. MOEJLIGEN HADE OCKSAA SACHAROV'S AVVISATS FRAAN ETT SLUTET OMRAADE.

VAAR EGEN REFLEKTION AER, ATT DET INTE FOEREFALLER UTESLUTET ATT SACHAROV'S LETAT EFTER DET FOEREGIVNA LAEGRET ON-552

DET AER JU VIDARE LAANGT IFRAAN UTESLUTET ATT PROFESSOR COTLER AV RACHEL OESTREICHER HASPEL UNDERRAETTATS OM NAEMNDA "SPAAR".

VI KAN NATURLIGTVIS HAER SOEKA TA EN DIREKTKONTAKT MED SACHAROV'S. DOCK TROR VI DET VARA MER AENDAMAALSENLIGT ATT NI FOERST BER GENERALKONSULATET I MONTREAL KONTAKTA COTLER. I LJUSET AV VAD SOM DAA FRAMKOMMER, KAN SANNOLIKT BAETTRE BEDOEMAS OM EN DIREKTKONTAKT BOER TAS HAER I MOSKVA MED SACHAROV'S.

COTLER HADE - ENLIGT MARY MOSSER - I MID FAATT TRAEFFA DEN FOER MR-FRAAGOR ANSVARIGE VICE UTRIKESMINISTERN ADAMISHIN. DENNE HADE OFOERBINDLIGT SAMTYCKT TILL ATT INOM NAAGRA VECKOR (ANTINGEN VIA SOVJETISKA AMBASSADEN I OTTAWA ELLER KANADENSARNA HAER) MOTTAGA EN WALLENBERG-DOSSIER SOM COTLER SKULLE STAELLA I ORDNING. TYDLIGEN SKULLE DOSSIERN INNEHAALLA VITTNESMAAL OM ATT WALLENBERG VARIT VID LIV EFTER 1947.

FORTS

ATT DOEMA AV MARY MOSSER TYCKS I OEVRIGHT INTE COTLERS BESOEK HAER HA AVKASTAT NAAGONTING MER KONKRET. (MER PARENTETISKT MAA NAEMNAS, SOM TORDE HA FRAMGAATT AV MEDDELANDE FRAAN GK LENINGRAD, ATT MOELLERSSONS VECKA 7 KOMMER ATT UTRESA TILL WIEN PAA JUDISKA KVOTEN. OM NI SAA BEDOEMER ERFORDERLIGT, BLIR DET FOELJAKTLIGEN MOEJLIGT HOERA DEM I VAEST I WALLENBERG-AERENDET.)

S E C U N D O . CIT. (MONTREAL GAZETTE)-OFFICIALS IN THE SOVIET UNION HAVE PROMISED TO EXAMINE EVIDENCE THAT SWEDISH DIPLOMAT RAOUL WALLENBERG DID NOT DIE IN 1947, AS THE SOVIETS CLAIM, HUMAN-RIGHTS ACTIVIST IRWIN COTLER TOLD A NEWS CONFERENCE IN MONTREAL YESTERDAY. BUT COTLER SAID THAT DURING HIS WEEK-LONG TRIP TO THE SOVIET UNION LAST MONTH, HE WAS UNABLE TO UNEARTH ANY NEW EVIDENCE INDICATING THAT WALLENBERG MAY STILL BE ALIVE. COTLER, A MCGILL UNIVERSITY LAW PROFESSOR, SAID HE TURNED OVER A FILE OF EVIDENCE TO SOVIET OFFICIALS, QUOTE INCLUDING 20 EYEWITNESS REPORTS, GIVEN UNDER OATH AND NOTARIZED UNQUOTE INDICATING THAT WALLENBERG DID NOT DIE IN LUBIANKA PRISON NEAR MOSCOW IN 1947 AS THE SOVIETS MAINTAIN. QUOTE THERE IS REASON TO BELIEVE THAT HE WAS ALIVE THEREAFTER AND THAT HE MIGHT BE ALIVE TODAY UNQUOTE, COTLER SAID. COTLER REPORTED THAT HE SAW EVIDENCE THAT A QUOTE VERITABLE REVOLUTION IN SOVIET LAW UNQUOTE WAS UNDER WAY THAT WOULD ACCORD MORE RIGHTS TO SOVIET CITIZENS, INCLUDING THE PRESUMPTION OF INNOCENCE WHEN ARRESTED AND THE RIGHT TO LEGAL COUNSEL AT THE TIME OF ARREST, AND NOT JUST AT THE END OF THE INVESTIGATION. SLUTCIT.

THUNBORG

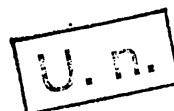
UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, 1a

ARKIVEXEMPLAR

1988-02-16

Dnr	Avd	Grupp	Mål
143/57/P	2	E	1 (2)

Generalkonsul Rösiö
MONTREAL

Raoul Wallenbergärendet
(2 bil)

Tel 16 Gk 1988-01-22

Broder,

I sitt arbete för mänskliga rättigheter har ju professor Irwin Cotler vid McGill-universitetet även kommit att intressera sig för Raoul Wallenbergs öde. Inför sitt besök för en tid sedan i Moskva, tillsammans med andra MR-förkämpar, har han i pressen gett spridning åt information, vars ursprung förefaller något dunkelt, av innebörd att Raoul Wallenberg lever i ett läger inte så långt från Moskva. Liknande uppgifter har vi fått från ordföranden i den amerikanska Raoul Wallenbergkommittén, Rachel Oestreicher Haspel. Fru Haspels information påstås emanera från en primärkälla i Polen, enligt vilken Wallenberg så sent som i juli/augusti 1987 skulle ha vistats i ett läger betecknat "ON-55" utanför staden Kalinin mellan Moskva och Leningrad.

Ifylles av postexp

☒ Avsant med

☒ av kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

880217 LA

Vi undersöker just nu på vilka olika vägar till att börja med om det överhuvudtaget finns ett läger med denna eller liknande beteckning i den trakten. För våra fortsatta undersökningar skulle det också vara av intresse för oss att få en uppfattning om professor Cotlers spår möjligen kan vara samma som fru Haspel åberopat. Om Du därför hade möjlighet att få ett samtal med Cotler om källan till hans uppgifter, och om hans intryck från Moskvabesöket och särskilt om Wallenbergärendets avhandling med de sovjetiska samtalsparterna skulle vi mycket uppskatta få del därav. Fru Haspels uppgifter har jag därvid nämnt som bakgrund för Dig personligen och bör nog inte åberopas vid samtalet med professorn.

./1-2

Bifogar några pressklipp om Cotlers Moskva-besök och Wallenbergfrågan, som nått oss på olika vägar vari som källa hänvisas till en svensk (f d) diplomat, en annan mystifikation i sammanhanget.

*Lärh halsen
din till
Peter*
Peter Osvald

(0)(GAZETTE-23JAN)THERE IS NEW EVIDENCE RAOUL WALLENBERG, A SWEDISH DIPLOMAT WHO DISAPPEARED IN BUDAPEST IN 1945, IS ALIVE AND BEING HELD IN A SOVIET PRISON NEAR MOSCOW, LAWYER IRWIN COTLER SAID YESTERDAY. THE SOVIETS MAINTAIN WALLENBERG DIED OF A HEART ATTACK IN LUBIANKA PRISON NEAR MOSCOW IN 1947. HOWEVER, INFORMATION WAS CONVEYED TO A SWEDISH DIPLOMAT LAST NOVEMBER THAT WALLENBERG, WHO WOULD BE 76, WAS ALIVE IN A SOVIET PRISON, COTLER SAID. COTLER RELEASED THE INFORMATION AT A NEWS CONFERENCE AS HE PREPARED TO JOIN AN INNATL HUMAN-RIGHTS DELEGATION MAKING A LANDMARK VISIT TO THE SOVIET UNION. COTLER, A MCGILL UNIV LAW PROFESSOR WHO REPRESENTED JEWISH DISSIDENT NATAN SHARANSKY, IS THE ONLY CDN ON THE 13-MEMBER DELEGATION.

... CDA FINANCIERA UNE ETUDE

231-88

N

NATIONAL

THE GLOBE AND MAIL, SA

Wallenberg spotted in Soviet jail, lawyer says

BY PATRICIA POIRIER
The Globe and Mail

MONTREAL

Swedish diplomat Raoul Wallenberg, who is credited with saving the lives of 100,000 Hungarian Jews during the Second World War, is alive and was seen in a prison near Moscow as recently as November, 1987, says a lawyer acting on his behalf.

Montreal human rights activist Irwin Cotler told reporters yesterday that he has assembled new, "uncontrovertible" evidence that the Swedish diplomat did not die of a heart attack in his cell at Lubianka prison in July, 1947, contrary to what Soviet authorities have repeatedly maintained.

Prof. Cotler, who teaches law at McGill University and is chairman of the Canadian Helsinki Committee, is part of a 12-member international delegation that has been invited by Soviet authorities to discuss human rights

issues.

The delegation, which includes the former ministers of justice of Denmark and Switzerland, will press Soviet authorities during the one-week visit which starts tomorrow for release of Mr. Wallenberg.

The group wants Mr. Wallenberg to be reunited with his family.

During the visit the group also will urge the release of all 430 political prisoners in the Soviet Union.

New information that Mr. Wallenberg was seen in "a prison near but not in Moscow" is reliable and comes from a former Swedish diplomat, Prof. Cotler said. The retired diplomat does not wish to be identified but "he has been engaged with that file for 30 years."

Recent events have given new hope to human rights activists, and Mr. Wallenberg's family in Sweden, that Soviet authorities might be ready to listen to arguments in fa-

vor of Mr. Wallenberg's release, Prof. Cotler explained.

He cited the fact that during his visit to Sweden, Soviet Premier Nikolai Ryzhkov had spoken movingly of Mr. Wallenberg. And he pointed out that a Hungarian newspaper had recently said there was evidence that Mr. Wallenberg is alive.

"The Soviet Union, under (Mikhail) Gorbachev, has made much more 'embarrassing disclosures' about previous mythic figures in the Soviet Union than they would if they released evidence about Wallenberg," Prof. Cotler argued, stressing that this case will certainly put *glasnost* — Mr. Gorbachev's policy of openness — to the test.

Mr. Wallenberg is the only person ever accorded honorary Canadian citizenship. He was arrested by Soviet troops in Budapest on Jan. 17, 1945, and has not been seen publicly since.

He was secretary in the Swedish Embassy

in Budapest and is credited with saving the lives of Hungarian Jews by issuing them Swedish passports.

Sweden sent him to aid victims of the Nazis late in the Second World War and he was taken prisoner by Soviet forces in Hungary.

Prof. Cotler said the evidence he will be presenting to Soviet authorities next week is based on 20 first-hand testimonies that are independently corroborated, made under oath and notarized. And, he added, the presentation is based on Soviet law.

"If it is not compelling, it is up to the Soviet Union to rebut it."

He stressed he has carefully reviewed all the evidence and it is clear that Mr. Wallenberg was alive in the fifties, the sixties, the seventies and as recently as November, 1987.

He acknowledged, however, that the information about Mr. Wallenberg's health is not as conclusive. If he is still alive, he has been in captivity for 42 years.

Lawyer intends to show Soviets Wallenburg is still alive

By David Viennieu Toronto Star
OTTAWA — A Montreal lawyer says he plans to present official evidence in Moscow with what he calls "incontrovertible evidence" that wartime hero Raoul Wallenberg is alive.
"We have 20 first-hand testimonies making it clear Raoul Wallenberg did not die when the Soviet government claims he did on July 17, 1947," Irwin Cotler, a McGill University law professor, said in an interview yesterday.
"They have been able to produce only one document saying he died. I'm giving them 300 pages showing that he did not die and that he is in fact alive today."
Wallenberg was the Swedish diplomat who saved tens of thousands of Hungarian Jews from deportation to Nazi death camps in World War II before he was arrested by the Soviets in 1945. He subsequently disappeared.
Wallenberg has been named an honorary Canadian citizen by Parliament.
Cotler left for the Soviet Union last night as part of the first ever international human rights delegation to visit there. The delegation has 13 representatives from such countries as West Germany, the United States and Denmark.
Among the Soviet officials they will meet to discuss Soviet political prisoners, family reunification, the Afghanisthan war and human rights will be Marshal Viktor Chebrikov, head of the KGB, the Soviet secret police.
Cotler, who acts as counsel to the Wallenberg family, said the evidence includes a chronological inventory dating from July, 1947, contradicting Soviet claims that Wallenberg died of a heart attack at the age of 35. This includes sightings of Wallenberg between 1945 and 1985.
It also includes the story of a young Soviet Jewish immigrant to Israel who tells about a party at the Moscow home of a senior KGB officer on May Day, 1978.
The KGB officer was quoted as saying he had "a Swede under my charge in Lubianka who's been inside for 30 years."

Ärende	Raoul Wallenberg		Datum	1988-02-17		Dnr	
	Avd	P	Grupp	2	Mål	Eu ⁱ	

Adress Ambassaden MOSKVA Dnr....

Text

Från Pol I re Raoul Wallenberg.

Vi delar Er bedömning och har därför bett Bengt Rösiö i Montreal kontakta Cotler. Vi får se vad som kommer ut därav och av den underhandsförfrågan vi bett ambassaden i Washington rikta till State Department om det omtalade lägret. Vi har även bett Anders Åslund höra med professor Reddaway i samma fråga. Vi kommer givetvis att delge Eder vad som kan komma fram av allt detta.

CABINET

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham/la

ARKIVEXEMPLAR

POL

1988-02-17

Dnr	Avd	Grupp	Mål
Nr 23	✓	P 2	Eu I

Ex till:

Polch
Osvald, Pol I
Tham, Pol I

Ambassaden MOSKVA

EXP: 880218/1A

Riksdagsfråga om Raoul Wallenbergs öde

(1 bil)

Statsministern besvarade den 11 februari en fråga från Per Stenmark (m) om Wallenbergärendet tagits upp under ministerrådsordföranden Ryzjkovs besök i Sverige.

Statsministerns svar och efterföljande replikväxling bifogas i form av riksdagens snabbprotokoll.

./1

Peter Osvald

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ av kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

18/2-88

Sign

1A.

Snabbprotokoll från riksdagsdebatterna

1987/88:67

Reservation görs för eventuella missförstånd eller tryckfel. I sitt slutliga skick kommer anförandena att införas i riksdagens protokoll.

1987/88:67

Torsdagen den 11 februari
Kl. 14.30

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 3 innevarande månad.

2 § Svar på fråga 1987/88:302 om Raoul Wallenbergs öde

Anf. 1 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Per Stenmarck har frågat mig vilka diskussioner som förts om Raoul Wallenbergs öde under ministerrådsordföranden Ryzjkovs besök och vad dessa lett fram till.

I samband med ministerrådsordförande Ryzjkovs officiella besök i Sverige nyligen tog jag vid ett personligt samtal med honom återigen upp frågan om Raoul Wallenberg. Därvid underströk jag den vikt regeringen fäster vid att klarhet äntligen skapas kring vad som egentligen hänt Raoul Wallenberg.

Anf. 2 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min fråga.

Det är min bestämda uppfattning att varje officiell kontakt med företrädare för Sovjetunionen måste användas för att bringa klarhet i frågan om Raoul Wallenbergs öde så länge som vi inte har fått något tillfredsställande svar. Det är därför positivt att statsministern återigen tagit upp ärendet.

Under den sovjetiske ministerrådsordföranden Nikolaj Ryzjkovs besök i Sverige för en månad sedan prisade denne Raoul Wallenbergs insatser i Budapest under andra världskrigets slutskede. Ett sådant uttalande är, som jag ser det, ingenting annat än kvalificerat hyckleri när det kommer från en officiell företrädare för Sovjetunionen. Antingen lever nämligen Raoul

Nr 67

Torsdagen den
11 februari 1988

Wallenberg i dag, och då har han befunnit sig i sovjetisk fångenskap i 43 års tid, eller också är Roul Wallenberg död, och då har han avlidit i någon Gulagarkipelag i Sovjetunionen eller på något sibiriskt mentalsjukhus. Detta är fakta som herr Ryzjkov inte kan förneka, även om det är någon företrädare som undertecknat en eventuell dödsdom.

Den sovjetiska versionen, att Raoul Wallenberg avled i Ljubjankafängelset i Moskva 1947, lämnades till Sverige första gången 1957. Det var med stor sannolikhet en lögn då och är det än i dag.

Låt mig med detta som bakgrund få fråga följande: Vad anser statsministern att vi ytterligare kan och skall göra i detta ärende? När begärde någon svensk regering senast att Raoul Wallenberg skulle utlämnas till Sverige?

Anf. 3 Statsminister INGVAR CARLSSON:

Herr talman! Jag har nu inför riksdagen redovisat att jag återigen har tagit upp denna fråga med en officiell representant för Sovjetunionens regering. Det är min och regeringens förhoppning att klarhet skall kunna skapas, och jag kan bara försäkra att vi gör allt och kommer att göra allt som står i vår förmåga för att få klarhet.

Anf. 4 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Jag betvivlar inte alls att statsministern och den nuvarande regeringen lägger ner arbete på detta. Men sanningen torde vara att ingen svensk regering har begärt att Raoul Wallenberg skall utlämnas. Detta är i ett historiskt perspektiv synnerligen anmärkningsvärt. Samtidigt är det beklagligt, eftersom det skulle ha tvingat Sovjetunionen att söka bevisa sin ståndpunkt i detta ärende. Detta är ytterligare ett exempel på att avgörande misstag gjordes i denna fråga på ett utomordentligt tidigt stadium.

Låt mig fråga: Har statsministern bitt andra länder om hjälp för att bringa klarhet i detta ärende? Jag tänker främst på USA, där ett stort intresse finns för frågan. Raoul Wallenberg är ju hedersmedborgare i USA, och frågan har där i olika omgångar diskuterats. Erbjudanden om hjälp därifrån har tidigare avisats från svensk sida.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på fråga 1987/88:329 om de kommunala bostadstilläggen

Anf. 5 Socialminister GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Birthe Sörestedt har bitt mig klargöra dels de regler som gäller för statsbidrag till de kommunala bostadstilläggen, dels jämlikheten i de KBT-regler som gäller för en ensamstående pensionär jämfört med gifta eller sammanboende pensionärer. Anledningen till frågan är att det, enligt Birthe Sörestedt, förekommit oklarheter om dessa regler i debatten.

De nya statsbidragsreglerna för KBT innebär att statsbidrag lämnas för KBT som är avsett att täcka bostadskostnaden mellan 80 kr. och 1 500 kr. för ensamstående och 80 kr. och 1 650 kr. för gifta pensionärer. De minimigränser som kommunen måste uppfylla är att KBT täcker minst 80 % av

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, la

49/003
PROMEMORIA

1 (2)

1988-02-18

P2Eu^I

Ex till:

S-O Petersson, UMs kansli

Ext: 880218/1A

Raoul Wallenberg

1. Inför toppmötet Reagan-Gorbatjov i december 1987 meddelades från svensk sida till amerikanarna att vi ingenting hade emot om man från amerikansk sida tog upp Wallenbergärendet. Whitehead meddelade med anledning härav Wachtmeister i ett brev den 18 december att ambassadör Shifter (MR-avdelningen i State) tagit upp saken med sin motpart i MID, Glukov, i närvaro av rättschefen Rybakov. Shifter underströk hur viktigt det var att Sovjet presenterade bevis för den ståndpunkt man sedan åratals intagit. Rybakov hade antytt att KGB kanske förstört handlingarna. Shifter hade uppmanat dem att verkligen undersöka huru härmed förhöll sig.
2. Wallenbergärendet togs upp av statsministern personligen med Ryzjkov under hans besök 11-14 januari 1988.
3. Med anledning av Fru Haspels uppgifter (vid samtal på UD den 18 januari) om att Raoul Wallenberg så sent som juli/augusti 1987 skulle ha befunnit sig i

ett läger (ON 55) i trakten av staden Kalinin, har vi till en början via ambassaden i Moskva undersökt om det överhuvudtaget finns ett sådant läger. Vad som hittills har kommit fram är att det i trakten av Kalinin finns flera läger, men det har ännu inte gått att få reda på om något av dem har angiven eller liknande beteckning. Vi prövar nu om det på andra vägar går att komma vidare (via State Department och via Anders Åslund - professor Reddaway).

Vollrath Tham
Vollrath Tham

Pol I, kr V Tham, bq

Ärende	Datum	Dnr	
Wallenbergärendet: referat av samtalet med Terelya	1988-02-18		
	Avd	Grupp	Mål
	P	2	Eu'

Adress

Ambassaden OTTAWA Dnr....

Text

Från Tham, Pol I för Lilliehöök re Wallenbergärendet: referat av samtalet med Terelya

Bl a hänsyn Terelya själv flera gånger under samtalet underströk att han yttrade sig i förtroende bör referaten från samtalet inte lämnas till honorärkonsuln i Edmonton.

CABINET

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

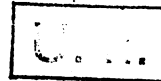
1988-02-18

Dnr 1988-02-18	Avd Grupp Mål 22 EU
-------------------	------------------------

Generalkonsul Wilkens
CHICAGO

22

Raoul Wallenberg

Broder,

En ukrainsk nationalist och aktiv katolik vid namn Josyp Terelya medgavs lämna Sovjetunionen hösten 1987. Han är nu bosatt i Canada. Terelya, som själv tillbringat en stor del av sitt vuxna liv i Gulagen, har bl a lämnat sådana uppgifter om Raoul Wallenberg att Johan Lilliehöök och Anders Aslund (p.t. vid en forskningsinstitution i Washington), fick i uppdrag att intervjua den endast ryskspråkiga Terelya. Utvärderingen pågår. Endast ett fåtal av de uppgifter Terelya lämnat kan dock kontrolleras. En uppgift av visst intresse berör emellertid en amerikansk medborgare, Marvin Makinen, numera professor vid Department of Biochemistry and Molecular Biology, University of Chicago, 920 E 58th Street, Chicago, Illinois 60637. Tel: 312-702 1080. Enligt Terelyas berättelse skulle Makinen själv ha suttit på Vladimirfängelset 1961-63 och därvid kommit i kontakt med en viss Michail Mucha (uppgiven som "tjallare" för säkerhetstjänsten). Mucha skulle i sin tur ha delat cell med Wallenberg i Vladimirfängelset på 1950-talet. I vilket sammanhang och när Makinen och Terelya träffats är något oklart. Vårt intresse för Makinen är väl i nuläget främst att vad han kan säga kan underlätta en bedömning av Terelyas berättelse.

.../2

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum

Sign

880218

bg

Dep U 328 10000 ex 8608

Skulle Du därför vilja ha vänligheten att försöka kontakta Makinen, vars adress vi fått från Terelya och be honom själv berätta vad han från sin tid i Vladimir kan ha hört om Raoul Wallenberg? Vår policy i Wallenbergärendet är ju alltså att söka följa upp varje spår.

Hjärtliga hälsningar,
Hillegione
Vollrath
Vollrath Tham

SVERIGES AMBASSAD

WARSZAWA

Handläggare: P Anderman

1988-02-17

Nr 42

P 95

Utrikesdepartementet

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET

KF 2 1988. 1338

Kr. V. P. Anderman

Beaktande åtgärder se beaktandelista

Pal

P 2 En

Raoul Wallenberg
(1 bil)

Härmed insändes i original och svensk översättning
ett brev från en person i Zielona Góra, Bogusław
Baj, som uppger sig ha varit medfånge till Raoul
Wallenberg i Bratsk 1948-49.

Jag vore tacksam för underlag till svar på Bajs brev.

Jean-Christophe Öberg

Jean-Christophe Öberg

IH

UTRIKESDEPARTEMENTET

☐ FAX ☒ RAPPORT ☐ HANDBREV ☐ TELEGRAM ☐ PM ☐ ÖVR

Politiska avdelningen

Enhet

Datum

Handläggare

Pol 1 88-03-02 v. Thane

Godkännes

Ort/Datum/Nr eller namn

Warszawa 42488-02-17

Angående

Raoul Wallenberg

☐ HEMLIGSTÄMPLAS

Delges för kännedom

uten bil

☒ jämte
samt biljämte
bil nrjämte bil
dar så angivitsbil kan lånas
på UD tel:

	Bil		Bil		Bil
☐ Konungen		☐ Statssekr		☐ IMPCD	
☐ Regeringen	21 ex	☐ IM-enh A		☐ Swedfund	
☐ Statsministern		☐ I-sekr A		☐ LO/TCO:s bist nämnd	
☐ Statsrådsberedningen		☐ I-enh Fi		☐ Sv kyrkans mission	
☐ Chef Fö		☐ I-enh Fö		☐ IVA	
☐ Chef I		☐ I-sekr I		☐ STU	
☐ Statsrådet		☐ IAEA-del I		☐ Svensk kärnbränsle AB	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens kärnkraftinsp	
☐ Statsrådet		☐ I-sekr		☐ Statens strålskyddsinst	
☐ Riksdagens talman		☐ I-sekr		☐ Televerket	
☐ Utrnämnd/Utrutsk/Europa- rådsdel	53 ex	☐ SSLP, Fö		☐ Statens rymddeleg	
☐ Utrikesnämnden	23 ex	☐ ÖB		☐ Invandrarverket	2 ex
☐ Utrutsk	33 ex	☐ Ch Fst/Op5		☐ Forskningsberedningen	
☐ Europarådsdel	12 ex	☐ Arméstaben FN-avd		☐ Miljövårdsberedningen	
☐ Utrutsk kanslichef		☐ FOA	2 ex	☐ I-sekr Naturvårdsverk	
☐ Förutsk kanslichef		☐ SIPRI		☐ Sekr f framtidsstud	
☐ Riksdagsman		☐ EKN		☐ Nordiska Rådets sv del	
☐ Riksdagsman		☐ KK	5 ex	☐ Svenska institutet	
☐ Riksdagsman		☐ Riksbanken		☐ Nordiska Afrikainst	
☐ Riksdagsman		☐ RPS		☐ Latinamerikainst	
☐ Statssekr Fö		☐ SIDA		☐ Utrikespol institutet	
☐ Statssekr		☐ BITS		☐ Europainstitutet	
☐ Statssekr		☐ SAREC		☐ Svenska FN-förbundet	

☐ Större beskickningar FN-representationen	9 ex	☐ Beijing	☐ London	☐ Paris	☐ Washington 2 ex
		☐ Bonn	☒ Moskva	☐ Tokyo	☐ FN-repr
☐ Norden	4 ex	☐ Helsingfors	☐ Köpenhamn	☐ Oslo	☐ Reykjavik
		☐ Belgrad	☒ Budapest	☐ Prag	☐ Warszawa
☐ Övriga Östeuropa	7 ex	☐ Berlin A	☐ Bukarest	☐ Sofia	
		☐ Ankara	☐ Bryssel	☐ Lissabon	☐ Rom
☐ Övriga Västeuropa och Canada	17 ex	☐ Athen	☐ Dublin	☐ Madrid	☐ Wien
		☐ Bern	☐ Haag	☐ Ottawa	☐ Bryssel-del
				☐ Paris-del	☐ ESK-del Wien
☐ Nordafrika	5 ex	☐ Alger	☐ Kairo	☐ Rabat	☐ Tunis
		☐ Abu Dhabi	☐ Bagdad	☐ Damaskus	☐ Kuwait
☐ Mellanöstern	8 ex	☐ Amman	☐ Beirut		☐ Muscat
		☐ Bangkok	☐ Dhaka	☐ Jakarta	☐ New Delhi
☐ Övriga Asien och Australasien	18 ex	☐ Canberra	☐ Hanoi	☐ Kuala Lumpur	☐ Panmunjom
		☐ Colombo	☐ Islamabad	☐ Manila	☐ Pyongyang
☐ Övriga Afrika	14 ex	☐ Abidjan	☐ Dar-es-Salaam	☐ Harare	☐ Lagos
		☐ Addis Abeba	☐ Gaborone	☐ Kinshasa	☐ Luanda
		☐ Bogotá	☐ Buenos Aires	☐ Guatemala	☐ Lima
☐ Latinamerika	12 ex	☐ Brasília	☐ Caracas	☐ Havanna	☐ Managua
		☐ Barcelona	☐ Frankfurt	☐ Istanbul	☐ Los Angeles
☐ Vissa lönade konsulat	17 ex	☐ Berlin Gk	☐ Hamburg	☐ Jeddah	☐ Mariehamn
		☐ Chicago	☐ Hongkong	☐ Leningrad	☐ Minneapolis

☐ Utrikesministern	☐ Folkrättsakkunnige	☐ Chef Rättsavd	☐ Inspektören	☐ Sundbom
☐ Biståndsministern	☐ Statssekr f utr hand	☐ Chef R	☐ Chef protokollet	☐ Brodin
☐ Utrikeshandelsmin	☐ Exp-chefen UDH	☐ Expeditionschefen	☐ Chef press- o inf enh	☒ ESK-gruppen
☐ Kabinettssekr	☐ Chef H-enh	☐ Chef PA:I	☐ Chef pressbyrån	☒ Thane, pol. l.
☐ Näslund	☐ Förhandlingsgruppen	☐ Chef BOR	☐ Chef inf byrån	☒ O'Brien, pol. l.
☐ Petersson	☐ Koordinatörerna	☐ Verksamhetsplan	☐ Chef SSB	
☐ Chef Pol avd	☐ KMI	☐ Statssekr f int u-samarb	☐ Rapportöversikten	
☐ Chef Pol 1-6	☐ Transportsekt	☐ Chef multilat enh	☐ Regeringspärmen	
☒ Chef Pol	☐ KSA	☐ Chef bilat enh	☐ Theorin	

Antal ex skr	Antal ex bil	Kopierad den	sign	Distribuerad den	sign	Atg postexp	datum	sign
7	3	880302	LM	3/3-88	BA			

SVERIGES AMBASSAD
WARSZAWA
Handläggare: P Anderman

ÖVERSÄTTNING

1988-02-17

Bogusław Baj
Zamenhofa 40/2
65-186 Zielona Góra
tel. 49-26

Zielona Góra 29.1.1988

Konungariket Sveriges ambassadör
i Polen
Bagatela 3
Warszawa

I ett nummer av veckotidningen Polityka har jag läst att man i Budapest har avtäckat en staty över Raoul Wallenberg, som under tyska ockupationstiden 1940-44 räddade människor som förföljdes av tyskarna. I slutet av artikeln finns en lakonisk mening om att han sannolikt föll offer för "Beriapolitiken".

17/1 1945
Verkligheten var dock följande: troligen i augusti 1944 tillfångatogs Raoul Wallenberg av Röda Arméns kontraspionage, arresterades, dömdes av tredskodomstol (Osoboje Sowieszczenie) i Moskva och fick en dom på 25 års straffarbetsläger i avlägsna delar av Sovjetunionen. (Detta känner jag till genom hörsägen.)

1948-49 vistades vi i samma tvångsarbetsläger i Bratsk vid Angara (90Zerlag). Där fanns endast politiska fångar. I augusti 1949 fördes Wallenberg tillsammans med andra fångar med järnvägstransport (den så kallade "Etappen") till Kolyma. Han kom till Chabarovsk där de skulle föras över till pråmar och fara på floden Amur och sedan till havs till Kalyma. Wallenberg hölls emelelrtid kvar i Chabarovsk i fängelsesjukhus och reste inte med den transporten. Detta känner jag till genom berättelse av min kamrat Józef Kowalski från Lwów (som var dömd till 15 år). Han insjuknade också och kvarhölls på samma sjukhus i Chabarovsk. Med hänsyn till en sjukdom i benen fördes Józef Kowalski tillbaka till Bratsk, medan Wallenberg blev kvar (troligen med lungsjukdom - han blev förkyld under järnvägstransporten).

Tyvärr kan jag inte säga mer om vad som därefter hände. Jag kan dock säga att han var en varmhjärtad lägerkamrat som jag samtalade mycket med. Jag skulle vilja träffa honom om han ännu lever.

Högaktningsfullt

Bogusław Baj

Zielona Góra dnia 29.01.1988.

Bogusław Baj
Zamenhofa 40/2
65-136 Zielona Góra
tel. 49-26

INK. AMB. WARSZAWA	
D. Nr	16/34
1988	02 03
AVD.	
P	95

vistades till armans med Raul Walenberg

i arbetsläger 9CZERNIAG i Brack vid Angara

under tiden 1948-49

A N A M B A S A D O R
K R O L E S T W A S Z W E C J I

Annat: *Exakt övervakning:*

W POLSCE

Leden för Per:

W A R S Z A W A
Bagatell 3

W jednym z numerów "Polityki" /tygodnik/ przeczytałem że w Budapeszcie odsłonięto pomnik Raula Walenberga który w czasie okupacji niemieckiej w latach 1940-1944 na Węgrzech ratował osoby prześladowane przez Niemców.

Pod koniec artykułu lekkoieżne zdanie że prawdopodobnie padł on ofiarą "beriwszczyzny".

A rzeczywistość jest następująca: chyba w miesiącu sierpniu 1944 w Budapeszcie Raul Walenberg został zatrzymany przez Kontr-wywiad Armii Radzieckiej, aresztowany i sadzony przez Sąd zaoczny/ Osoboję Sowieszczenie w Moskwie/ i otrzymał on 25 lat obozu pracy przymusowej w oddalonych terenach ZSRR./ znam to z opowiadania/

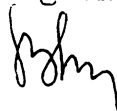
W latach 1943-1949 byliśmy w jednym obozie pracy przymusowej w Bracku nad Angarą 9CZERNIAG/ Tam byli tylko więźniowie polityczni. W roku 1949 w miesiącu sierpniu został wywieziony wraz z innymi więźniami transportem kolejowym / tak zwany "Etap"/ na Kolymę. Dojechali do Chabarowska gdzie mieli przesiąść się do barak i płynąć rzeką Amór a później morzem aż do Hakymy. Walenberg został jednak zatrzymany w Chabarowsku w szpitalu więziennym i tym transportem nie pojechał.

Znam to z opowiadania mojego kolegi Józefa Kowalskiego ze Lwowa /wyrok miał 15 lat/ on też zachorował i był zatrzymany

też w tym samym szpitalu więziennym w Chebarowsku.
Józka Kowalskiego ze względu na chorobę nóg przywieziono do Pracka
z powrotem natomiast Walerberg został tam./prawdopodobnie był
chory na płuca-przeziębził się w transporcie w wagonie/
Niestety nic więcej nie mogę powiedzieć co dalej się stało.
Jedno mogę powiedzieć że był to serdeczny kolega więzieni
z którym bardzo dużo rozmawialiśmy.
Proszę zobaczyć go jeszcze, jeśli żyje?

Z poważaniem

Bogusław Brj

WASHINGTON

1988-02-22

P 2

Kanslirådet Vollrath Tham

UTRIKESDEPARTEMENTET

H E M L I G

Raoul Wallenbergärendet
 Hbr Tham-Hagard 88-02-12

Broder,

Tillfälle erbjöds häromdagen ta upp frågan om "ON-55"-lägret med biträdande chefen för sovjetbyrån i State. Han lovade undersöka med källor här huruvida ett läger med denna beteckning anses finnas. Han tillade att uppgiften sammanfaller med nyligen ingångna uppgifter om att det i trakten av Kalinin skall finnas läger som hyser personer "som inte existerar". Om namnchiffret ON-55 existerar vore den av oss förmedlade uppgiften intressant. Samtidigt konstaterade han att om upplysningen är riktig och det rör sig om ett läger för icke existerande personer, detta sannolikt inte skulle göra det lättare att få bekräftat huruvida Raoul Wallenberg faktiskt finns där.

Din tjänst
John HM Hagard

John HM Hagard

EXP 1880226/LA

Pol I/kr V Tham/la

1988-02-26

Ex till:

Kabs
 Polch
 Bitr polch
 Osvald, Pol I
 Olsson, Pol I

Bertelman, Pol I
 Tham, Pol I

Amb MOSKVA (u nr)

ms

1988-02-19 Nr 31 ✓

Överlämnas för kännedom av
UTRIKESDEPARTEMENTET

02 APR 1988
UTRIKESDEPARTEMENTET

Utrikesdepartementet

Övriga åtgärder se delgivningslista

3m

p 2 8u I

Ny minnestavla i Budapest med Wallenberganknytning

För departementets information vill jag inberätta att jag idag tillsammans med Birgitta Olofsson deltagit i en enkel men gripande ceremoni i samband med invigningen av en minnestavla, anbringad i porten till József utgatan 1 i det centrala Pest, över ungerska judar som, anställda av Wallenberg, greps av pilkorsarna i januari 1945. Huset inrymde på den tiden det s k informationskontoret, dit judar kunde vända sig för att erhålla bostadslegitimationer (jfr bl a sid 120 i Jenö Lévais bok "Raoul Wallenberg - hjälten i Budapest", Saxon och Lindström 1948). Ett antal judiska familjer gömde sig också i fastigheten.

Representanter för Patriotiska folkfronten - en paraplyorganisation av folkrörelsekaraktär - samt judiska församlingen i Budapest och Budapests stad hängde kransar vid minnestavlan. Några kortare tal hölls. Ett trettiotal personer, de allra flesta judar som överlevt terrorn i Budapest, var närvarande under invigningen.

Tavlan har följande inskription: "Till minne av de anställda vid Svenska legationen, deras familjer och dem som sökte skydd här, vilka bortfördes och mördades av de ungerska fascisterna mellan den 7 och 17 januari 1945".

Roger Gartoft

Roger Gartoft

Dep UD 363 1987-01 100 bl à 50 ex BCB Vbg 87189

1988 -02- 29

7

SVENSKA DAGBLADET **SVD**

26 februari 1988

arkiv-forskn.

Raoul Wallenberg

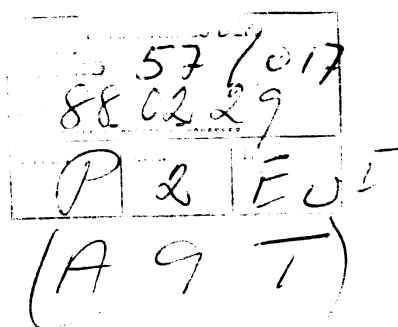
depr Fredriksson/A4
utr min kansli, lo
besv m skr fr utr min 880322

Utrikesminister Sten Andersson

Utrikesdepartementet

Stockholm

Peter Axel
inframad
De

För ett antal år sedan gjordes stora delar av Utrikesdepartementets omfattande arkivmaterial om Raoul Wallenberg tillgängliga för publicering. Dokumenten visade bl a vilket minutiöst arbete som sedan 1950-talet hade lagts ned på att förhöra vittnen och följa olika spår. Det medförde också att en hel del missförstånd i den offentliga debatten om fallet Wallenberg kunde rättas till.

Det offentliggjorda materialet gällde tiden fram till 1970. Med det här brevet ansöker jag om Ert tillstånd att ta del av UD:s arkivmaterial om Raoul Wallenberg under tiden från 1970.

Jag har sedan länge följt fallet Wallenberg, som ju fortsätter att intressera opinionen här hemma och utomlands. Det är min övertygelse att det skulle vara av stort allmänt intresse att få en utförlig information om vad som har hänt i Wallenbergfrågan de senaste årtiondena.

Med vänlig hälsning,

Ingmar Lindmarker

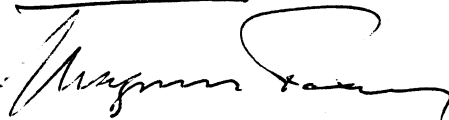
SWEDISH CONSULATE-GENERAL
NEW YORK

P 2 en I

NNK UTRIKESDEL		
DAT. /		
1988-02-29		
Avd	Gr	MEI

1988-02-29

Överlämnas av generalkonsulatet i
New York till utriksdepartementet
(arkivet) för kännedom.

Magnus Faxén

Dot. 1: Legit
del / W

Pol I, depr P Osvald,bg
1988-03-04
Skr t tit

EF. 880314/Bg

55/102		
88 03 04		
7	2	EU

Räval

Wallerberg

1988-02-24

Broder,

Äntligen, Peter, har jag någonting positivt att komma med: i september eller senast i oktober kommer jag att kunna etablera kontakt mellan Er och en orädd rysk före detta politisk fånge. Han har av egen plågsam erfarenhet märkliga ting att berätta om ett i RW-ärendet betydelsefullt "speciellt psykiatriskt sjukhus". För dagen vill jag inte säga mer härom och jag vädjar till Er att inte skynda på mig.

När det gäller det här fallet har jag numera förstått att man måste ha tålamod om man ska ha någon möjlighet att nå konkreta resultat. Min förbindelselänk till förstahandsvittnet har förebrått mig att jag så omgående och brådstörtat redogjorde för det uppdrag jag fått från Er på UD. Ingenting tycks mer skrämman dessa dissidentkretsar än ett meddelande att en representant för ett lands regering vill ha kontakt med dem.

Denna episod får mig för övrigt att tänka på att M en gång förebrådde Nanna Svartz att hon inte genast klargjort att hon hade ett officiellt svenskt uppdrag (vilket hon ju faktiskt

inte hade innan hon rapporterat samtalet med M till Tage Erlander). På tal om Nanna S. bifogar jag en kopia - som jag ber Dig behålla - av ett brev från henne till den i dessa dagar så aktuelle Kurt Waldheim. Brevet har för mig inte bara haft ett kuriositetsvärde utan i vissa kretsar faktiskt varit mig till hjälp.

Allnog har telefonsamtalet till förstahandsvittnet ännu inte kunnat komma till stånd. Min mellanhand har meddelat mig att vederbörande i varje fall inte för tillfället vill ha någon förnyad kontakt med mig. Jag har fått rådet att tåla mig och på olika sätt försöka återställa hans förtroende för mig. Jag måste få honom att förstå att jag sannerligen inte vill skapa svårigheter för honom. En sak vet jag emellertid i dag: det föreligger samfälliga uppgifter om att flera kopior av minnesanteckningarna blivit utsmugglade. Hur som helst återkommer jag härvidlag genast jag har något nytt att rapportera.

Som Du ser av bifogade kopia av brev från Wilhelm Wachtmeister är jag i behov av en satellitbild av Wrangelön men också av staden Blagoveschensk vid Amurfloden vid Kinas norra gräns. Du skulle inte vilja vara vänlig och kontakta Sune Danielsson och fråga honom om han skulle vilja försöka förvärva de två satellitbilderna åt mig. Jag står självfallet för kostnaderna. Mina utlägg för min dokumentärroman "R" har redan nått ett sexsiffrigt tal så en slant till gör varken till eller ifrån. Jag har ju inte engagerat mig i detta ohyggligt upprörande ärende för att tjäna pengar utan dels för att RW:s öde men även personlighet fascinerar mig dels för att jag faktiskt tror mig vara i stånd att kasta nytt ljus över hela ärendet. Vi får se om jag får rätt härvidlag.

Slutligen vill jag betyga såväl Dig personligen som UD min absoluta lojalitet. Det känns naturligt efter all hjälp jag fått av personer - fränsett Dig själv - som Sten Andersson (två personliga brev och värdefullt tips om det viktiga vittnet Jan Kaplan), de förutvarande kabinettssekreterarna Arne S. Lundberg och Leif Leifland (det gläder verkligen att Pierr Schori med sådant personligt engagemang följer upp vad de två begynt), Wilhelm Wachtmeister och Lars Åke Nilsson.

I princip kommer jag inte någon ytterligare gång offentligt ta till orda om RW förrän någon gång på förhösten. Då publicerar jag en summering av resultatet av mina forskningsansträngningar. Om Ni dessförinnan vill läsa och eventuellt komma med påpekanden möter det inget hinder. Det får bli mitt sätt att tacka för all Er hjälp. För övrigt rör vi ju oss här med en osedvanligt känslig materia.

*Många hälsningar
Din följare Jerome*

PS Tack för Ditt senaste brev i vilket Du till min lättnad försäkrar att samtliga mina brev kommit fram. Däremot är så icke fallet med Ditt telegram om Israels ambassadör. Det har i varje fall ^{INTE} ännu nått fram. Några av Dina brev har tagit väl lång tid på sig. På förfrågan här på posten rekommenderar man att det textas AIR MAIL på kuverten. "Flygpost" och "Par avion" är nog ganska okända begrepp här och var i USA. DS

Annex 10.

Professor Nanna Svartz
Brahegatan 27
Stockholm 11437
May 28, 1979

His Excellency,
Kurt Waldheim
Secretary General of the United Nations
New York, New York, 10017

Dear Mr. Secretary General:

I herewith testify that a prominent Russian scientist Professor Alexander Miasnikov on January 27, 1961 at a scientific conference in Moscow informed me that Raoul Wallenberg was in a mental hospital. I have all reasons to believe that this was true.

My report to the Swedish Foreign Office (Annex 5, page 37-44) is an exact statement of what has taken place between me and Professor Miasnikov.

Respectfully,

Nanna Svartz
Nanna Svartz

Pol I, Depr P Oswald, mp
1988-03-22

hbr Oswald - tit

69/002
1988-03-18

Exp: 88-03-22/4 by air

Wallenberg -
arendet

Pol

1988-03-09

Broder,

Jag säger som Christian Günther sa till Staffan Söderblom utanför Operan när Nazi-Tyskland stövlade in i Sovjetunionen: "Nån gång ska man ha tur!"

För tur har jag haft nu: jag har i min hand detalj-handlingar jämte ett utsmugglat fotografi av just det fängelse jag är intresserad av. De här dokumenten kommer för mig - men kanske även för Er - bli av stort värde vid ett visst givet tillfälle. Tidpunkt: månadsskiftet augusti-september. Då räknar jag ^{också} med att den f.d. politiska fången ska kunna framträda utan några förbehåll. Och förhoppningsvis även mitt förstahandsvittne (fastän därvidlag har jag ju fått rådet att ligga lågt ett tag).

Mitt hjärtligaste tack ^{för}/tipset till Satellitbild AB i Kiruna. Visar det sig abbolut nödvändigt beställer jag men jag hoppas slippa. 5.300 var betydligt mer än vad jag räknat med.

M. L. Keane
Jim Keane

Pol I, kr V Tham, bg
1988-04-12 *Hh. Tham*

Minister L-A Nilsson
Amb Moskva, ambassadrådet
John Hagard Amb Washington.

EXP. 880413 *Ay*

1988-03-10

INK. UTRIKES DEP.		
D. N:o 78/800		
1988 03 21		
AVD. <i>P</i>	GRA <i>2</i>	MAJ <i>EU I</i>

Kanslirådet Volrat Tham
Pol 1
Utrikesdepartementet

ang. Wallenberg

Lägersnummer i Kalinins oblast

Broder,

Beklagar att jag dröjt litet med mitt svar, pga andra göromål. Peter Reddaway har ett utomordentligt register över ett flertal läger i Sovjetunionen, där han med lätthet kan kontrollera huruvida det är troligt att ett läger existerar. ON betyder helt enkelt "Oblast-nummer", och Kalinins oblast har numret 55, därav ON-55. Så numret för oblasten är åtminstone korrekt. Ett läger skall dock ha ett eget nummer, exempelvis ON-55/1 eller ON-55/6, för att ta ett par exempel på kända läger. Peter fann det föga troligt att Wallenberg skulle befinna sig i ett läger i en så pass öppen oblast som Kalinins, vilken ju genomkorsas av huvudvägen mellan Leningrad och Moskva, som trafikerar av ett relativt stort antal utlänningar.

Härliga hälsningar!
Anders Aslund

Anders Aslund

Tham, p. 1-1 b3

88-04-12

Hon. Tham-Nilsson, Helsingfors

Exp. 882413 Sm

EX. 88-04-13

Ambassaden
Hans Bergquist,
Tel Aviv

Departementsrådet Peter Osvald

Utrikesdepartementet

Raoul Wallenbergärendet

Hbr Osvald-Rösiö 1988-02-16

(Pn)

60/001

INKOM UD		
1988 02 21 R		
FD.	GR.	...
F	2	En I

Broder,

Irwin Cotlers källa är Sacharov. Denne hade hört att Wallenberg skulle ha funnits i ett läger vid Mirny, mellan Moskva och Leningrad och tillsammans med Elena Bonner rest dit men vägrats tillträde till området under hänvisning till att där fanns en kemisk fabrik. Cotler hade tidigare från annan källa - som önskar vara anonym - fått liknande ehuru ej så specifika uppgifter som Sacharov.

Sacharov menade att Gromykomemorandumet från 1957 inte kan accepteras eftersom sovjetiska myndigheter inte arbetar på ett sådant sätt att Wallenbergs påstådda död 1947 ej hade kunnat beläggas med mer än ett enda papper. Det måste finnas ytterligare handlingar, och onuset ligger, menade Sacharov liksom Cotler, på de sovjetiska myndigheterna att ge en full redogörelse för vad som verkligen inträffat.

Cotler hade också fått en uppgift från en estnisk familj Mollersen (?) i Tallinn. Familjefadern hade i brevet uppgivit att han på 50-talet suttit i samma fängelse som Wallenberg. Cotler hade i telefon nått dottern. Mollersens vill lämna Estland och kan möjligen tänkas söka använda denna information i utbyte mot bistånd att få utresetillstånd,

varför Cotler betraktade uppgiften med en viss reservation. Mollersen hade besökt svenska ambassaden i Moskva och där lämnat en redogörelse för vad man visste.

Cotler hade träffat vice utrikesminister Adamanish (?) och även vice inrikesministern. Denna gång hade de talat om Wallenberg med mycket större uppskattning och värme än tidigare. Det hade, sade man, även premiärminister Ryzhkov gjort vid sitt Stockholmsbesök. Detta kan ses som tecken på en ny utveckling i samklang med Gorbachovs strävan att "fill out the blanks" i sovjetisk historia. Cotler hade i Moskva understrukt att man väntade sig en full redogörelse för omständigheterna kring Wallenbergs död (resp. hans utlämnande om han alltså är vid liv). Vidare kräver Cotler och gruppen kring honom en rehabilitering av Wallenberg så att han för eftervärlden framstår och även av Sovjetunionen erkänns som den hjälte han var/är.

Vice utrikesministern hade antytt att det kunnat vara kriminella omständigheter förknippade med Wallenbergs död men höll fast vid att denna inträffat 1947.

Cotlers bedömning är att ett klarläggande är möjligt endast genom påtryckningar på högsta nivå och hans förhoppning hade varit att premiärminister Mulroney skulle ta upp Wallenbergfallet vid det besök han planerat avlägga i Moskva men som uppskjutits. Wallenberg är ju kanadensisk hedersmedborgare. Cotler hade diskuterat frågan med kanadensiske Moskvaambassadören.

Jag har, som Du önskar, inte nämnt för Cotler om fru Haspel men det är ju möjligt att Kalinin och Mirny ligger i närheten. (Det enda Mirny jag kan hitta på kartan är en stad i Plozkogorye och en station i Antarctica, vidare hittar jag ett Mirnoye norr om

prl P 2 Eu¹

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880322-18

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-03-22-07.57

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

UD/POL 1

DISTRIBUTED

1988-03-22-07.57

FROM: PAPERREADER1

POSTED TIME: 1988-03-22-07.56

MSG NO: 880322-18

=LIST
UD/POL 1
+

aa
[signature]

GENERALKONSULATET NEW YORK 1988-03-21

UD STOCKHOLM

114 EDERT 155 FOER POL 1, THAM FRAAN SPORRONG RE ARTIKEL
OM RAOUL WALLENBERG

EDERT 68 KOM AV NAAGON ANLEDNING MIG TILLHANDA FOERST IDAG
TROTS ATT DET INKOM REDAN 4 FEBR. JAG KONTAKTAR NOVOYE
RUSSKOYE SLOVO OCH AATERKOMMER INOM KORT.

FAXEN

GENERALKONSULATET NEW YORK KL. 18.3

INFORMATION

INFORMATION

INFORMATION

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen

Första enheten (pol I)

Depr P Osvald, mp

ARKIVEXEMPLAR

Dnr	Avd Grupp Mål
1988-03-22 82/072 P	2 Eu I

POL

Mr Kenne Fant
Holly Greens Villa
3070 Gulf Shore Bld. N.
NAPLES - Florida - 33940
U S A

Wallenberg

Broder,

Tack för Ditt brev den 9 mars. Vi ser alltså fram emot att i månadsskiftet augusti - september få ta del av de uppgifter och dokument du skriver om.

Peter Osvald

mp

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ sv kurir ☐ utl kurir ☒ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

88-03-22

Dep U 328 10 000 ex 8608

4/P

(UTRIKESMINISTERN)
Utrikesministerns kansli, 10
Handläggare: depr Fredriksson
Administrativa avdelningen
Enhet 4 (A4)

ARKIVEXEMPLAR

1988-03-22

Dnr	Avd	Grupp	Mål
82/039	P Å	2 9	Eu T

Svenska Dagbladet
Ingmar Lindmarker

105 17 STOCKHOLM

HL

(Ang utlämnande av handlingar i fallet Raoul Wallenberg 1970-)

I skrivelse den 26 februari 1988 har Du ansökt om tillstånd att få ta del av arkivhandlingar i fallet Raoul Wallenberg.

Materialet är mycket omfattande. Det krävs ett tidsödande arbete för att avgöra om några av dessa uppgifter kan lämnas ut. Departementet återkommer i ärendet.

Samtidigt vill jag göra Dig uppmärksam på att i serien UD informerar finns ett häfte med titeln Raoul Wallenberg, som bl. a. innehåller uppgifter från 1970-talet.

Med vänliga hälsningar

Sten Andersson

Ifylles av postexp

Avsant med

☐ av kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☒ vanlig post

Avsändn datum

Sign

Dep U 328 10000 ex 8608

880322

60

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880323-254

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-03-23-10.51

TO:

STATUS:

TIME:

DIARY NO:

UD/POLCH
UD/POL 1

DISTRIBUTED 1988-03-23-10.51
DISTRIBUTED 1988-03-23-10.51

FROM: PAPERREADER2

POSTED TIME: 1988-03-23-10.50

MSG NO: 880323-254

=LIST
UD/POLCH
UD/POL 1
+

*aa/ Bugzmitt, Tel Aviv
delgieren W. Rösio-Ostwald,
den 29/2-88
W.*

AMBASSADEN TEL AVIV 1988-03-23

UD STOCKHOLM

94. FOER POL I RE WALLENBERG.

P R I M O

UNDER RUBRIKEN "SOVIETS REPORTEDLY AGREE TO REVIEW WALLENBERG CASE" HAR JERUSALEM POST IDAG NEDAN UNDER SECUNDO AATERGIVNA ARTIKEL OM DEN KANADENSISKE MR-AKTIVISTEN IRWIN COTLERS NYLIGEN AVLAGDA BESOEK I MOSKVA. COTLER, SOM NORMALT AER VERKSAM VID MCGILL UNIVERSITY I MONTREAL, INNEHAR F N DEN GAESTPROFESSUR SOM NYLIGEN HAER INRAETTADES VID DET RELIGIOESA BAR-ILAN UNIVERSITY TILL RAOUL WALLENBERGS AERA. JAG SOEKER KONTAKT MED COTLER FOER ATT EFTERHOERA BAKGRUNDEN.

S E C U N D O

CIT

THE SOVIET GOVERNMENT HAS AGREED TO REVIEW EVIDENCE SUGGESTING THAT RAOUL WALLENBERG IS STILL ALIVE, SAYS CANADIAN HUMAN RIGHTS LAWYER IRWIN COTLER.

ON A RECENT TRIP TO THE USSR, COTLER MET WITH OFFICIALS IN THE MINISTRIES OF INTERNAL AND FOREIGN AFFAIRS WHO, HE SAID, "SPOKE

--	--	--

WARMLY" OF WALLENBERG, THE SWEDISH DIPLOMAT CREDITED WITH SAVING ABOUT 100,000 LIVES DURING THE HOLOCAUST.

THE SOVIETS HAVE MAINTAINED THAT WALLENBERG DIED IN 1947. BUT COTLER HAS COLLECTED 20 EYEWITNESS ACCOUNTS FROM PEOPLE CLAIMING TO HAVE SEEN WALLENBERG ALIVE AS LATE AS 1977.

"ONE MUST PROCEED ON THE ASSUMPTION THAT HE IS STILL ALIVE. IT IS THE RESPONSIBILITY OF THE SOVIET AUTHORITIES EITHER TO RELEASE HIM OR TO MAKE A FULL DISCLOSURE AND PUBLICLY REHABILITATE HIM, SAID COTLER IN AN INTERVIEW WITH THE JERUSALEM POST.

HE SAYS THE SOVIETS HAVE PRODUCED ONLY ONE PIECE OF EVIDENCE THAT WALLENBERG IS DEAD, A 1957 NOTE WRITTEN BY FORMER FOREIGN MINISTER ANDREI GROMYKO. BUT COTLER SAYS THAT IS "WITHOUT FOUNDATION".

SOVIET OFFICIALS HAVE NOW PROMISED TO REVIEW A BRIEF THAT COTLER LEFT THEM. THEY DESCRIBED WALLENBERG'S FATE AS "AN IMMENSE TRAGEDY" AND PRAISED HIS ROLE IN "THE ANTI-FASCIST STRUGGLE".
SLUTCIT

T E R T I O

JAG ERFAR JUST ATT COTLER F N AER I CANADA, VARFOER GK MONTREAL VAE
KAN EFTERHOERA EV KOMMENTARER.

BERGQUIST

AMBASSADEN TEL AVIV KL 10.00/BM

- End of printout

ORIGINAL TELETYPE

ORIGINAL TELETYPE

ORIGINAL TELETYPE

SWEDISH EMBASSY

151L 2
Bil. till Amb. i Budapest
skr. nr. 55 den 1985-03-23
0250

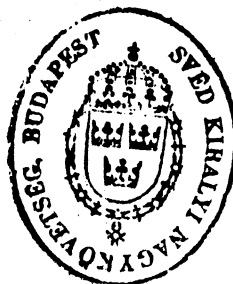
Budapest 1986 január 7.

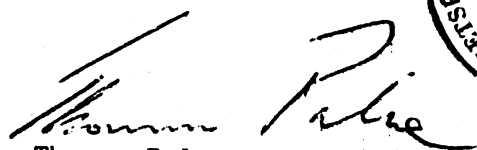
Bajusz Lajos
3100 Salgótarján
Báthori u. 10.

Tisztelt Uram,

Köszönettel vettem 1985 december 13-án kelt levelét.
Be fogom Önt ajánlani a svéd követség háború alatti
védelmezéséért.

Tisztelettel,

Thomas Palme

ideiglenes ügyvivő

Dear Sir,

Thanks for your letter dated 13.12.1985.
I shall recommend you for your protection
of the Swedish Embassy during the war.

Yours faithfully,

Thomas Palme
charge d'affaires a.i.

WORLD FEDERATION OF HUNGARIAN JEWS
USA division

Bil. 3
skr. nr. 55 den 1988-02-23
BIL 3
BIL/Anh. Budapest
0250

New York, February 26, 1987

Mr Lajos Bajusz
Báthori u.10.
Salgótarján

Dear Mr Bajusz,

We acknowledge with thanks of your letter dated 22nd January. We read with sympathy your information about your health and financial difficulties.

Relating the era of disaster the World Federation of Hungarian Jews is fully aware of its responsibility and accordingly is going to do its utmost that be rendered full homage by competent organ to those of the helping hands which had lent in the dreadful period.

Your admission to be member of the World's Unsophisticated People is concerned the competent Israeli authority. We immediately start procedure if you kindly inform us of names and addresses of several persons who know some details of your unselfish behaviour and if they were so kind as to witness these facts in written form.

If you positively reply of the aboves, our petition would be sent in no time to the Israeli authority.

Although your request for financial assistance can not be fulfilled because in lack of such fund of our federation, however, our managing board would deal with your request in the near future and you will be informed by us.

Looking forward to your kind reply, we remain,

Yours faithfully,

Ervin Farkas dr.
Vice-chairman

WORLD FEDERATION OF HUNGARIAN JEWS

Magyar Zsidók Világszövetsége — U.S.A. Division

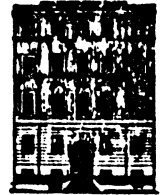
AMERICA-ISRAEL FRIENDSHIP HOUSE • 136 EAST 39th STREET • NEW YORK, NY 10016 • 683-5377 — 725-1211, Ext. BOX 51

President
ORMAN N. GATI
Chairman of the Board
ABOR NEWMARK
Co-Chairman of the Board
OLTAN LEFKOVITS
Exec. Vice President
RVIN FARKAS
Treasurer
ESLIE NANASI
Comptrollers
HE RE KOEVARY
OSEPH WHITE *

President Emeritus
DR. FREDERIC GOROG*
Spiritual Leader
RABBI ARTHUR SCHNEIER

Honorary Presidents
ODON ANTL*
MICHAEL BERGER
DR. RANDOLPH L. BRAHAM
JOSEPH FETTMAN*
NICHOLAS NANASI*
JOSEPH ROTH
MRS. ALBERT SPEED
OSCAR SUNSHINE*
TIBOR J. WALDMAN
IMRE WEITZNER, SR., M.D.
* Deceased

Honorary Vice Presidents
JOSEPH M. BIACH
LESLIE KELLER
JOSEPH SOMLO
MARTIN WEISS
Vice Presidents
SANDOR BRUMMER
TIBOR FOGEL*
LESLIE KARDOS
ANDRE POLLATSIK
BELA RADNAI*
BILL J. SEREGI

Members of the Board
DR. MOSES W. CARMILLY
AGI CHASE
IMRE CSENGERI
BELA FOTI
ANDREW FREEMAN
JOSEPH J. FRIED, M.D.
LASZLO FRIED
MARTIN GERHARDT
MICHAEL GERHARDT
DEZSŐ GERŐ*
JOHN GORDON
SANDOR GROSS
VERA HONT
LESLIE KARSON
SANDOR KOVACS
EUGENE MARKOVITS
MIMI MAUTNER
HEDY MERZON
JOLIE NANASI
HERMAN RIEDERMAN
CAROLE ROTH
LEON RUBACH
ROBERT RYAN
MARCEL SAND
LEO L. SCHEIBER, M.D.
LESLIE SINGER
LOUIS SIPOS
GABOR SOMJEN, M.D.
OSCAR SPETER, M.D.
EVA TEICHOLZ
SUSAN UNGAR
MIKLOS VARKONY
FRANK VARNAI
ROBERT WALDMAN
M.D. WEINSTOCK
ERNEST ZELIG

Chairmen of the Committees
DR. RANDOLPH L. BRAHAM
Cultural
AN A. BRUMMER
Memorial
GABOR CARELLI
Arbitration
ARTHUR BURNS
Ways and Means
ESLIE BOKOR
Financial
STEVEN KALDOR
Membership
COLEMAN K. KAHAN
Press
VIKTOR KLEIN
Social Affairs
RITA RAYMEN
Entertainment
JEN GRADIK*
Public Relations

1987 február 26

Bajusz Lajos úrnak,
Báthori u.10.
Salgótarján.

Igen tisztelt Bajusz Úr !

Január 22-én kelt szíves sorait köszönettel megkaptuk. Úszinte együttérzéssel olvastuk közléseit egészségügyi, és anyagi nehézségeiről.

A Magyar Zsidók Világszövetsége teljes mértékben átérzi felelősségét a vészorszakkal kapcsolatban és ennek megfelelően mindent elkövet, hogy azok, akik a szörnyű időkben segítséget nyújtottak, illetékes hely részéről elismerésben részesüljenek.

A Világ Jámborainak sorába való felvétele az izraeli illetékes hatóság hatáskörébe tartozik. Az eljárást haladéktalanul megindítjuk, ha Ön néhány olyan személy nevét és címét közölni lesz szíves, akik áldozatos magatartásának részleteit ismerik és ezekről tanúvallomást tudnának írásban tenni.

Ha Ön fentiekre kedvező választ tud adni, az izraeli hatósághoz küldendő beadványunkat késedelem nélkül elkészítjük és továbbítjuk.

Anyagi segítség iránti kérése, szervezetünk ilyen alapjának hiánya miatt ugyan nem lenne teljesíthető, de vezetőségünk a közeljövőben kérésével mégis foglalkozni fog és értesítéssel leszünk.

Szíves válaszát várva, vagyunk

kiváló tisztelettel,

Farkas Ervin dr.
úv./alelnök

All Contributions are Tax Deductible

CHICAGO

1988-03-11

Kanslirådet Tham
Pol I
Utrikesdepartementet

H E M L I G

ag/m

Raoul Wallenberg
Hbr Tham-Wilkens 1988-02-18

71/001

INKOM		
1988-03-25		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	Eu I

Pai

Broder,

Det var inga problem att få kontakt med professor Marvin Mäkinen. Han var mycket samarbetsvillig och ställer gärna upp om vi önskar kompletterande upplysningar. Mäkinen är som framgår av namnet finsk-ättling, född i USA 1939. Han satt som student i Vladimirfängelset 1961-63, då endast några och tjugo år gammal, anklagad för spioneri. Han gör ett mycket trovärdigt, klart och noggrant intryck.

Nedan följer punktvis de viktiga inslagen i Mäkinens berättelse.

1. M var redan i nov-dec 1963, bara någon månad efter sin frigivning, i kontakt med svenska ambassaden i Washington (Leifland och Eckerberg). Hans utsagor från den tiden bör alltså finnas på våra dossierer.

M deltog även i Wallenberghearingen i Stockholm 1981. Han har sedan länge kontakt med Guy von Dardel.

2. M och Terelya träffades den 28 november 1987 i Terelyas hem i Ontario. Det var M som tog initiativet till mötet. Jag bifogar den nedteckning av samtalet som M gjort samt kopia av hans brev 1987-12-11 till Guy von Dardel om mötet.

3. M:s allmänna intryck av Terelya är att han är trovärdig och balanserad, men att hans detaljminne ibland sviker (jfr nedan).

4. Beträffade Michail Mucha hade M följande att säga: När M i januari 1962 hade förflyttats till Korpus II, cell 33, i Vladimir fanns Mucha där. Även Mucha hade nyligen flyttats dit från annan cell i fängelset. Han var 28 år och gav ett naivt

och föga världsvant intryck. Mucha och M delade cell i tre månader. Därefter överfördes Mucha till arbetsläger i Putma, Mordoviska republiken.

M håller med om att Mucha troligen var "tjallare". Mucha sade sig aldrig ha delat cell med Wallenberg (M tror att Terelya i denna detalj förväxlar Mucha med Kruminsh, se nedan). Mucha sade sig dock ha hört talas om en svensk fånge, men han visste inget namn eller varför denne svensk var i Vladimir.

5. M hade senare delat cell med Zigord Kruminsh, en lettisk partisan som dömts till femton års fängelse. Kruminsh var definitivt informatör åt KGB och var djupt föraktad för detta av sina medfångar. Kruminsh hade tidigare delat cell med Gary Francis Powers, som suttit i samma fängelseblock (Korpus II).

Kruminsh hade för M berättat, tydligen närmast genom en "slip of tongue", att han en gång mött en svensk i fängelset. Han påstod sig dock inte känna honom och sade sig ej veta hans namn.

Kruminsh hade efter några månader lämnat M:s cell.

Mer om Kruminsh står att läsa i M:s till detta brev fogade nedteckning av sitt samtal med Terelya.

6. M hade i juli 1963 överförts till arbetsläger i Mordoviska repuliken. Där hade han träffat Vassili Vorobei, som ju är känd från våra Wallenberghandlingar. Vorobei hade, när han fick höra att M delat cell med Kruminsh, utbrustit: "That son of a bitch, he sat with all the foreigners, with Powers, with you and with the Swedish prisoner 'van den Berg'". Vorobei, som enligt M var mycket välinformerad, hade åsyftat att Kruminsh var en tjallare som fått dessa successiva bevakningsuppdrag. M hade vid tillfället inte närmare frågat om vem svensken "van den Berg" var. (M kände överhuvudtaget inte till Wallenbergs existens när han satt i Vladimir och i läger. Först efter återkomsten till USA 1963 hade han fått kännedom om Wallenbergs person och öde.)

Om Du vill att jag inhämtar ytterligare detaljer från Makinen får Du höra av Dig.

Håkan Wilkens

*Bara helningar,
Pues John W.*

25enf

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
DEPARTMENT OF BIOCHEMISTRY AND MOLECULAR BIOLOGY
920 EAST 58TH STREET
CHICAGO • ILLINOIS 60637

December 11, 1987

Professor Guy von Dardel
45 Route de Peney - Dessus
CH-1242 Satigny, Switzerland

Dear Guy:

This is a brief introductory letter with a written summary of my discussion in Russian with Josip Terelya on November 28, 1987, at his home in St. Catherines, Ontario.

We discussed all matters uninterruptedly from about 3:30 p.m. to 8:00 p.m. at which time we made a break for him to feed his children and put them to bed. We continued some further discussion over dinner and breakfast but not as intensively. I have most of the discussion on tape and shall begin making copies. I will send a copy to Yuri with this summary to see if I have missed anything important. The written summary is made after leaving J.T.'s home on Sunday, November 29, 1987. (In the interim, I have had to travel to Boston to present two research seminars).

There are some small discrepancies between what you have in your notes forwarded through Yuri and what Terelya has told me. I feel that the discussion with me is more accurate, firstly, because it was all in Russian and I could interact with him throughout the discussion to establish some details, and secondly, your discussion with him was through a translator Father W. Dacko. On the whole, the main parts are all there and corroborate what he had told you earlier but are here in greater detail.

I must add that I found this experience to truly tax my knowledge of Russian — although I can still read quite well and understand the better part of normal conversations, I found my ability to speak quite hampered. I have no real incentive to want to remember Russian anymore without frequent practice. This is in contrast to my much more extensive knowledge of German and Finnish which I speak no more than once a year for only 1-2 days. I expected this to happen and, in order to compensate, I brought with me a copy of the forensic police drawing of Raoul as he might appear now, that I gave to you during our brief visit in Geneva now over a year ago, and a copy of the article by A. Kalinskii, that I also gave at that time. These items I thought would serve to bring some focus and catalyze comments from Terelya without expecting always only to answer to specific questions. I believe that this approach worked.

J. T. was not willing yet to release the name of the retired KGB officer that he spoke about. He feels upset over the fiasco in Moscow when he tried to arrange a meeting with a member of the American Embassy. Also, he stated that his home in St. Catherines has been broken into shortly before I was there and that some of his documents have been stolen.

Professor G. von Dardel
December 11, 1987
Page 2

I intend to try to meet with him again. I shall send copies of the tapes in the near future; it will take somewhat longer to get them reproduced.

With best wishes,

Sincerely,

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'Marvin W. Makinen', with a long horizontal flourish extending to the right.

Marvin W. Makinen

MWM/jw

Summary of discussion with Josip Terelya at his home in St. Catherines, Ontario Canada, on November 28, 1987 (written by M. W. Makinen) concerning the meeting of J. T. with Raoul Wallenberg in the Vladimir Prison, USSR.

Terelya ascribed his meeting with Raoul Wallenberg in the early 1970's on the second floor of the Korpus II building of the Vladimir Prison as due to a mistake of the guard on duty. This guard was in fact also taking bribes from Terelya through T.'s wife or the underground Ukrainian Catholic church. Terelya and his cellmate were taken out of their cell one evening for a routine visit to the toilet on that floor. Another tall man with white-graying hair and "3 finger widths" of baldness above the forehead was just coming out of the toilet to be returned to his cell. (Such direct sight and contact is unusual for political prisoners in Korpus II). The tall man had to pass by Terelya to reach his cell. Terelya addressed him first in Ukrainian; he stated that on principle he never spoke Russian unless absolutely necessary. Before the man went into his cell, he turned and asked Terelya whether he knew Hungarian. Terelya did not learn at that time who this individual was. Only in retrospect did he come to the conclusion that it was R.W. He asked the bribed guard who the prisoner was and received the response that he was a White Russian war criminal.

Terelya believes that R. W. is not imprisoned under his true name, and, just as the guard stated that the individual was a White Russian war criminal, Terelya suggested that this might be the "cover" description on his administration papers, etc., since the name of Wallenberg is too well known. When asked whether he knew or had heard the name of the individual, he suggested, but only in a very uncertain manner, the name "Golyuu" ("Голую", this is written only according to my transliteration of Terelya's pronunciation).

Terelya stated, when asked about his attempt to break into the cell of R.W., as stated in Guy's notes of October 22, 1987, that on one occasion he had to pass by R. W.'s cell either to or from the toilet on the second floor, and that the door was open with no one in the cell. He then purposely dropped this urinal-can in front of the knowing that

Interview with J. Terelya
November 28, 1987
Page 2

33?
the guard would make him mop up the water. This gave him a longer chance to peek into the cell but he did not see anything unusual. Just ordinary prison cell furniture, bedding, etc. which was not much. Terelya stated that after this episode R.W. was transferred to cell 32 onto the other side of the floor and that Terelya was transferred to cell 30. In cell 32 R. W. was in deeper isolation because the neighboring cells were empty. Terelya stated that when he was transferred to 30, the cell did not have some usual prison furniture, in particular, the "tumbotchka" or table-cabinet. Terelya insisted on having the usual furniture — the guard brought the cabinet from cell 25 since this was now empty. Terelya stated that it was then on the back of the tumbotchka that he found the words "Sweden Raoul Wallenberg" and "Martina Miranda". He said that at the time of the initial meeting on the way to the toilet he could not ascertain from where this individual came. Because of the name Miranda, he presumed that the individual might have been Spanish even though the guard stated that he was a White Russian war criminal. Only afterwards did he realize that the individual must have been Raoul Wallenberg.

Terelya stated that what was unusual about the word Sweden on the backside of the tumbotchka was that it was not written in German and only looked like the word "Sweden". He did not seem to consider the word "Sverige".

Terelya had no knowledge of any cellmates of R.W. or of other prisons in which R.W. might have been incarcerated for longer periods of time.

I personally find all of this description plausible from direct experience, particularly dropping the urinal-can (which I myself at times did similarly to try to communicate with Dutch prisoners). Also, Terelya's description of Korpus II was complete. For instance, he pointed out from my own drawing of the floor plan which cells were without prison cell furniture and were used as interrogation rooms or officers' headquarters. He added several points, for instance, that the toilet on the third floor was moved from one end near the cell that I once occupied to the other end. What was particularly noteworthy was that he pointed out that on the first floor there was no cell

No. 5 but that this was instead the exit on the backside to the walking courts. This is also how I have consistently drawn the floor plan to the first floor of Korpus II. It was clear that Terelya had been in Korpus II and had been both on the 3rd and 2nd floors as a prisoner. I was struck by how little the place had changed in 10 years.

Also, Terelya described to me quite accurately two other prisoners whom I had known. One was Anatolii Lyupinas, a Ukrainian, who as a result of a hunger strike in the Vladimir Prison in Korpus II during my imprisonment became paralyzed from the waist down. I only saw him at a distance occasionally since he had to be transported to the bath on a stretcher. Later, I got to know him better in the labor camp hospital just before my release. Terelya also described Dr. V. Horbovoj, a well known Ukrainian nationalist with whom he was, in fact, imprisoned together for a brief time. He knew that Horbovoj had passed on information to Jaroslav Stetsko, a former colleague in the Ukrainian government in exile through some Germans from labor camp and another foreigner. He did not realize that the other foreigner was myself. Horbovoj, it turns out, is a distant relative of Terelya's.

Of great interest to me and possibly of some importance is that Terelya described in detail his discussions with a well known prisoner Vasilii Vorobei whom I knew. Terelya was either in camp or in prison — I did not understand this point very well, with Vorobei. I knew Vorobei since he was in labor camp with me. He was a stateless prisoner of Polish origin. Terelya described him perfectly: a man of slight build, short, given to being very loquacious, boastful, considered by most prisoners to be somewhat "touched" by his lengthy imprisonment, but Terelya stated that he was always accurate and he never found any information of Vorobei's to be wrong. Vorobei also enjoyed an extensive network of prisoner acquaintances and had many sources of information.

Vorobei is apparently still alive and has been released finally from prison (I did not inquire where he presently lives in the USSR). Vorobei stated to Terelya that he was afraid that he would not ever be released because as a prisoner he gave information to

the KGB. Some of these individuals about whom he reported were apparently of some importance. Also, he claimed to have been — this he told to Terelya, the cellmate of R.W.'s chauffeur at the time of the chauffeur's death in 1947. This was another reason why he was afraid of not being released. Terelya did not know the name of this individual and did not recognize the name Vilmos Langfelder. As I had originally written to you some years ago, V. Vorobei is the prisoner, who upon learning in labor camp from me that my cellmate was Kruminsh stated, "He sat with all the foreigners, with Powers, with you, Marvin, and with the Swedish prisoner 'van den Berg'."

Of considerable interest in the conversation was Terelya's reaction to the sketch of R. W. provided through Leona Feldman and the Philadelphia forensic police section which depicted R. W. as he probably presently is and is based on earlier photographs of R. W. Terelya clearly identified with it and stated that there were many similarities to the individual in Korpus II on the second floor. In particular, he commented on the similarity of the large, broad forehead but added that the individual had some baldness (about 3 finger widths) and that his hair was gray-white. He added that he does not recollect much below the eyes, that is, the shape of the chin and mouth, but that the bridge of his nose was somewhat broader than in the drawing. He said that what was particularly striking about the individual was the very large cranium that extended back from the forehead — probably more striking than normally because of the very short, regulation prison haircut, and the sharpness and life visible in his eyes. Most prisoners have rather dull, lifeless eyes, in contrast.

Terelya also commented on the article by A. Kalinskii in "Novoye Russkoye Slovo" that appeared in 1985 and that I showed him. Terelya's main comments were that it is probably not correct since Kalinskii claims that R. W. died in February, 1985, but that the "Wallenberg problem" was still discussed with him upon his arrest in 1985 and that it is unlikely that the details of transfer from cell 23 to 17, as stated by Kalinskii, could be transmitted so accurately. Terelya commented that he had seen Lyalikov in Vladimir,

Interview with J. Terelya
November 28, 1987
Page 5

the Polish witness to the Katyn Forest massacre that Kalinskii describes in the article as R. W.'s last cellmate. He also pointed out that Mamilov died considerably earlier, described by Kalinskii as one of R. W.'s cellmates, and that this is another error in the article.

I learned more about my former cellmate Kruminsh from Terelya. Terelya said that Kruminsh had been in other prisons as an informant prior to being with Powers, but this I sincerely disbelieve. Terelya had no real knowledge of where Kruminski may have been and it seemed to me that Terelya was voicing only rumors gained through prison gossip. He did say that Kruminsh was released only in the mid-sixties although, when Kruminsh was with me, he was ostensibly then pardoned. I cannot judge the veracity of this statement. To me both possibilities are equally likely. He stated that he had learned of Kruminsh through other Ukrainian prisoners when he was first in prison in the sixties, and he seemed to state that he had met him in a labor camp. What was most interesting was that Terelya stated that he saw Kruminsh once in Kaliningrad when he made a trip to Latvia. Both the reason for the trip and the apparently chance meeting with Kruminsh are of interest. Terelya stated that he did not believe that the meeting was through coincidence, that Kruminsh was probably working for the KGB and must have been assigned to follow him.

Terelya was in Latvia because they had been told (through some not well defined source) that the Swedish prime minister secretly took vacations on the Latvian Baltic coast in the summer. Through the Ukrainian church he had assembled documents attesting to the imprisonment of R.W. and that he was still alive. This apparently was gathered through former Ukrainian prisoners, guards, etc. Terelya and his Ukrainian church associates wanted to get this information to the Swedish prime minister. In the end Terelya was not responsible for communicating these documents, but he believes that they fell into the hands of the KGB. The details are unclear.

Terelya stated that an article had been written in the Soviet satirical political

Interview with J. Terelya
November 28, 1987
Page 6

magazine "Ogonyok" about Powers in the early or mid-sixties in which Kruminsh was also described. Terelya was uncertain of the details and had not seen the article himself. This is the closest thing that I could elicit about anything written by or concerning Kruminsh. I showed Kruminsh's picture from Power's book to Terelya. He did not react much as to whether Kruminsh was recognizable. I must add that when Terelya showed me a picture of Dr. Horbovoj, I found myself looking more at the picture comparing mentally the changed features that I knew Dr. Horbovoj to have when I had seen him rather than exclaiming that I recognized the individual in the picture.

Pl 535, 430 40 SÄRÖ
Tel 031-935450

1988-03-24

ang. Wallenberg -
ärendet
Broder.

INK UTRIKESDEP
Dnr. 84/025
Vollrath Tham 26 03
Utrikesdepartementet 1988
STOCKHOLM.

Avd 1 Gr 2 Eu 7

Ibland är Gud snäll. Igor Ogurtsov deltog helt nyligen i ett seminarium i Frankfurt, anordnat av Internationale Gesellschaft für Menschenrechte. Han tycks också ha slagit sig ner i Västtyskland.

Då väl UD önskar själv göra förarbetet för ett samtal med O. sänder jag här några praktiska upplysningar. IGFM, se ovan, vet med säkerhet var han befinner sig. Deras adress är IGFM, Deutsche Sektion e.V., Postfach 101132, D-6000 FRANKFURT/MAIN. De har ett departement för sovjetiska frågor: Arbeitsausschuss Bürgerrechtsbewegung u. Politische Gefangene in der UdSSR". Christiane Freese torde vara rätt person att kontakta. Tyvärr är jag inte säker på telef.nr.

IGFM vet naturligtvis också allt om Ogurtsovs språkkunskaper m.m.

Det cirkulerar andra- och tredjehandsuppgifter om vad O. sagt om Raoul, och det är bråttom att få höra om saken from the horse's mouth.

Om det kan underlätta en snabb handläggning, håll till godo med bifogade biografi (reservation för ev.fel)

Jag är förvisso tacksam om du ändå ringer som avtalat

I all hast

Harald Wigforss

Harald Wigforss

Bil.

Tham, bz.

Sk. m. 6 den

14/4-88 t.

1988. Frankfurt/Main

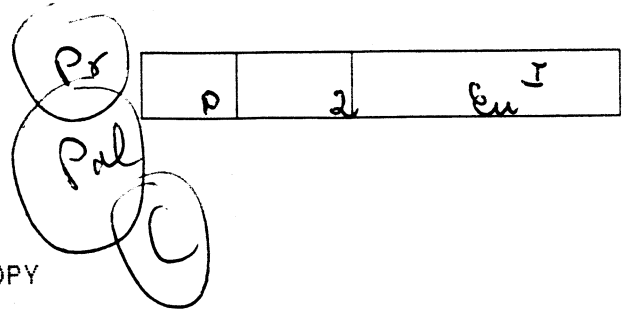
Hu. samtal.

Tham - Wigforss 88-04-27/2

OGURTSOV, Igor

f. 1937. Ryss. tidigare hemort Leningrad
orientalist, kristen dissident
dömd 1967 t. 15 års fängelse o. 5 års exil för
att ha lett kristen grupp
7 år i Vladimir, sedan Perm läger 35
april 74 Perms fängelse för psykiatrisk under-
sökning
juni 74 diagnos "rheumatism of the brain", insatt
i psykiatriska blocket av mordvinska lägersjuk-
huset
sept 75 åter till läger 35
(1967 skall en general Timofeyev ha avböjt att
diagnosticera honom som mentalsjuk. Enligt olika
uppgifter mentalt stark men i övrigt svag hälsa
under fängenskapen)
1979 planer på utväxling med José Luis Massera,
men Montevideo avböjde
nov. 1987 ankom Ogurtsov till Wien, ska ha fått
uppehållstillstånd i Västtyskland.

H.W.

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880328-937

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-03-28-18.51

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/PRESSBYRAAN	DISTRIBUTED	1988-03-28-18.00	
UD/PROT	DISTRIBUTED	1988-03-28-18.00	
UD/POL 2	DISTRIBUTED	1988-03-28-18.00	
UD/VAKTHAVANDE	DISTRIBUTED	1988-03-28-18.51	

FROM: 611225ESUE BR

POSTED TIME: 1988-03-28-17.59

MSG NO: 880328-937

=LIST,URGENT
UD/PRESSBYRAAN
UD/PROT
UD/POL 2
+

AMBASSADEN BRASILIA 1988-03-28

UD STOCKHOLM

B R A A D S K A N D E

79 ✓

~~78.~~ FOER PRESSBYRAAN, PROTOKOLLET OCH POL 2 RE INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN.

EN ORGANISATION VID NAMN INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN -
ORDEM INTERNACIONAL DOS JORNALISTAS - PLANERAR EN STOR RAUL
WALLENBERGGALA DEN 21 JUNI 1988 I SAO PAULO. INTAEKTERNA FRAAN
VAELGOERENHETSTILLSTAELLNINGEN SAEGS ENLIGT SAERSKILT PROSPEKT
SKOLA GAA TILL EN AV JOURNALISTORDEN ANORDNAD KAMPANJ MOT DROG-
MISSBRUK. CA TVAATUSEN PERSONER, BL A FRAAN DEN BRASILIANSKA
REGERINGEN OCH DEN AMERIKANSKA KONGRESSEN, UPPGES SKOLA INBJUDAS.

AV OLIKA SKAEL STAELLER VI OSS HAER TVEKSAMMA TILL ARRANGEMANGET.
"DEN INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN"- VERKAR PAA OSS VARA EN SKAPE
=> L-

SE SOM EGENTLIGEN I FOERSTA HAND SYFTAR TILL ATT GENOM ATT UTDELA
OLIKA SLAGS MEDALJER TILL PROMINENTA PERSONER GE DESS HUVUDMAEN
SOCIAL STATUS. DEN AER HELT OKAEND AV ALLA DE JOURNALISTER MED
VILKA VI HAR TALAT. DESSUTOM HAR VI HITTILLS EJ LYCKATS AATERFINNA
ORGANISATIONEN I NAAGOT AV DE OFFICIELLA REGISTER MAN ANGER SOM

*Till mer för lyggen
som - vilket - liksom
per telex. A. A. Olsson*

--	--	--

REFERENS.

✓
VI HAR TALAT MED ORDENS PRESIDENT PETER IGOR PAULICEK, SOM SAEGER
SIG HA FAATT FAMILJEN WALLENBERGS (NINA LAGERGRENT) SKRIFTLIGA GOD-
KAENNANDE FOER ATT HAALLA GALAN. PAULICEK KOMMER PAA ONSDAG 30
TILL BRASILIA OCH SKALL DAA UTFOERLIGT REDOVISA SINA PLANER FOER
AMBASSADEN. INFOER DETTA BESOEK VORE DET VAERDEFULLT ATT OM MOEJLIGT
FAA BESKED OM PAULICEK VERKLIGEN FAATT FAMILJEN WALLENBERGS MED-
GIVANDE TILL VaelGOERENHETSGALAN OCH I SAA FALL PAA VILKA VILLKOR.

VI HOPPAS GIVETVIS ATT VAAR MISSTANKAR SKALL VISA SIG VARA OGRUNDADE
OCH VI AATERKOMMER I AERENDET EFTER PAULICEKS BESOEK.

KUMLIN

RAETTEELSE: DETTA AER TLX NR 79 OCH EJ 70

AMBASSADEN BRASILIA KL 13.00/BMH

- End of printout

KENNEFANT
HOLLY GREENS VILLA
3070 GULF SHORE BLD. N.
NAPLES - FLORIDA - 33940
U. S. A.

ang. Wallenberg

Pol I, Depr P Osvald, mp
1988-03-29

Besv tit

Exp: 88-03-29/
By air *JP*

FBI	
MAR 30 1988	
880329	
P	L
FBI	

1988-03-22

Broder,

Sent omsider har mitt försthandsvittne börjat naap: igen - om än oändligt försiktigt. Den här gången kommer jag att gå ytterligt försiktigt fram. I vilket fall skulle jag just nu behöva en kopia av ett papper jag givit Dig men som jag inte fått med mig hit till USA. Skulle Du vilja vara vänlig och sända mig en kopia av ~~XXXX~~ G F Domagks intyg att Nanna Svartz talade " en praktiskt taget felfri tyska".

Du skulle kunna hjälpa mig med ännu en sak. Då jag behöver framöver kontakt med Englands, Frankrikes, Väst-Tysklands och USA:s Stockholmskorrespondenter undrar jag alltså om Du skulle vilja sända deras namn och adresser till mig här i USA.

Hjärtligt tack på förhand!

Din tillgivne

Kenne

Ärende

internationella journalistorden

Datum

1988-03-29

Dnr

Avd

JIN

Grupp

2

Mål

Vt

off

P

2

En I

(C)

Adress

Ambassaden

BRASILIA

Text

Mycket brådska nd e

Re internationella journalistorden. Från Ahlander,
protokollet.

Det finns anledning för ambassaden att iakttaga en försiktig hållning till internationella journalistorden och Paulicek vid mötet på onsdag. Det är mycket vanligt att individer och organisationer utomlands söker utnyttja kända personers namn för egna syften. Vi har just nu haft en hel del bekymmer med en organisation som utdelar priser i Dag Hammarskjölds namn.

I det här fallet har en representant för journalistorden lyckats få företräde för drottningen för att framlägga sin sak. I det läget fann fru Nina Lagergren det svårt att förvägra journalistorden att använda Rauol Wallenbergs namn för en kampanj mot drogmissbruk. Ett skriftligt godkännande finns således. Inget sades dock om någon gala.

Fru Lagergren beklagar nu mycket detta medgivande. Vid samtal kom vi överens om att familjen skulle kunna dra tillbaka sitt medgivande om galan fick en sådan utformning att den väckte undran eller kritik.

Vi föreslår vidare att ambassaden tar kontakt med generalkonsuln Kalborg och informerar om ovanstående samt efterhör hans kontakter i ärendet. Enligt uppgift från fru Lagergren skulle han ha varit inkopplad i ärendet i samband med uppvaktningen i Stockholm. Det framstår som väsentligt att generalkonsulatet och ambassaden intar samma försiktigt korrekt avvaktande hållning. Om Paulicek framställer önskemål om svensk närvaro borde det kunna räcka med företrädare för generalkonsulatet.

Cabinet

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (pol I)

ARKIVEXEMPLAR

1988-03-29

Dnr	Avd	Grupp	Mål
89/002	P	2	Eu-1

Mr Kenne Fant
Holly Greens Villa
3070 Gulf Shore Bld. N.
NAPLES - Florida - 33940
U S A

Wallenberg
(2 bil) Ingen bil på doss.

Broder,

./1

./2

Tack för brev den 22 mars. I enlighet med Dina önskemål översänds härmed dels kopia av Domagks brev, dels en förteckning över alla utrikeskorrespondenter i Stockholm.

Med vänlig hälsning

Peter Osvald

mp

Postadress	Gatuadress	Telefon	Fax	Telex
Box 16121	117115 av postexp Gustav Adolfs torg 1	786 6000	732 1176 (G3)	10500 MINEOPS
Dep U 328 10 000 ex 8608	☐ sv kurir	☐ utl kurir	☒ luftpost	☐ vanlig post
				Avsändn datum Sign
				88-03-29 4/P

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
KR

KOPIA TILL:

UTRMIN
KLABS
POLCH
BITR POLCH
POL 2

ÅTGÄRD:

1988-03-30
<i>VT</i>

D 2 En I //
(C) *q*

AMBASSADEN BRASILIA 1988-03-29

UD STOCKHOLM

RE INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN

DA Aukt

*88-03-30: Har efter kontakt med H. Lagergren
instrukerat amb. Kumbin att i öst kalla
Svishanet om det inte rör sig om
organisationen inte finns registrerad*
HH

RE INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN

P R I M O

VILL FOER ORDNINGENS SKULL NAEMNA ATT VI GIVETVIS HAR NAERA KONTAKTER MED GK I SAO PAULO SOM F OE I FOERSTA HAND FAESTE VAAR UPPMAERKSAMHET PAA PROBLEMET. GENERALKONSULKALBORG HAR VIA PRIVAT ADVOKAT LAATIT EFTERFORSKA ORDEN I ALLA TILLGAENGLIGA REGISTER. VI HAR GJORT DETS AMMA MYNDIGHETSVAEGEN. BAADA VAEGARNA GER SAMMA RESULTAT: INGENSTANS FINNS ORDEN REGISTRERAD.

S E C U N D O

MIN AVSIKT AER GIVETVIS ATT VARA KORREKT VID MOETET MED PAULICEK MEN UTGAAR FRAAN ATT JAG SAA LAANGT SOM MOEJLIGT BOER FOERSOEKA FAA HONOM ATT BEKAENNA FAERG. KVARSTAAR VAARA MISSTANKAR ELLER BEKRAEFTAS DE, FOEREFALLER DET MIG VARA GANSKA UPPENBART ATT VI, SNARARE AEN ATT FUNDERA OEVER HUR VI SKALL REPRESENTERA VID GALAN, BOER OEVERVAEGA ATT RAADA FRU LAGERGREN ATT ATERKALLA SITT TILLSTAAND.

KUMLIN

1988-03-24

Nr 157

P 2

Tham, 1987-1-63
Här. Tham Magnusson,
Hörby
88-10-19

Utrikesdepartementet

Pal

Inkommet	
Datum: 1988-03-24	
Kontroll	
Ans	En
P	2 En I

Artikel om Raoul Wallenberg

Tel. 68 U 1988-02-04

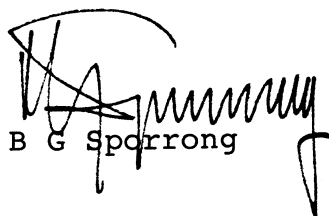
Tel. 155 U 1988-03-21

Tel. 114 A 1988-03-21

(1 bil.)

./.

Härmed får jag översända artikel om Raoul Wallenberg, införd i den i New York utkommande ryskspråkiga tidningen Novoye Russkoye Slovo den 13 oktober 1985.

B G Spörrong

А. Калинин

Смерть Рауля Валленберга

Автор этой статьи — многолетний узник советских тюрем А.М. Калинин, арестованный в 1944 году в Москве, где он был представителем польской армии, и проведший в заключении пятнадцать лет. Он уже не раз писал в НРСлове о судьбе шведского дипломата Рауля Валленберга, защитника и спасителя тысяч будапештских евреев в конце войны, с которым находился когда-то в одной тюрьме.

Герой и великомученик Рауль Валленберг умер.

Смерть его последовала не в июне 1947 года, как официально объявило в свое время советское правительство, отвечая на запрос шведов, а в 1985 году — между 13-м и 15-м февраля. Он томился в советских тюрьмах более сорока лет.

Напомню кратко историю Рауля Валленберга. Никому не известный тогда молодой шведский дипломат (ему было 32 года) в июне 1944 года был направлен в Будапешт первым секретарем шведского посольства в Венгрии. Ему удалось спасти от уничтожения несколько тысяч будапештских евреев, — удалось отчасти потому, что нацистский режим уже агонизировал, гитлеровская Германия доживала последние месяцы, на территорию Венгрии вступили советские войска. Однако и в этих условиях от Валленберга требовались незаурядное личное мужество и самоотверженность, без чего его миссия не могла быть успешной.

В Будапеште еще шли бои, когда Валленберг внезапно исчез. На запросы о его судьбе со стороны правительств Швеции, а также США и Англии Сталин отмалчивался. А когда, наконец, соизволил заговорить, то сообщил только, что «советским органам ничего не известно о человеке по фамилии Валленберг».

Прошло более десяти лет. В 1956 г. в Швеции побывал Никита Хрущев. Здесь ему передали петицию от матери Валленберга и населения страны с просьбой вернуть пропавшего дипломата. Хрущев обещал «выяснить этот вопрос», и

массовое похищение людей с оккупируемых Советами территорий европейских стран. Среди них был «импортирован», как выражались гебисты, и шведский дипломат.

Со слов самого Валленберга Вендровский рассказал мне, как это выглядело. К Валленбергу явились в Будапеште пять или шесть советских офицеров и пригласили «на переговоры к командующему». У него сразу же возникло нехорошее предчувствие: ведь приглашение мог передать какой-нибудь посыльный, зачем же тут целая группа? Доставив дипломата в распоряжение какой-то советской части, его без всяких объяснений заперли в пустом и холодном помещении, а 20 января 1945 г. с группой других лиц, схваченных в Венгрии, отправили самолетом в Москву.

На Лубянке Валленберг просидел «под следствием» около года. Затем ему объявили заочное решение Особого совещания: 25 лет тюремного заключения «за шпионаж», и отправили в Челябинскую область, в Верхнеуральскую тюрьму.

Позже судьба свела меня в заключении с Мунтерсом, вторым из сокамерников Валленберга, и он подтвердил все услышанное мной от Вендровского.

В 1953 году Мунтерса, Валленберга и бывшего первого секретаря ЦК компартии Карело-Финской ССР Куприянова перевели в Александровский централ, в Иркутской области. Туда же попал и я. Говорили, что Верхнеуральская тюрьма «освобождается для бериевцев». А в 1955 году по-

Рауль Валленберг перед похищением

ли немцам эти смертные рвы в Катынском лесу. Когда немцы отступили, советская «следственная комиссия» нашла Ляликова и, несмотря на то, что он под диктовку комиссии не только отказался от своих показаний немцам, но и «показал» то, что требовалось советским властям, его все же посадили в тюрьму — конечно же, бессрочно. Теперь ему уже 55 лет, а сидит он, напоминаю, с 14-ти.

Именно к Ляликову в 17-ю камеру и попал в конце 1982 года Рауль Валленберг.

6 февраля нынешнего года он заболел воспалением легких. Целых три дня его «сокамерник» требовал, чтобы боль-

Не на высоте оказались и лица, возглавлявшие в послевоенное время правительство Швеции — Таге Эрландер, а затем Улоф Пальме. Их отношение к судьбе Валленберга можно было бы характеризовать одним словом: равнодушные.

В 1979 году в Новом Русском Слове сообщалось о возмутительном отношении шведских властей к заявлению гражданина ФРГ Криско, который работал в Будапеште у Валленберга переводчиком с русского и был арестован в том же 1945 году. Криско был освобожден из заключения в СССР в конце 1955 года, по амнистии для граждан ФРГ.

пришел ответ: тогдашний министр иностранных дел СССР Громыко официально сообщал, что Рауль Валленберг «умер в июле 1947 года во внутренней тюрьме НКГБ СССР от сердечного приступа». Когда же шведы потребовали выдать останки покойного, последовал ответ: «Кремнирован»...

Впоследствии, уже при Брежнев, КГБ выдвинул новую версию: Валленберг не похищался советскими «органами», а был убит там же, в Будапеште, нацистами или венгерскими фашистами в отместку за спасение евреев. Этой версии советская сторона придерживается по сей день.

И не менее, по Европе продолжали бродить слухи о том, что Валленберг жив. Его якобы видели уже в 50-х годах в каких-то советских «спецлагерях для иностранцев» лица, освобожденные из этих лагерей при Хрущеве и получившие тогда же возможность выехать за границу, в те страны, откуда они попали в Советский Союз. К сожалению, к этим слухам отнеслись с доверием и в Швеции, в том числе и близкие Валленберга. Между тем, в СССР не было и нет никаких спецлагерей для иностранцев. Все засекреченные заключенные сидят исключительно в спецтюрьмах — Владимирской, Орловской, Верхнеуральской, Новочеркасской, Александровском центре и других, — в которых пробыл 15 с половиной лет и я. Ни один лагерь не обеспечивает такой надежной изоляции, такого полного соблюдения секретности, как закрытая тюрьма.

Я впервые услышал о Валленберге от еврейского писателя Давида Вендровского в ноябре 1951 года, в Верхнеуральской тюрьме. Вендровского перевели в мою камеру из той, где он сидел с бывшим министром иностранных дел свободной Латвии Мунтерсом и Раулем Валленбергом.

Валленберг стал жертвой созданного в конце войны 8-го спецотдела СМЕРШа. Этот отдел по мере продвижения советских войск осуществлял

во Владимирскую тюрьму. Здесь я издали увидел Валленберга в прогулочном дворике: он был в обществе своего сокамерника Мамулова, в недавнем прошлом одного из подручных Берии.

29 октября 1959 года, через два с половиной года после своей полной реабилитации (о которой я тогда ничего не знал), я был освобожден из тюрьмы — без права возвращения на родину, в Польшу.

А Валленберг продолжал отбывать свой невероятный срок, который должен был закончиться только в 1970 году.

В 1967 году мне стало известно, что он жив и сидит все в той же 23-й камере Владимирской тюрьмы. В 1975 году его видели в больнице Бутырской тюрьмы в Москве, значит, он не был освобожден и по отбытии 25-летнего срока. Мне стало окончательно ясно, что советские власти и не думают его освобождать.

В декабре 1982 года Рауль Валленберг был переведен из 23-й камеры второго этажа, который сносно отапливается, в 17-ю камеру того же корпуса, только на первом этаже. Здесь температура зимой опускается до 8-10 градусов Цельсия. На этом этаже обычно содержат уголовников, приговоренных к смертной казни. Они сидят здесь в ожидании помилования (и отправки на урановые рудники) или исполнения приговора. Как правило, «государственных преступников» (так в СССР именуют политических заключенных) в камерах первого этажа не держат. Исключение составляли только двое заключенных: Меньшагин, бывший бургомистром Смоленска при немцах, и Николай Ляликов, арестованный в 1944 году в четырнадцатилетнем возрасте.

Ляликов содержится во Владимирской тюрьме уже 41-й год. Он имел несчастье в апреле 1940 года, десятилетним мальчиком, из укрытия подсмотреть, как войска НКВД расстреливали в Катынском лесу польских офицеров, подвизимых на грузовиках.

После прихода немцев Ляликов и какой-то лесник указывали

больницу. Наконец, 9 февраля Валленберга в бессознательном состоянии перевели на второй этаж, в 24-ю камеру, где через несколько дней (13-го, а может быть — 14-го или 15-го февраля) он скончался. День его кончины точно не известен, но поскольку его вынесли из камеры 15-го, то не исключено, что смерть наступила за день или два до выноса тела в помещение так называемой «трансформаторной подстанции» (мертвецкой, внешне напоминающей трансформаторную будку).

18 июля с.г. я передал эту достоверную информацию, оказавшуюся в моем распоряжении, послу Швеции в Израиле г-ну Хирдману.

Кто виноват в трагедии и мученичестве Рауля Валленберга — трагедии, продолжавшейся сорок лет и закончившейся смертью в тюремной камере, вдали от родины, от родных и близких?

Конечно, главный виновник бесчеловечного и бессмысленного преступления — это кремлевская мафия, похитившая, осудившая на пожизненное заключение и в конце концов убившая ни в чем не повинного человека. Однако немалая вина лежит и на правительствах стран свободного мира.

Долгие годы они принимали на веру лживые, противоречащие друг другу версии судьбы Валленберга, коими их потчевали и советский посол в Швеции Александр Коллонтай, и печально знаменитый «режиссер» московских процессов 30-х годов, в дальнейшем министр иностранных дел СССР Андрей Вышинский, и ныне здравствующий Громыко, официальное заявление которого о мнимой смерти Валленберга в 1947 году основывалось, как потом стало известно, на липовом «рапорте» начальника санчасти Лубянской тюрьмы А.Смольцова министру государственной безопасности Абакумову (оба в хрущевские времена расстреляны).

Майне, он связался с американскими учреждениями и сообщил все, что знал о похищении Валленберга гебистами. Американцы записали его показания, но порекомендовали ему повторить их непосредственно шведским властям, которые очень, дескать, интересуются этим вопросом.

Однако, побывав в Стокгольме, Криско уехал оттуда огорченным и разочарованным: интереса к его сообщению шведские официальные инстанции не проявили. Похоже, там придерживались ублюдочного принципа — как бы не рассердить Кремль... Стремясь, по-видимому, поскорее спровадить непрошеного свидетеля, шведские власти заявили Криско, что по «делу Валленберга» пришло к нему в Гамбург, где он поселился, «специальную следственную комиссию». Как и следовало ожидать, никакая комиссия к нему никогда не заглядывала. В 1974 году Криско скончался. Его жена Елена Осиповна и дочь Кристабелла-Александра живут и сейчас в Гамбурге. Кстати, во время похищения Валленберга и Криско его супруга тоже находилась в Будапеште.

В провале международной акции — кампании по спасению Валленберга, начатой в конце 1978 года на основании появившихся в то время новых свидетельств, что он жив и находится в заключении в Советском Союзе, — отчасти виноваты и ближайшие родственники Рауля Валленберга — госпожа Нина Лагергрэн и профессор Г.Дардель. Их вину я вижу в том, что они легко дали сбить себя с толку случайными, непроверенными, а по существу абсолютно ложными слухами, распространившимися некоторыми «охотниками за нацистами», и бездарными фальсификациями, фабриковавшимися, возможно, не без участия КГБ. Кампания по спасению Валленберга вылилась в пустые и шумные рекламные мероприятия и, как следовало ожидать, кончилась ничем.

Увы, сейчас уже поздно об этом говорить. Рауля Валленберга нет в живых.

SVERIGES AMBASSAD

BERN

1988-03-29

Pol I, kr V Tham,bg
1988-04-12

Ex f kdm t Raoul Wallenberg-
föreningen,
Sthlm

Polchefen
Ambassadör Torsten Örn

Utrikesdepartementet

EXP. 880412
2 88 03 29
Bern / MT
Re Wallenberg-ärendet
1 bil

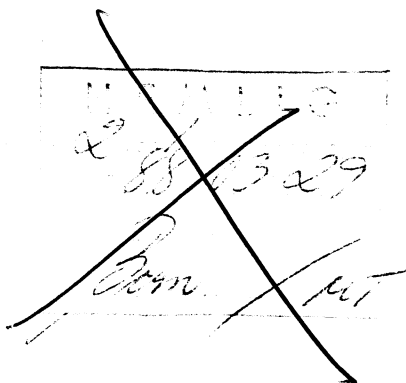
Broder,

Eftersom jag inte vet till vem i departementet upplysningar
i Wallenberg-ärendet skall adresseras, tillåter jag mig
sända bifogad PM till Dig för vidarebefordran. Skulle den
utlovade adressen dyka upp, återkommer jag naturligtvis
omedelbart.

Di tillgär
Hans V Ewerlöf
Hans V Ewerlöf

82/001
PN
NKOM
1988-04--5
AVD. GR. MAL.
P 2 En I

1988-03-29

Fick den 19 februari telefonpåringning från en svensk i Schweiz verksam lärare vid namn Anders Naessil, som efter lång tvekan velat ringa ambassaden för att tala om att han under en resa till Budapest i juli förra året händelsevis råkat en ungersk kvinna, som sade sig ha känt Wallenberg och ha upplysningar om hur han försvann.

Enligt vad kvinnan sagt Naessil hade hon arbetat på Öst-tyska ambassaden i Budapest och fått veta, att hon alltid skulle komma att vara övervakad. Hon kan därför vara rädd för ett kontakttagande och vara ovillig att tala.

Naessil tillade som en kuriositet, att han hade en ungersk kvinnlig bekant bosatt i Schweiz som också träffat Wallenberg i Budapest. Hennes namn var Marianne Vaney, telefonnummer 031/95 58 28.

./. Den utlovade adressen till den ungerska kvinnan har låtit vänta på sig. Först idag mottog jag bifogade brev, varav bl a framgår, att Naessil förlorat adressen och söker få fram den igen från Budapest.

Hans V Ewerlöf

MT

27 mars 1988

äaste ambassadör Ewerlöf !

Jag hänvisar till vårt telefonsamtal den 19 februari.

kl. 031-95.58.28

Den ena av de 2 damer jag nämnde, Marianne Vaney,
Lindenhuber, 3410 Kerzers, Schweiz, är en "kollega",
dvs engelsklärare, som jag vagt känner sedan 3-4 år.
Första gången vi träffades berättade hon om sina
upplevelser som en slags allt-i-allo i Budapest
för Röda Korset före, under och efter belägringen
1944-45. Vad jag minns, hade hon inte så mycket att
säga om Wallenberg, och då jag menade, att hon borde
meddela svenska myndigheter om det hon visste, var
hon ytterst tveksam först och negativ senare därefter.
Så mycket större blev min förvåning, då hon dagen
innan jag kontaktade er, på min direkta fråga
svarade, att, jovisst, det förelag inga hinder. Hon
är judinna, vilket jag tror hade samband med hennes
arbete ifrågavarande tid i Budapest.
Hon vet nu, att någon kommer att ta kontakt med
hennes om Wallenberg.

Anledningen, att jag skriver detta bekräftande brev
först nu, är dessvärre att det lilla visitkort, som
den andra damen gav mig, tyvärr förkommit, trots
att jag vänt upp och ned på min vanning. Jag har
skrivit till en franskklärarinne i Budapest och
bett henne försöka få kontakt med ifrågavarande
dam, men ännu inte fått svar, varför jag skriver
en gång till.

Den kvinna jag nämnde för er i telefon träffade
jag på skolresa i slutet av juni 1987 i Budapest,
emedan hon var en av de två guiderna. Då 63 år med
kortklippt hår, cendré/blont. Hon arbetade på nytt,
därför att hennes pension var ytterst mager. Då
hon hörde att jag var svensk, berättade hon om vad
hon varit med om, och ännu mer, när vi åkte förbi

wallenberg-monumentet. Det mesta berättade hon dock efter arbetstid, emedan jag var intresserad.

På belägringen började, bodde hon i det enda hus, som då fanns på höjden helt (numera förstört), som var ganska så stort. Wallenberg hade lyckats rekvirera huset för att härberga diverse då marginella människor, mest judar. Under beskjutning vid belägringen hamnade några ströskott (?) runt huset, varav ett i trädgården, vilket inte exploderade. Wallenberg gick, under en paus i beskjutningen, ut i trädgården, tog upp granaten och bar bort den, vilket imponerade stort på husets invånare.

(I samma trädgård avrättade ryssarna, sedan Budapest intagits, sina fälthorror, vilka enligt guiden var anskrämliga, emedan ryssarna hade fått tag på andra kvinnor.) Vad beträffar Wallenbergs försvinnande, sade hon, att det senaste, som man sett av honom, vore, att han åkte bort på motorcykel med en mängd pengar (för att köpa loss bl.a. judar - minnet mitt sviktar), varför några menade, att det var fråga om rånmord. Vår guide betonade, att detta senare inte var hennes egen version, utan en som var/it (?) i svang i Budapest.

Med reservation för eventuella minnesfel, var ovanstående ungefär det viktigaste hon berättade.

Guiden i fråga var absolut negativ till att kontakta svenska myndigheter, emedan hon tidigare arbetat som sekreterare på östtyska ambassaden i Budapest, och emedan arbetsgivaren meddelade henne i samband med arbetsavbrottet, att hon alltid skulle tänka på vad hon sa och gjorde, emedan hon alltid nädanefter skulle vara övervakad. Hon gav ett skört intryck och var klart rädd för kontakt. Denna hennes rädsla har varit anledningen till att jag inte kontaktat svenska myndigheter, och jag hoppas, att jag härmed inte förräder henne. Därför ber jag er också vidarebefordra min vädjan om yttersta diskretion, om ett närmande görs i Budapest.

Den utlösande faktorn till att jag ringde er var att min brevvän Georg Klein skickade mig utskriften till hans Wallenberg-tal i Storkyrkan, samt M. Vaney's helomvändning.

Med bästa hälsningar

A. Tamir

17.1 1988

(C)

P	2	Eu'
---	---	-----

ARCHIVE COPY

MSG NO: 880407-946

DISTRIBUTION STATUS AT: 1988-04-07-22.39

TO:	STATUS:	TIME:	DIARY NO:
UD/PROT	DISTRIBUTED	1988-04-07-21.48	
UD/VAKTHAVANDE	DISTRIBUTED	1988-04-07-22.39	

FROM: 611225ESUE BR

POSTED TIME: 1988-04-07-21.47

MSG NO: 880407-946

=LIST
UD/PROT
+

1988-04-08
Prot/Ahlander/mn
Ex t
Fru Nina Lagergren, Dahlbergsv 22,
Djursholm
Pol II
Pressbyrån

AMBASSADEN BRASILIA 1988-04-07

Exp 88-04-08/mn

UD STOCKHOLM

87. VAART 79. FOER PROTOKOLLCHEFEN RE INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN.

VILL EFTER PAULICEKS BESOEK HAER I KORTHET NAEMNA ATT DET NU VISAT SIG ATT DEN INTERNATIONELLA JOURNALISTORDEN FAKTISKT FINNS REGISTRERAD HOS BRASILIANSKA MYNDIGHETER, NAEMLIGEN I NITEROI, EJ I RIO SOM VI TIDIGARE ANTAGIT OCH ATT ORDEN I ALLA FALL SAATILLVIDA HAR KLARA PAPPER. VI AER DOCK FORTFARANDE EJ HELT OEVERTYGADE OM DESS LAEMPLIGHET SOM PROMOTORER AV EN STOERRE WALLENBERG-GALA OCH HAR DAERFOER BETT PAULICEK OM NAAGRA TILLFOERLITLIGA LOKALA REFERENSER. VI FOELJER UPP FRAAGAN OCH AATERKOMMER I FOEREKOMMANDE FALL.

KUMLIN

AMBASSADEN BRASILIA KL 17.00/BMH

SVERIGES AMBASSAD

Budapest

1988-04-06 Nr 66 ✓

Handl. Roger Gartoft/bs

Pol I, kr V Tham,bg
1988-04-12

Hbr t tit

Exp. 880413 t kurir *Ag*

Utrikesdepartementet

Rai

p 2 en

Wallenbergärendet: efterforskning av en László Zier
(1 bilaga)

2
./.

Ambassaden har erhållit i kopia bifogade brev från en ungersk forskare, Dr László Karsai, som är knuten till Ungerska vetenskapsakademiens historiska institut.

Karsai har i sina arkivforskningar i Budapest bl.a funnit att Wallenberg 1944-45 vid flera tillfällen sammanträffade med dåvarande biträdande chefen för ungerska utrikesministeriets politiska avdelning, ministerrådet László Zier. Om nämnde Zier fortfarande är i livet skulle han, menar Karsai, kunna bidra med viktiga uppgifter om Raoul Wallenbergs arbete i Budapest.

Dr Karsai ber om ambassadens hjälp med att försöka lokalisera László Zier, som enligt en uppgift från 1957 skulle vara bosatt någonstans i England. Han är född den 26 november 1911 i Szombathely i västra Ungern.

Ärendet överlämnas härmed till departementet för den åtgärd som må vara möjlig.

Ragnar Dromberg
Ragnar Dromberg

Embassy of the Kingdom of Sweden
Budapest

Budapest
March 22, 1988

INK. AMB. BUDAPEST		
D. No 16/30		
19.88 0.4.-0.5.		
AVD.	GR.	MAL.
R	18	Wallenberg

Mr. Ambassador:

In the course of my research in the National Archives of Budapest, I found some unpublished documents concerning Raoul Wallenberg's 1944-45 activities. In the late fall of 1944 Wallenberg sent various memoranda to the Minister of Foreign Affairs, Gábor Kemény. Several times he negotiated with László Zier, ministerial counsellor, Deputy Head of the Political Department of the Foreign Office. If still alive, Zier (born in Szombathely, November 26, 1911) most probably lives in England. In 1945 he fell into American captivity; the Americans delivered him up to the Hungarian authorities who placed him in detention. He managed to escape on June 5, 1946; in 1957 he was reported to be living in England. He was originally trained an engineer.

If László Zier is alive and willing to speak, he would surely be able to greatly contribute to our knowledge of Wallenberg's wartime activities.

Mr. Ambassador, perhaps you have power to locate László Zier, or get information on what happened to him since 1957. I would appreciate your generous help.

With grateful appreciation for your efforts,

Truly yours,

Dr. László Karsai
Research Fellow
(Historical Institute of
the Hungarian Academy
of Sciences)

~~Handwritten note:~~
Handwritten text, possibly a signature or note, crossed out with a large X.

JAN IWANIEC
Vedevågslingen 18
124 47 BANDHAGEN
Tel. 08-86 69 94

Ink. 88-04-11

Bandhagen, den 9 april 1988

POI

Tham, Post.
hbt Tham-Ruger
89-09-21

102/027
88 04 11

Till Volbrath Tham P 2 EU

Wallenberg

Härmed översänder jag en kopia av Jacques
Rossis brev till mig där han talar om sin kontakt
med kapten Kalinowski som satt i samma
cell som Wallenberg.

Jag bifogar även en kopia på omslaget till

Rossis bok om Gulagen, om det kan vara
av intresse. Med vänliga hälsningar

J. Iwaniec

Jacques Rossi
1, rue Edgar-Poe
75019 Paris
42-06-90-01

ce 13 Janvier 88

Mon cher Jean,

Merci pour votre lettre du 7.

Celle joie de vous avoir rencontré après toutes ces années et de découvrir que vs portez toujours bcp d'intérêt aux grands problèmes sociaux...

Je serais très heureux si vs acceptez d'intéresser et les Suédois et les Danois à mon livre. Certains le trouvent intéressant (voir la lettre ci-jointe). Quant aux "négociations en cours avec les Suédois", eh bien, l'auteur de ce ~~la~~fflet américain a tiré cette conclusion du fait que, à la Foire de Francfort, un éditeur suédois était venu me voir. J'ignore jusqu'à son nom.

Quant à Wallenberg, j'ai appris sa présence à la prison de Vladimir, au printemps 1956, par le capitaine polonais, Kalinowski (de l'armée Sikorski). Ce dernier se trouvait dans la cellule voisine de la mienne. A l'aide de "l'alphabet Morse" il m'avait communiqué qu'un certain W. venait de quitter sa cellule.

Faites moi savoir si vous acceptez de promouvoir mon Goulag Handbook ?

Bien des choses

Jacques Rossi

Jacques Rossi

THE GULAG HANDBOOK

A Historical Dictionary
of Soviet Penitentiary Institutions
and Terms Related to the Forced Labour Camps
With a Preface by Alain Besançon

**Overseas Publications Interchange Ltd
London 1987**

Жак Росси

СПРАВОЧНИК ПО ГУЛАГУ

Исторический словарь
советских пенитенциарных институций
и терминов, связанных с принудительным трудом
Предисловие Алена Безансона

**Overseas Publications Interchange Ltd
London 1987**

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

ARKIVEXEMPLAR

1988-04-12

Dnr	Avd Grupp Mål
103/501	P 2 Eu 7

Ambassadör Dromberg

BUDAPEST

ml

Wallenbergärendet: efterforskning av en Lászlo Zier

Broder,

Utrikesförvaltningens befattnings med Wallenbergärendet är ju huvudsakligen inriktat på att bringa klarhet om Raoul Wallenbergs öde sedan han omhändertogs av Sovjetunionen.

Jag tror däremot att det skulle föra för långt och tära på de resurser vi har för primäruppgiften att närmare gå in på Wallenbergs arbete i Budapest och efterforska olika personer som han kan ha haft kontakt med där. Denna typ av Wallenbergforskning berör ju något helt annat, som väl dessutom är rätt välkänt inte minst från Wallenbergs svenska arbetskamrater.

Jag anser därför inte att vi har anledning ingripa i de efterforskningar Dr Karsai önskar få till stånd efter den f d tjänstemannen i ungerska UD.

Den tillgripa
Vollrath Tham
Vollrath Tham

bg

Dep U 328

Ifylles av postexp

Afsant med

sv kurir

☐ utl kurir

☐ luftpost

☐ vanlig post

Avsändn datum

8/4/13

Sign

Dg

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

Ex f kdm t: Ambassadrådet
John Hagard, amb
Washington

Exp. 880413

ARKIVEXEMPLAR

1988-04-12

Dnr	Avd Grupp Mål
103/001	P 2 Eu

Minister L-Å Nilsson
MOSKVA

pol

Raoul Wallenberg

(2 bil)

Broder,

I anslutning till tidigare meddelanden i Wallenberg-
ärendet föranlett av den amerikanska Raoul Wallenberg-
kommitténs och den kanadensiske professorn Cotlers
ansträngningar, får jag härmed bifogat översända dels
kopia av Anders Aslunds brev den 10 mars med uppgift
om vad han fått reda på om "ON-55" och dels vad Bengt
Rösiö i Montreal erfarit från ett samtal med professor
Cotler.

Uppgiften om ett läger (ON-55) mellan Moskva och Lenin-
grad förefaller nu således gå runt bland dem som in-
tresserar sig för Raoul Wallenbergs öde. Vi här hemma
fick ju uppgiften från Rachel Haspel i amerikanska
Raoul Wallenbergkommittén, som i sin tur möjligen fått
uppgiften från professor Cotler, som i sin tur fått
den från en källa som önskar vara anonym och tydligen
även från Sacharov. Vem Sacharovs källa är vet vi ju
dock ej. Mot bakgrund också av Anders Aslunds upplys-

.../2

Ifylles av postexp

Avsänt med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datum Sign

880413

LS

Dep U 328

Pol I, kr V Tham, bg
1988-04-12 *Hh. Tham*

Minister L-A Nilsson
Amb Moskva, ambassadrådet
John Hagard Amb Washington.

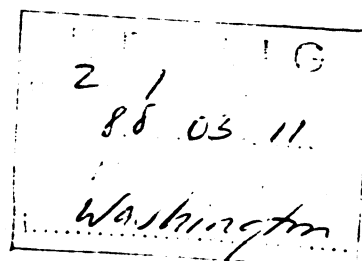

1988-03-10

INC. UTR. RESIDEP.		
D. No 70/800		
1988 03 21		
AVD	CR	ML
P	2	EU I

ang. Wallenberg

Kanslirådet Volrat Tham
Pol 1
Utrikesdepartementet

Lägersnummer i Kalinins oblast

Broder,

Beklagar att jag dröjt litet med mitt svar, pga andra göromål. Peter Reddaway har ett utomordentligt register över ett flertal läger i Sovjetunionen, där han med lätthet kan kontrollera huruvida det är troligt att ett läger existerar. ON betyder helt enkelt "Oblast-nummer", och Kalinins oblast har numret 55, därav ON-55. Så numret för oblasten är åtminstone korrekt. Ett läger skall dock ha ett eget nummer, exempelvis ON-55/1 eller ON-55/6, för att ta ett par exempel på kända läger. Peter fann det föga troligt att Wallenberg skulle befinna sig i ett läger i en så pass öppen oblast som Kalinins, vilken ju genomkorsas av huvudvägen mellan Leningrad och Moskva, som trafikeras av ett relativt stort antal utlänningar.

Hjärtliga hälsningar!
Anders Aslund

Anders Aslund

ningar om vad beteckningen ON-55 kan betyda och om professor Reddaways skepsis kanske en kontakt med Sacharov i detta ärende nu skulle kunna försvaras.

En detalj. I vårt miso den 21 januari skriver vi "ON-55" på basis av hur vi uppfattade Rachel Haspel. I ambassadens svar (miso den 4 februari) skriver ni "ON-552". Är det ett skrivfel eller en precisering? Frågan blir ju intressant m h t Åslunds informationer.

*Den tillgärne
Vollrath Tham*

Vollrath Tham

Departementsrådet Peter Osvald

Utrikesdepartementet

Raoul Wallenbergärendet

Hbr Osvald-Rösiö 1988-02-16

(Pn)

60/001

INKOM UD		
1988 02-21 8		
AVD.	GH.	MAIL
P	2	En I

Broder,

Irwin Cotlers källa är Sacharov. Denne hade hört att Wallenberg skulle ha funnits i ett läger vid Mirny, mellan Moskva och Leningrad och tillsammans med Elena Bonner rest dit men vägrats tillträde till området under hänvisning till att där fanns en kemisk fabrik. Cotler hade tidigare från annan källa - som önskar vara anonym - fått liknande ehuru ej så specifika uppgifter som Sacharov.

Sacharov menade att Gromykomemorandumet från 1957 inte kan accepteras eftersom sovjetiska myndigheter inte arbetar på ett sådant sätt att Wallenbergs påstådda död 1947 ej hade kunnat beläggas med mer än ett enda papper. Det måste finnas ytterligare handlingar, och onuset ligger, menade Sacharov liksom Cotler, på de sovjetiska myndigheterna att ge en full redogörelse för vad som verkligen inträffat.

Cotler hade också fått en uppgift från en estnisk familj Mollersen (?) i Tallinn. Familjefadern hade i brevet uppgivit att han på 50-talet suttit i samma fängelse som Wallenberg. Cotler hade i telefon nått dottern. Mollersens vill lämna Estland och kan möjligen tänkas söka använda denna information i utbyte mot bistånd att få utresetillstånd,

varför Cotler betraktade uppgiften med en viss reservation. Mollersen hade besökt svenska ambassaden i Moskva och där lämnat en redogörelse för vad man visste.

Cotler hade träffat vice utrikesminister Adamanish (?) och även vice inrikesministern. Denna gång hade de talat om Wallenberg med mycket större uppskattning och värme än tidigare. Det hade, sade man, även premiärminister Ryzhkov gjort vid sitt Stockholmsbesök. Detta kan ses som tecken på en ny utveckling i samklang med Gorbachovs strävan att "fill out the blanks" i sovjetisk historia. Cotler hade i Moskva understrukt att man väntade sig en full redogörelse för omständigheterna kring Wallenbergs död (resp. hans utlämnande om han alltså är vid liv). Vidare kräver Cotler och gruppen kring honom en rehabilitering av Wallenberg så att han för eftervärlden framstår och även av Sovjetunionen erkänns som den hjälte han var/är.

Vice utrikesministern hade antytt att det kunnat vara kriminella omständigheter förknippade med Wallenbergs död men höll fast vid att denna inträffat 1947.

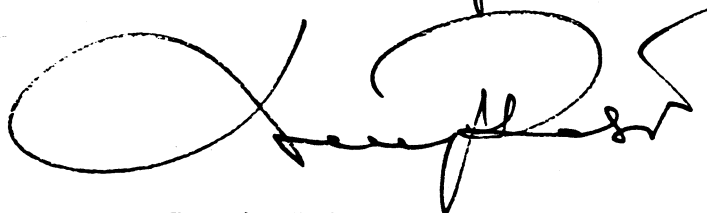
Cotlers bedömning är att ett klarläggande är möjligt endast genom påtryckningar på högsta nivå och hans förhoppning hade varit att premiärminister Mulroney skulle ta upp Wallenbergfallet vid det besök han planerat avlägga i Moskva men som uppskjutits. Wallenberg är ju kanadensisk hedersmedborgare. Cotler hade diskuterat frågan med kanadensiske Moskvaambassadören.

Jag har, som Du önskar, inte nämnt för Cotler om fru Haspel men det är ju möjligt att Kalinin och Mirny ligger i närheten. (Det enda Mirny jag kan hitta på kartan är en stad i Plozkogorye och en station i Antarctica, vidare hittar jag ett Mirnoye norr om

Tomsk).

Nämnas må att Cotler vid sin presskonferens aldrig sade att Wallenberg lever, endast att han var på väg till Sovjetunionen för att söka få fram informationer. Hans uttalande var korrekt återgivet i Le Devoir men vinklat i The Gazette.

Din Högna

Bengt Rösiö

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr Vollrath Tham, la

105/029
PROMEMORIA

1988-04-14

1 (2)

Ex till:

Kabs
Ch Pol I
Tham, Pol I

EXP:

881019/LA

Raoul Wallenbergärendet

1. En viss Preben Lenesand, V:a Skrävlingevägen 114, 202 34 Malmö, ringde mig 1988-02-10. Hans önskemål var att berätta vad han erfarit från en numera avliden gammal vän i Finland (Mikko Hoikkala) som avkrävt honom ett löfte att inte yppa något under hans livstid.

Hoikkala hade 1944 begett sig till Sovjetunionen och efter en tid trätt i tjänst hos KGB eller motsvarande. Han hade arbetat som "cellspion" vid olika straffanstalter 1944-57. Lenesand antydde att Hoikkala till det yttre liknade Raoul Wallenberg och att Hoikkalas uppdykande på olika anstalter inom Gulagen kan ha bidragit till att ge olika personer intrycket att han vore Raoul Wallenberg. Lenesand önskade i samband med en resa till Stockholm besöka departementet för att närmare redogöra för ärendet. Jag sade att han var välkommen.

2. Lenesand besökte mig på tjänsterummet den 26 februari. Han talade länge och på ett sätt som inte alltid var lätt att följa om Wallenbergärendet. Han utvecklade

därvid inte närmare det han nämnt under punkt 1 utan uppehöll sig desto mera kring Nikita Tolstojs roll på Budapest legationen. I likhet med vad som gjorts gällande från annat håll ansåg Lenesand att Tolstoj hade uppdragsgivare inom den sovjetiska säkerhetstjänsten, som han försåg med information om Raoul Wallenbergs verksamhet. Tolstojs rapportering skulle således utgöra grund för Wallenbergs gripande den 16/17 januari 1945.

Vollrath Tham

Vollrath Tham

UTRIKESDEPARTEMENTET

Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham,bg

ARKIVEXEMPLAR

1988-04-12

Dnr	Avd Grupp Mål
103/002	P 2 Eu 7

Ambassadrådet Per Anderman
WARSZAWA

pool

Raoul Wallenberg

Er 42 A 1988-02-17

Broder,

Tack för ovanciterade remiss av ett brev från Boguslav Baj om Raoul Wallenberg. Bajs uppgifter är ju intressanta såsom ett av flera vittnesmål om att Raoul Wallenberg ej avlidit 1947, vilket ju alltjämt hävdas på sovjetiskt håll. Om någon vid en (tjänste-)resa skulle komma i närheten av Bajs adress skulle ett samtal med honom kanske kunna ge något ytterligare av betydelse. Eventuellt skulle man kunna få klarhet i om det funnes en chans att komma i kontakt med Józef Kowalski?

*Hj. hälsningar
Din vän,
Vollrath Tham*
Vollrath Tham

ba

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsänt med

sv kurir

utl kurir

luftpost

vanlig post

Avsändn datum

880412

Sign

[Signature]

UTRIKESDEPARTEMENTET
Politiska avdelningen
Första enheten (Pol I)
Kr V Tham

ARKIVEXEMPLAR

1988-04-14

NR 6

Dnr	Avd Grupp MÅ1
	P 2 Eu 7

Generalkonsulatet
FRANKFURT AM MAIN

ml

Raoul Wallenbergärendet

Med anledning av min befattnings med Wallenbergärendet vore jag tacksam om generalkonsulatet genom hänvändelse till Internationale Gesellschaft für Menschenrechte, IGFM, Deutsche Sektion (Christiane Freese), Postfach 101132, 6000 Frankfurt/Main, kunde få upplysning om hur vi kan komma i kontakt med den sovjetiske dissidenten Igor Ogurtsov, vilken enligt uppgift tillåtit lämna Sovjetunionen 1987 och bosatt sig i Västtyskland. Ogurtsov kan genom tidigare fängelsevistelser ha upplysningar av intresse i Wallenbergärendet.

Om IGFM har upplysningar om Ogurtsovs språkkunskaper är detta givetvis en väsentlig sak.

Vollrath Tham
Vollrath Tham

bg

Dep U 328

Ifylles av postexp

Avsant med

☒ sv kurir ☐ utl kurir ☐ luftpost ☐ vanlig post

Avsändn datan Sign

15/4-88 LA.

102/001
88 04 15
P L EU!

Tackar för
brev

Pol

oo/m

1988-04-11

Broder,

Innan jag nu lämnar USA för att resa till Frankrike vill jag inte bara hjärtligt tacka Dig för brevet av den 29 mars utan också för alla de andra. Din hjälp har varit av mycket stort värde för mig.

Det har hänt en del nytt men jag föredrar att berätta härom när jag kommer till Stockholm någon gång mellan den 22 - 25 augusti. Jag hör då genast av mig till Dig

Med vänlig hälsning

din kusine
Kenne F.

SWEDISH EMBASSY
WASHINGTON

1988-03-30

Pol I/kr V Tham/la

1988-04-21

Ex till:

Kabs

Polch

Bitr Polch

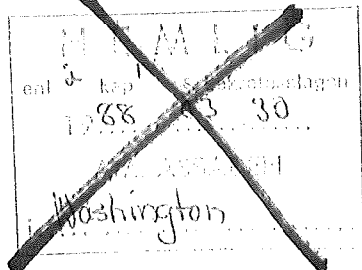
Osvald, Pol I

Tham, Pol I

Bertelman, Pol I

Amb MOSKVA

Nr 62

Kanslirådet Vollrath Tham

Utrikesdepartementet

90/003

INKOM UD		
1988-04-18		
AVD.	GR.	MAL.
P	2	Eu I

HEMLIG

Raoul Wallenbergärendet
Hbr Hagard-Tham 1988-02-22

Broder,

Min tidigare omnämnde kontakt återkom idag till mig i frågan om lägret med namnchiffret ON-55. Han hade låtit undersöka med "people around town, including those in Virginia", vilket bör tolkas som en eufemism för CIA. Ingen hade kunnat bekräfta att något läger skulle ha den beteckningen. Vederbörande tillade att efterforskningarna lämnat de sökande helt tomhänta.

Jag förstår efter samtal i saken med Anders Åslund att andra kännare av Gulagarkipelagen kunnat lämna enahanda negativa uppgifter. Jag är därför beredd avföra den av Haspel anförtrödda ledtråden som meningslös, vilket väl egentligen inte är ägnat att förvåna.

*Fin följare
John H. Hagard*

John HM Hagard

EXPEDIERAT	
ant	deg
X sv. kurir	22/4 1988
ml. kurir	LA.
luftpost	
venn. post	sign

iro

ÄRENDE:

UTRIKESDEPARTEMENTET
AH

KOPIA TILL:
UTR MIN
KABS
POLCH
BITR POLCH
POL 1

ÅTGÄRD:

1988-04-22

P 2 Eu'

POL

AMBASSADEN MOSKVA

1988-04-22

UD STOCKHOLM

FOER THAM, POL 1 FRAAN L-AA NILSSON

RE DITT HANDBREV 88-04-12 I WALLENBERG-AERENDET

FORTS

UTRIKESDEPARTEMENTET

1

RE DITT HANDBREV 88-04-12 I WALLENBERG-AERENDET

ETT TILLFAELLE ATT FAA KONTAKT MED SACHAROV YPPAR SIG MOEJLIGEN I
NAESTA VECKA (VECKA 17).

VILL DOCK REDAN NU BESVARA DIN FRAAGA IN FINE I HANDBREVET. NAER VI
FRAAN AMBASSADEN SKRIVIT "ON-552" (ISTAELLET FOER DEN TYDLIGEN I
SAMMANHANGET KORREKTA BETECKNINGEN "ON-55") SAA ROER DET SIG OM ETT
TEKNISKT MISSOEDE. DETTA KAN LEDAS TILLBAKA TILL DEPARTEMENTETS

I DETTA TALAS NAEMLIGEN PAA TREDJE
RADEN NERIFRAAN OM "ON-552". DET AER DEN BETECKNINGEN SOM VI SENARE
HAR ANVAENT (AEVEN VID UNDERHANDSFOERFRAAGNINGEN HOS AMERIKANERNA I
MOSKVA,

I SAK TROR JAG DOCK INTE ATT SVARET FRAAN AMERIKANERNA PAAVERKATS
AV FELSKRIVNINGEN.

THUNBORG